

T.C
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YENİ TÜRK EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

İBRAHİM TÜZER

ALİ MÜMTAZ AROLAT
HAYATI, ŞAIRLİĞİ VE ŞİİRLERİNDEKİ TEMALAR
ÜZERİNE BİR İNCELEME

122228
122 228
YÜKSEK LİSANS TEZİ

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
DOÇ. DR. İBRAHİM ŞAHİN

KIRIKKALE - 2002

KİŞİSEL KABUL / AÇIKLAMA

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “ALİ MÜMTAZ AROLAT, HAYATI, ŞAIRLİĞİ VE ŞİİRLERİNDEKİ TEMALAR ÜZERİNE BİR İNCELEME” adlı çalışmamı, ilmî ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığımı ve faydalandığım eserlerin kaynaklar kısmında gösterdiklerimden ibaret olduğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.

2002

İbrahim TÜZER

ÖZET

Ali Mümtaz Arolat, 1897 yılında İstanbul'da doğmuş, 1967 yılında yine İstanbul'da vefat etmiştir. Şiir yazmaya Galatasaray Lisesi'nin orta okul kısmında başlayan şairin iki şiir kitabı vardır. Bu kitaplar, 1926 yılında "Bir Gemi Yelken Açtı" ve 1960 yılında "Hayâl İkliminden Dönen Diyor Ki" ismiyle yayınlanmıştır. Arolat'ın, kitaplarında yer alan şiirlerinin yanı sıra dönemin edebiyat mecmualarından "Şair, Nedim, Dergâh, Millî Mecmua, Yeni Mecmua, Yarın ve Varlık" gibi dergilerde de şiirleri neşrolunmuştur.

Ali Mümtaz Arolat, şiirle yoğun olarak 1921-1926 yılları arasında uğraşmış, şiir kitaplarında yer alan ve edebiyat mecmualarında neşrolunan şiirlerin çoğunu bu dönemde kaleme almıştır. Bu yıllardan sonra ise Arolat'ın memurluğu başlar ve ölümüne kısa bir süre kalıncaya kadar devam eder. Fakat Ali Mümtaz, bu memuriyet yıllarında şiirden tamamen vazgeçmemiş, eskisi kadar yoğun olmasa da şiir yazmaya devam etmiştir.

Millî Edebiyat Dönemi içerisinde değerlendirilen Ali Mümtaz Arolat, bu dönemin diğer şairleri gibi millî konuları işleyen şiirler yazmamış, hece vezniyle kaleme aldığı şiirlerinde ferdî duyuş tarzını ortaya koymaya çalışmıştır. "Ali Mümtaz Arolat, Hayatı, Şairliği ve Şiirlerindeki Temalar Üzerine Bir İnceleme" ismini taşıyan bu çalışmanın esasını, şairin hayatının önemli ayrıntılara varıncaya dek anlatılması ve şiirlerindeki ferdî temalar ile sosyal temaların ortaya çıkarılması oluşturmaktadır.

ABSTRAC

Ali Mümtaz Arolat was born in Istanbul in 1897 and died there in 1967. He began to write poetry when he was a junior high school student at the Galatasaray High School. He wrote two books. The first one entitled “Bir Gemi Yelken Açtı” was published in 1926. The second book, “Hayâl İkliminden Dönen Diyor Ki” appeared in 1960. A part from the poems in these books, he published a lot of poems in various literary journals such as “Şair, Nedim, Dergâh, Millî Mecmua, Yeni Mecmua, Yarın and Varlık” which circulated during the National Liturature period.

Ali Mümtaz Arolat, heavily engaged in poetry between 1921-1926. Most of his poems published in the books and journals were written in this period. After this period he became a civil cervant and remained as such until the last years of his life. Yet, he did not leave writing poems, thought the number of them decreased sharply.

Although he was a follower of National Literature current, unlike others he did not focus in the subject concering national issues. His poems which were written with syllabic metre reflected the individual feeling of the poet in the face of life. A study on “Ali Mümtaz Arolat’s Life, His Poetical Ability and The Themes İn His Poems” This study aims at describing the poet’s life in a great detail and disclosing personal and social themes in his verses.

ÖN SÖZ

II. Meşrutiyet sonrası meydana gelen edebî faaliyetler edebiyatımızın gelişmesine olumlu tesirlerde bulunurken bu dönemin sanatçıları da kalem tecrübeleriyle çeşitli nev'ilerin edebiyatımıza yerleşmesinde katkıda bulunmuşlardır. Bu dönem, Servet-i Fünûn topluluğunun etkilerinin devam etmesi, Milli Edebiyat Cereyanı'nın hazırlık safhasında olması, Nâyîler ve Nev-Yunanîlik gibi kısa da olsa farklı edebî endişeleri taşıyan sanatçıları bünyesinde bulundurması bakımından önemli bir özellik göstermektedir. Bu dönemin net olarak anlaşılması için edebiyat tarihlerinde yazılanlarla yetinmeyerek devrin sanatçılarını daha yakından incelememiz ve onların eserlerini detaylı bir tahlile tabi tutmamız gerekmektedir.

İncelememize konu olan Ali Mümtaz Arolat, 1918 ve 1926 yılları arasında yoğun olarak şiirle ilgilenmiş ve Milli Edebiyat anlayışına sadece hece vezniyle şiir yazarak bağlı kalmıştır. Dönemin bir çok edebiyat mecmualarında şiirleri neşrolunan ve iki de şiir kitabı bulunan şairin, hemen hemen tüm edebiyat tarihlerinde adı geçmektedir. Fakat, bu bilgiler birbirinin tekrarı olduğu için şairin edebî yönünü ve şiirlerinin özelliklerini ortaya koymaktan uzaktır. Cumhuriyet öncesinde ve sonrasında şiir yazan Ali Mümtaz Arolat, Yahya Kemal ve Ahmet Haşim'in temsilcisi oldukları "Saf Şiir" anlayışı etrafında şiir yazmış olan bir sanatçıdır.

İki genel Bölüm ile Sonuç, Bibliyografya ve Belgeler kısmından oluşan çalışmamızda, Ali Mümtaz Arolat'ın, hayatını, şairliğini ve şiirlerindeki temaları incelemeye çalıştık. "Ali Mümtaz Arolat'ın Hususî ve Edebî Hayatı, Mizacı ve Şiirleri" ismini taşıyan Birinci Bölüm'de, öncelikle şairin hususî hayatını edebiyat tarihlerinde yazılanlarla yetinmeyerek etraflıca araştırmaya gayret gösterdik. Ali Mümtaz'ın hayatta olan oğullarıyla teker teker görüşerek şairin doğumu, ailesi ve çocukluk yılları, yetişme tarzı, öğrenim ve askerlik yılları, memuriyeti, evliliği, emeklilik yılları ve vefatı hakkında geniş bilgiler edinerek mizacına yönelik bazı özellikleri belirtmeye çalıştık.

Birinci Bölüm'ün ikinci kısmında ise Ali Mümtaz'ın edebî hayatını değerlendirmeye çalıştık. Şairin, şiire yöneldiği sosyal ve kültürel çevreyi, şiir yazmaya başladığı zamanlardaki ilk şiir denemelerini, mecmualarda şiir neşrettiği ustalık yıllarını, şiir kitaplarını ve yayınlanmamış şiirlerini bu kısımda incelemeye çalıştık.

Çalışmamızın İkinci Bölüm'ünde Arolat'ın şiirlerini "Ali Mümtaz Arolat'ın Şiirlerinin Tema Bakımından İncelenmesi" adı altında değerlendirmeye gayret gösterdik. Bu bölümde şairin Osmanlı Türkçesi ile yazmış olduğu şiirlerini de Türkiye Türkçesi'ne aktararak tüm kalem tecrübelerini bir araya getirmeye özen gösterdik ve bunları "Ferdî Temalar" ve "Sosyal Temalar" olmak üzere iki ana tema etrafında topladık. Daha sonra "Ferdî Temaları", "Aşk ve Sevgi", "Yaşlılık Duygusu ve Ölüm Korkusu", "Gurbet ve Yalnızlık Duygusu", "Yaşama Sevinci", "Tabiat", "Kötümserlik ve Huzursuzluk", "Başka Diyarlara Duyulan Özlem ve Ötelere Gitme Arzusu" ve "Sanat" olmak üzere sekiz tema etrafında ve bu temaları da yine kendi içerisinde çeşitli alt başlıklarla incelemeye çalıştık. "Sosyal Temalar"ı ise "İnsan ve Memleket" ve "Tarih" başlıkları altında yine kendi içerisinde gruplandırarak tahlile tâbi tuttuk.

Çalışmamızın "Sonuç" bölümünde, Ali Mümtaz'ın şiirlerinden hareketle yapmış olduğumuz inceleme ve değerlendirme neticesinde ortaya çıkan özellikleri ifade etmeye ve Arolat'ın edebiyatımızdaki yerini net olarak belirtmeye gayret gösterdik. "Bibliyografya" kısmında ise öncelikle şairin tüm şiirlerinin bir kronolojik sırasını verdik. Arolat'ın saygıdeğer oğullarından aldığımız ve hiçbir yerde yayınlanmamış olan şiirlerini de metin olarak yine bibliyografya kısmında göstermeyi uygun bulduk. Daha sonra ise şairden bahseden kaynakları, faydalandığımız diğer kaynakları ve Arolat'ın mecmualarda kalmış ve Osmanlı Türkçesi ile yazılmış olan şiirlerini tespit için taradığımız mecmuaların isimlerini verdik.

Çalışmamıza başladığımız günden bu yana toplamış olduğumuz fotoğraf, arşiv belgesi, yapılan söyleşilerin metni ve akrabalarından temine çalıştığımız

malzemeleri incelememizin sonunda “Belgeler” adı altında tasnif ederek göstermeye çalıştık.

İki yüz elliye yakın şiire imza atan ve hayatının her döneminde şiire çok özel bir yer veren Ali Mümtaz Arolat’ı konu alan bu çalışma, hiçbir zaman mükemmellik iddiası taşımamaktadır. Bu çalışmanın ortaya çıkmasında emeği geçen başta Ali Mümtaz Arolat’ın saygıdeğer oğulları Ahmet Talat Arolat, Mehmet Neşet Arolat ve Osman Saffet Arolat’a çok teşekkür ediyorum. Onlar bize babaları hakkında, edebiyat tarihlerinde yer alan bilgilerden çok daha fazlasını sundular. Diğer taraftan Ali Mümtaz Arolat’ın yeğeni saygıdeğer Mithat Denli, ailesi ile ilgili bilgileri büyük bir titizlikle toplamış ve bizimle paylaşmak nezaketini göstermiştir. Kendilerine şükranlarımı sunuyorum.

Tüm bunların yanı sıra araştırmalarımız esnasında, engin fikir ve tecrübeleriyle bize yol gösteren saygıdeğer hocam Prof.Dr. Şerif Aktaş’a ve çalışmam boyunca yardımlarını esirgemeyen saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. İbrahim Şahin’e sonsuz teşekkürlerimi ve şükranlarımı sunuyorum.

Kırıkkale 2002

İbrahim TÜZER

İÇİNDEKİLER

KİŞİSEL KABUL/AÇIKLAMA

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
ÖN SÖZ.....	III
İÇİNDEKİLER.....	VI
KISALTMALAR.....	X

I. BÖLÜM 1

ALİ MÜMTAZ AROLAT'IN HUSUSÎ VE EDEBÎ HAYATI, MİZACI VE ŞİİRLERİ

1. HAYATI.....	2
1.1. HUSUSÎ HAYATI.....	2
1.1.1. Doğumu, Ailesi ve Çocukluk Yılları.....	2
1.1.2. Yetişme Tarzı, Öğrenim ve Askerlik Yılları.....	4
1.1.3. Memuriyeti.....	6
1.1.4. Evliliği.....	7
1.1.5. Emeklilik Yılları ve Vefatı.....	8
1.1.6. Mizacına Ait Bazı Özellikler	9
1.2. EDEBÎ HAYATI.....	11
1.2.1. Şiire Yöneldiği Sosyal ve Kültürel Çevre.....	11
1.2.2. İlk Denemeler.....	13
1.2.3. Ustalık Yılları.....	14
1.2.4. Şiir Kitapları.....	17
1.2.5. Yayınlanmamış Şiirleri.....	19

II. BÖLÜM.....21

**ALİ MÜMTAZ ARALOT'IN ŞİİRLERİNİN TEMA
BAKIMINDAN İNCELENMESİ**

2. ŞİİRLERİNDEKİ TEMALAR.....22

2.1. FERDÎ TEMALAR.....22

2.1.1. Aşk ve Sevgi.....22

2.1.1.1. Aşk ve Tarifi.....22

2.1.1.2. Aşk ve Huzursuzluk.....27

2.1.1.3. Aşk ve Maziye Özlem.....32

2.1.1.4. Aşk ve Ölümsüzlük Arayışı.....34

2.1.1.5. Aşk ve Tabiat.....37

2.1.2. Yaşlılık Duygusu ve Ölüm Korkusu.....40

2.1.2.1. Ölüm ve Yok Oluş.....40

2.1.2.2. Beyhude Bir Özlem ve Çaresizlik.....43

2.1.2.3. Ölüm ve Korku.....47

2.1.2.4. Yokluğa Özlem.....50

2.1.2.5. Ölüm ve Değişmeyen Gerçek: Unutulmak.....51

2.1.2.6. Ölüm ve Tabiat.....52

2.1.3. Gurbet ve Yalnızlık Duygusu.....55

2.1.3.1. Yalnızlık ve Hicran.....55

2.1.3.2. Uzayan Yollar ve Gurbet.....57

2.1.3.3. Kalabalıklar Ortasında Yalnız Kalma.....59

2.1.3.4. Tabiatla Beraber Gelen Yalnızlık.....60

2.1.4. Yaşama Sevinci.....63

2.1.4.1. Yaşama Sevinci ve Zamana Karşı Koyuş.....63

2.1.4.2. Yaşama Bağlanış ve Tabiat.....65

2.1.4.3. Yaşama Sevinci ve Arzu.....68

2.1.5. Tabiat.....	69
2.1.5.2. Tabiat ve Düşündürdükleri.....	70
2.1.5.3. Tabiat ve Çiçekler.....	73
2.1.5.4. İnleyen, Ağlayan, Haykıran ve Gülen Tabiat.....	76
2.1.6. Kötümserlik ve Huzursuzluk.....	78
2.1.6.1. Sebebi Bilinmeyen Ruhî Bir Durum: Huzursuzluk....	79
2.1.6.2. Şairin “Ben”iyle Çatışması.....	81
2.1.6.3. Tabiata Yansıyan Kötümserlik ve Huzursuzluk.....	83
2.1.7. Başka Diyarlara Duyulan Özlem ve Ötelere Gitme	
Arzusu.....	93
2.1.7.2. Hayâl İklimlerine Kaçış ve Bu Yolun Yolcuları	93
2.1.7.3. Hayâl İklimlerinden Haberler.....	99
2.1.7.4. Hayâl ve Hülyâdan Vazgeçmeyen Şair.....	102
2.1.8. Sanat.....	104
2.1.8.1. Sanat-Sanatçı İlişkisi.....	104
2.1.8.2. Şiir ve Şair.....	108
2.2. SOSYAL TEMALAR.....	111
2.2.1 İnsan ve Memleket.....	111
2.2.1.1. İnsan.....	111
2.2.1.2. Köy ve Şehir.....	115
2.2.2 Tarih.....	118
2.2.2.1. Cenge Doğru.....	118
2.2.2.2. Tarih Yazan Sultanlar.....	122
SONUÇ.....	126

BİBLİYOGRAFYA	131
A. Ali Mümtaz Arolat'ın Şiirlerinin Kronolojik Sırası.....	131
B. Ali Mümtaz Arolat'ın Yayınlanmamış Şiirleri.....	137
C. Ali Mümtaz Arolat'tan Bahseden Kaynaklar.....	149
Ç. Faydalanılan Diğer Kaynaklar.....	153
D. Taranan Mecmualar.....	157
BELGELER	158
A. Ahmet Talat Arolat ile Yapılan Söyleşinin Metni.....	158
B. Osman Saffet Arolat ile Yapılan Söyleşinin Metni.....	163
C. Mehmet Neşet Arolat ile Yapılan Söyleşinin Metni.....	166
Ç. Arşiv Belgeleri.....	168
D. Fotoğraflar.....	174
E. Ali Mümtaz Arolat'ın Erkek Tarafının Gösteren Soy Ağacı.....	178
F. Ali Mümtaz Arolat'ın Kız Tarafının Gösteren Soy Ağacı.....	179
ÖZGEÇMİŞ	180

KISALTMALAR

A.g. aşv. blg.	: Adı geçen arşiv belgesi
a.g.e.	: adı geçen eser
A.g.m.	: Adı geçen makale
A.g. sy.	: Adı geçen söyleşi
A.g.ř.	: Adı geçen şiir
A.g.t.	: Adı geçen tez
A.g.tbl.bkz.	: Adı geçen tabloya bakınız
A. M. Arolat,	: Ali Mümtaz Arolat
A. T. Arolat,	: Ahmet Talat Arolat
Bl.	: Bölümü
c.	: cilt
DTCF.,	: Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesi
Edb. Fak.	: Edebiyat Fakültesi
Emk.Kur.Yb.	: Emekli Kurmay Yarbay
Gen. Müdr. Arş.	: Genel Müdürlüğü Arşivi
H. İ. Paşa,	: Hasan İzzet Paşa
İst.	: İstanbul
MEB.,	: Milli Eğitim Bakanlığı
nr.,	: numara
O. S. Arolat,	: Osman Saffet Arolat
l.	: Ölüm
s.	: sayfa
Sos. Bil. Enst.,	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
Tde.	: Türk Dili ve Edebiyatı
Üniv.,	: Üniversite
YKY	: Yapı Kredi Yayınları
Yay. ř.	: Yayınlanmamış şiir
Yay.,	: Yayınları

BİRİNCİ BÖLÜM

**ALİ MÜMTAZ AROLAT'IN HUSUSİ VE EDEBİ HAYATI,
MİZACI VE ŞİİRLERİ**

1.HAYATI

1.1. HUSUSÎ HAYATI

1.1.1. Doğumu, Ailesi ve Çocukluk Yılları

Ali Mümtaz Arolat, Haziran 1315/1897'de İstanbul, Cihangir'de dünyaya gelir.¹ Babası, I. Dünya Savaşı sırasında, Doğu Cephesi'nde III. Ordu Komutanlığı'nda bulunmuş olan, Türk-Yunan Savaşı'nın kurmay subaylarından Hasan İzzet Paşadır.² Arolat'ın babası bu vazifesi esnasında Sarıkamış

¹ Ali Mümtaz Arolat'ın doğum yeri ve tarihi konusunda elimizdeki kaynaklar farklı bilgiler vermektedir. Saadettin Nüzhet Ergun, "Türk Şairleri" (c.1, İstanbul 1933, s.13) isimli kitabında, şairin 23 Temmuz 1315/1897 yılında Sarıyer'de dünyaya geldiğini kaydeder. Yine, M. Behçet Yazar, Yedigün Mecmuası'ndaki "Edebiyatçılarımızı Tanıyalım" adlı köşesinde, şair hakkında yazmış olduğu yazısında, (c.22, 1941, s.13) S. Kemal Karaalioglu, "Cumhuriyetten Günümüze Resimli, Motifli, Türk Edebiyatı Tarihi" (İnkılap ve Aka Kitapevleri, c.4, İstanbul 1980, s.291-294), "Resimli, Türk Edebiyatçıları Sözlüğü" (İnkılap ve Aka Kitapevleri, İstanbul 1982, s. 60) ve "Ansiklopedik Edebiyat Sözlüğü" isimli eserlerinde, (İnkılap ve Aka Kitapevleri, İstanbul 1983, s.61), Nihat Sami Banarlı, "Resimli Türk Edebiyatı Tarihi"nde (Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1987, s.1143-1145) Behçet Necatigil, "Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü"nde, (Varlık Yayınları, İstanbul 1983, s.45-49) şairin doğum tarihi olarak 1897 yılını vermektedirler. Bunun yanında ise Murad Uraz, hazırlanmış olduğu "Edebiyat Antolojisi" isimli eserinde (Suhulet Kitapevi, İstanbul 1938), Dündar Akınal, "20 Yılın Şiirleri ve Şairleri"nde (Akbaba Yayınları, Kenan Matbaası, İstanbul 1943) B. Kemal Çağlar, Orhan Buran ve Haluk Şehsuvaroğlu ortaklaşa hazırlanmış oldukları "Mütarekeden Sonrakiler 1918-1938" isimli kitaplarında, Arolat'ın 1898 yılında dünyaya geldiğini kaydetmektedirler. Fakat Ali Mümtaz Arolat, İş Bankası'na girerken bizzat doldurmuş olduğu müracaat formuna, Haziran 1315/1897 tarihini yazmış ve gün belirtmemiştir. (Türkiye Cumhuriyeti İş Bankası Gen. Müdr. Arş., Ali Mümtaz Arolat Tercüme-i Hâli, numarasz, 2 Eylül 1929, Ankara.) Şairin hayatta olan saygıdeğer oğulları Ahmet Talât Arolat, Mehmet Neşet Arolat ve Osman Saffet Arolat ise, İstanbul'da yapmış olduğumuz söyleşide, babalarının Cihangir'de, 1897 yılının Haziranında doğduğunu söylemişler, fakat hangi gün doğduğunu hakkında kesin bir tarih verememişlerdir.

² Hasan İzzet Paşa hakkında değişik kaynaklarda birtakım bilgiler bulunmaktadır. Emk.Kur.Yb. Köprülülü Şerif İldem, hatıralarını yazdığı "Sarıkamış" (T.C. İş Bankası Yay., İst., 1998, s.30, 50-53, 111) adlı kitabında, "Süvari kurmayı olan H. İzzet Paşanın Balkan Savaşı'nda ve daha öncesinde çeşitli tümen ve kolordu komutanlıklarında göstermiş olduğu başarılarla tanındığı, sağlam ve tertemiz bir kişiliğe sahip olduğunu belirtmektedir. Yine, Şevket Süreyya Aydemir, Makedonya'dan Orta Asya'ya "Enver Paşa" isimli kitabının üçüncü cildinde (Remzi Kitapevi, İst., 1966, s.102-106,120-130), Sarıkamış Harekatını ve öncesini anlatırken, "Enver Paşanın kurmay okulundan hocası" olan H.İzzet Paşaya geniş yer verir ve "Sarıkamış Harekatının bir faciayla sonuçlanacağını Enver Paşaya anlatamadığı için emekliye ayrıldığını" ifade eder. K.Z. Gençosman ve N. Ahmet Banoğlu, "Atatürk

Harekâtı'nın milletimiz için çok büyük bir facia olacağını görmüş ve bu harekâta karşı çıkmıştır. Fakat bu kanaatini, zamanın Erkân-ı Harbiye Nâzırı Enver Paşaya anlatamadığı için görevinden istifa edip emekliye ayrılmıştır. Kendi kendini yetiştiren ve altı dil bilen Hasan İzzet Paşa, emekliye ayrıldıktan sonra, Gümrük Tekel Bakanı olarak görev yapmıştır. Yardımsever ve iyi huylu biri olarak tanınmış olan Ali Mümtaz'ın babası, Cihangir'deki konağında, 1931 yılında vefat etmiştir. Arolat'ın aslı, Tokatlı Kel Hasan Hakkı Paşaya kadar uzanmaktadır.³ Ali Mümtaz'ın dedesi, Adana-Halep kumandanı iken Halep'te vefat eden Ferik Ali Muhsin Paşadır.⁴ Ali Muhsin Paşanın babası da yine Ferik Vezir Kel Hasan Hakkı Paşadır.⁵

Ali Mümtaz Arolat'ın annesi, 1879 yılında doğmuş olan Fatma Refiâ Hanımdır.⁶ Refiâ Hanım da asker bir aileden gelmektedir. Eşi Hasan İzzet

Ansiklopedisi"nde, (c.1, s.284) "31 Mart 1909 yılında çıkan isyanın bastırılması için 10 Nisan 1909'da İstanbul'a gelen Hareket Ordusu'nun bölge komutanlığına, Albay Hasan İzzet Beyin getirildiğini" kaydetmektedir. A.M.Arolat'ın babası, H.İzzet Paşadan geniş olarak bahseden bir başak kaynak da, Alptekin Müderrisoğlu'nun hazırlamış olduğu "Sarıkamış Dramı" isimli kitaptır. (Kastaş Yay., İstanbul 1997.) Eserde Sarıkamış faciası anlatılırken, Enver Paşaya istifasını sunan H.İzzet paşanın, "ordusuna ayrıca bir veda bildirisi bile yayımlamadan sessizce tarih sahnesinden çekildiği ve yaklaşan dramın baş oyuncularında yer almadığı" belirtilmektedir. (s.23,233-238)

³ Hasan Hakkı Paşa ile ilgili, Mehmed Süreyya'nın "Sicil-i Osmanî" isimli eserinde, H.Hakkı Paşanın Tokatlı olduğu miralay, livâ ve ferik makamlarına kadar yükseldiği, 1254/1839 yılında Kıbrıs muhafızlığı, 1262/1846 yılında Adana Valiliği, 1263/1847 yılında da Konya Valiliği yaptığı kaydedilmektedir. Kel Hasan Paşa, bir ara "vezirliği alınıp memleketi Tokat'a sürülmüşse de, 1270/1853 yılında geri verilerek Şumnu Mevkii ikinci kumandanı olmuş ve 1271/1854 yılında burada vefat etmiştir." (c.2, s. 628) Ahmed Lûtfi Efendi, "Vak'anüvis Ahmed Lûtfi Efendi Tarihi 6-7-8" isimli eserinde (YKY, İstanbul 1999, s. 1159), Ferik H.Hakkı Paşanın, "Arabistan Ordusu'na reis-i erkan" olarak tayin olunduğunu kaydeder ve eserin ilerleyen sayfalarında şu bilgilere yer verir: "Adana mutasarrıfı mîrimîrândan Ârif Paşanın hüsn-i idare-i memlekette iktidarsızlığı sebebiyle yerine muktedir bir me'mûrun ta'yini lazım geldiği ve Edirne mevki'inde bulunan Ferik Hasan Hakkı Paşa liyâkat ve gayret eshâbından olmasıyla bâ-rütbe-i samiyeye-i vezâret Adana'ya vali nasb olduğu Takvîm-i Vekayi'de muharrerdir. Müşârûniyleh Kel Hasan Paşa denmekle arıfdır. Yeniçeri zamanında Ağakapısı hademesinden bulunduğu halde Vak'a-i Hayriyye akbînde tanzim olunan asâkir-i nizâmiyyeye neferlik ile kayd olunup meftûr olduğu sıdk u gayret semeresiyle kat'-ı merâtip ederek feriklik rütbesine kadar gelmiş ve evvelki Rusya mes'ele-i harbiyyesinde Silistre ve Tuna taraflarında dahi fevkalade hidemât-ı şecî'ânesi sebkât etmiş ise de idare-i mülkiyyede hizmeti sebkât etmediği halde Adana'ya me'mûriyyetinin ledünnisi kendisinden açılacak ferikliğe hazırlanmış olan bir zâtın terfi-i garazından ibaret olsa gerekdir" (s. 1213)

⁴ "Ali Muhsin Paşa, İstanbul Paşalimanı'nda doğmuştur. Harp Okulu'nu bitirdikten sonra topçu subayı olmuş ve Serasker Hüseyin Avni Paşanın yaverliğini yapmıştır. Maraş'ta meydana gelen Ermeni isyanında (Zeytun Vakası) yararlılık gösterdiği için Albaylık rütbesiyle ödüllendirilmiştir. Daha sonra, Adana-Halep ve Havalisi Umum Fevkalâde Komutanı olmuş ve orada vefat etmiştir." (Kaynak: Mithat Denli)

⁵ Ahmet Talât Arolat, Mehmet Neşet Arolat ve Osman Saffet Arolat ile 24/25-03-2002 tarihinde yapılan söyleşi.

⁶ Türkiye Cumhuriyeti İş Bankası Gen. Müdr. Arş., Ali Mümtaz Arolat Tercüme-i Hâli, numarasız, 2 Eylül 1929, Ankara.

Arolat'ın dayısının torunu olan Refiâ Hanımın geçmişi, Çapanoğullarına kadar dayanmaktadır. Ali Mümtaz'ın annesinin babası Ahmet Talât Paşa, dedesi ise Kaniye Müdafaası'nın ikinci adamı olan Ferik Rifat Paşadır.⁷ Üçü kız beş çocuk dünyaya getirmiş olan Refiâ Hanım, eşinin ölümünden sonra günlerini şairin yanında geçirmiş ve Ankara'da vefat etmiştir.⁸ Ali Mümtaz'ın amcası ise Balkan Savaşı'na süvari yarbay, Cihan Harbine de alay komutanı olarak katılan ve 1935 yılında Bolu'dan milletvekili seçilen, Hüseyin Mithat Denli'dir. Amcasının oğlu ise, yine kendisi gibi şair olan Ali Muhsin Denli'dir.⁹

Ali Mümtaz Arolat, açıkça görüldüğü gibi, gerek anne gerekse baba tarafından asker kökenli ve nüfuzlu bir aileye mensuptur. Osmanlı ordusunun yüksek mevkilerinde bulunan dedeleri, Ali Mümtaz'ın çocukluk yıllarında henüz hayattadırlar. Bu sebeple O'nun çocukluk yılları, "Yazları Kefeli Köyünde bulunan bir yalıda, kışları da dedesi Rifat Paşa'nın Aksaray'daki konağında geçmiştir."¹⁰

1.1.2. Yetişme Tarzı, Öğrenim ve Askerlik Yılları

Ali Mümtaz Arolat, çocuklarının ifadesiyle "çok kuvvetli bir ailede" büyümüştür. Oğlu Ahmet Talât Arolat'a göre Ali Mümtaz, esas babasından ve Talât Paşadan etkilenmiştir. Altı göbek akrabalarıyla beraber,

⁷ Ali Mümtaz Arolat'ın büyük dedeleri olan Rifat ve Talât Paşalar, 1878 Plevne Türk-Rus Savaşları'nda vatanı kahramanca müdafa etmiş olan muzaffer iki komutandır. Baba oğul aynı savaşta düşmana karşı birlikte mücadele vermişler ve kendi isimleriyle anılan tabyalar oluşturmuşlardır. (Kaynak: Mithat Denli)

⁸ A.g.söy.

⁹ 1908 yılında İstanbul Paşalimanı'nda doğan Ali Muhsin Denli, 13-14 yaşlarında şiir yazmaya başlamış ve İst. Üni. Edb. Fak.Tde. Böl.'nde tahsil görmüştür. Fuad Köprülü ve Nihad Tarlan'ın öğrencisi olan, Denli, 67 yaşına kadar şiirle uğraşmıştır. 1975 yılında İstanbul'da vefat eden şair, "Varlık", "20. Asır" ve "Kemalist Meltem" gibi dergilerde şiirler neşretmiştir. Ali Muhsin'in 1959 yılında "Beraber Okuyalım", 1966 yılında da "Petek" ismiyle yayınlanan iki şiir kitabı vardır. (Kaynak: Mithat Denli)

¹⁰ Muammer Yağcıoğlu, "Ali Mümtaz Arolat'ın Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri", Lisans Tezi, Ankara Üni. D.T.C.F., Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara 1966, no.14, s.7

Cihangir'deki kırk altı odalı konakta, Talât Paşanın annesi Pesent Hanımın kontrolünde büyüyen Arolat, çok rahat bir çocukluk devresi geçirmiştir.¹¹ Çeşitli dadıların nezaretinde büyüyen ve okul çağına geldikten sonra bir sene Burhan-ı Terâkkî Mektebi'nde okuyan Ali Mümtaz, daha sonra Alman Mektebi'ne devam eder. Fakat rahatsızlandığı için bu okuldan ayrılarak, Heybeliada'ya, ailesinin yanına yerleşip bir sene orada kalmıştır. Bu süre içinde herhangi bir okula devam edemeyen Ali Mümtaz, sağlığına kavuştuktan sonra Nümûne-i Terâkkî Mektebi'ne girmiştir.¹²

Bu okulda da uzun süre kalamayan Arolat, bir yıl sonra ilk ve orta öğrenimini tamamlayacağı Galatasaray Lisesi'ne kaydolur. Okula dadısının kontrolünde "midilli"siyle gidip gelen şair¹³ daha sonra, Galatasaray Lisesi'nin lise kısmına devam eder, fakat liseyi bu okulda bitiremez. Çünkü Arolat, ikinci sınıfta iken, I. Dünya Savaşı başlamış ve Ali Mümtaz on sekiz yaşında, gönüllü olarak bu savaşa katılmıştır.¹⁴

Galatasaray Lisesi'ndeki dersleri başarıyla geçen Ali Mümtaz, Fransızca'yı kısa bir süre içerisinde öğrenmiş ve edebiyata da bu okul sıralarında merak duymaya başlamıştır. Okulun lise futbol takımında, müdafaa oyuncusu olarak, futbol da oynamış olan Arolat,¹⁵ savaş dolayısıyla uzak kaldığı okuluna, askerlik dönüşü tekrar devam edememiş ve 1918 yılında ihtiyât mülâzımlığı rütbesi ile terhis olunduktan sonra, Âlî Ticaret Lisesi'ne¹⁶ kaydolmuştur.

Ali Mümtaz Arolat, I. Dünya Savaşı sırasında üç yıl süren askerliğinin yanı sıra, bir de II. Dünya Savaşı devam ederken yedek subay olarak askerlik yapmıştır. Bu ikinci askerliğinde mühimmat depo sorumlusu olarak görevlendirilen şair, o zamanlar tam yüz kırk beş kilodur. Bu kilosunun

¹¹ A.g.söy.

¹² Muammer Yağcıoğlu, a.g.t.

¹³ A.g.söy.

¹⁴ Saadettin Nüzhet Ergün, Türk Şairleri, c.1, İstanbul 1933, s.13.

¹⁵ A.g.söy.

¹⁶ M. Behçet Yazar, "Edebiyatçılarımızı Tanıyalım" Yedigün Mecmuası, c.22, 1941, s.13.

askerlik vazifesini yaparken kendisini kısıtlayacağını düşünmüş ve tam kırk kilo vererek zayıflamıştır.¹⁷

Âlî Ticaret Lisesi'nden, 1921-1922 öğretim yılında mezun olarak liseyi bitiren¹⁸ Ali Mümtaz Arolat, bir ara Hasan İzzet Paşadan kalan “Adana Karataş Dalyanı”ndaki hisseli arazi meselesini halledip ticaretle uğraşmak ister.¹⁹ Fakat şair, bugün de devam eden bu arazi meselesinden umduğunu bulamamış ve ticaretten vazgeçerek memurluk yapmaya karar vermiştir.

1.1.3. Memuriyeti

Ali Mümtaz Arolat'ın en uzun memuriyeti kır bir buçuk yıl çalıştığı, T.C. İş Bankası'nda olmuştur. Fakat şair, burada çalışmaya başlamadan evvel bazı bankalarda, kısa aralıklarla da olsa vazife yapmıştır. Arolat'ın ilk vazifesi, 1924 Kasımının on üçüncü gününde çalışmaya başladığı Memâlik-i Şarkıyye Fransız Bankası'ndadır. Muhasebe memuru olarak görev yaptığı bu bankada şair, çok uzun süre vazife yapmaz ama çalıştığı süre boyunca göstermiş olduğu başarıdan dolayı, kendisine bir hizmet sertifikası verilir.²⁰

Fransız bankasından almış olduğu bu sertifikayla, yüz otuz lira maaş karşılığı İstanbul Esnaf Bankası'nda muhasebecilik, Bank Di Roma'da ise emtia şefliği yapma imkanı bulan Arolat,²¹ bir ara İstanbul Kemeraltı Un Fabrikası'nda da muhasebeci olarak görev yapmıştır.²²

¹⁷ A.g.söy.

¹⁸ A.g. aşv. blg.

¹⁹ A.g.söy.

²⁰ A.g. aşv. blg.

²¹ A.g. aşv. blg.

²² A.g. aşv. blg.

Ali Mümtaz'ın esas ve uzun süreli memuriyeti, başta da ifade ettiğimiz gibi, T.C. İş Bankasının kurulmasından dokuz ay sonra, 09.02.1929²³ tarihinde bu bankaya girmesiyle başlamıştır. İş Bankası'nın merkez ve taşra teşkilâtlarında değişik unvanlarla görev yapmaya başlayan şair, ilk olarak Genel Müdürlük'te memurluk ve şeflik yapmıştır. Ardından Bursa Kontrolörlüğü'nde bulunmuş, Samsun ve Zonguldak şubelerinde muhasebe şefliği yapmıştır. Daha sonra ise tekrar Genel Müdürlük'teki muhasebecilik görevini yerine getirmiştir.

Muhasebeci olarak başladığı bu memuriyetinden, muhasebe müdür muavini olarak, 30.04.1962²⁴ yılında kendi isteğiyle emekliye ayrılan Arolat, genel müdür yardımcılığı görevini "siyasete bulaşmamak ve siyasetçilerle beraber olmamak için"²⁵ reddetmiştir. İş Bankası'nda "Mümtaz Ağabey" olarak bilinen ve "simge" haline gelen Arolat, emekliliğinden 6-7 ay sonra Turizm Bankası'nda muhasebe müdürü olarak çalışmış ve bu işi iki buçuk yıl kadar yaptıktan sonra bırakmıştır.²⁶

1.1.4 Evliliği

Ali Mümtaz Arolat, 12.09.1340/1922 tarihinde büyük halası Güzide Hanımın kızı olan, Fitnat Hanımla evlenmiştir.²⁷ Evlendiklerinde şair 25, eşi ise 23 yaşındadır. Fitnat Hanım, Paris'te uzun yıllar yaşamış, Fransızca ve Almancayı çok iyi konuşabilen kültürlü bir hanımefendidir. 38 yıl süren bu mutlu evlilik, Arolat'ın emekliliğe ayrıldığı dönemlerde Fitnat Hanımın vefatıyla son bulur.²⁸

²³ A.g. aşv. blg.

²⁴ A.g. aşv. blg.

²⁵ A.g.söy.

²⁶ A.g.söy.

²⁷ A.g. aşv. blg.

²⁸ A.g.söy.

Ali Mümtaz Arolat ve Fitnat Hanımın bu evliliklerinden beş erkek çocuk dünyaya gelmiştir. Bunların isimleri ve doğum tarihleri şöyledir: Hasan İzzet Arolat (1925), Ahmet Talât Arolat (1932), Mehmet Neşet Arolat (1934), Mustafa Kemal Arolat (1939), Osman Saffet Arolat (1942)²⁹ Şairin oğullarından bugün, Ahmet Talât Arolat, Mehmet Neşet Arolat ve Osman Saffet Arolat hayattadır.

1.1.5. Emeklilik Yılları ve Vefatı

Ali Mümtaz Arolat, İş Bankası'ndan emekliye ayrıldıktan sonra iki buçuk yıl kadar Turizm Bankası'nda muhasebe müdürü olarak çalışmış, daha sonra herhangi bir görevde bulunmamıştır. 4 Eylül 1967 yılında hayata gözlerini kapayan şair,³⁰ bu görevlerini yaklaşık olarak 1965 senesine kadar devam ettirmiştir. Dolayısıyla Ali Mümtaz Arolat, uzun bir emeklilik devresi geçirmemiş, vefatından az bir süre öncesine kadar çalışmıştır.

Hayatının son günlerini Şişli'deki evinde şiirle uğraşarak geçiren Arolat, eşi Fitnat Hanımın vefatına daha fazla dayanamamış ve ondan beş yıl sonra bir sabah, evinde her zamanki sandalyesinde hayata gözlerini kapamıştır.³¹ Zincirlikuyu Mezarlığı'na defnedilen şairin ölüm haberi, bir çok gazete ve mecmuada yer almıştır. Varlık Mecmuası şairin ölümünü okuyucularına, "15 Günün Olayları" adlı köşesinden "'Bir Gemi Yelken Açtı" adlı şiir kitabıyla 1926'larda büyük ilgi gören Ali Mümtaz Arolat'ı kaybettik"³² şeklinde duyurmuştur.

²⁹ Ahmet Yıldız, Ali Mümtaz Arolat, Hayatı Edebî Şahsiyeti ve Eserleri, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1983, s. 4

³⁰ S. Kemal Karaalioglu, Cumhuriyetten Günümüze Resimli, Motifli, Türk Edebiyatı Tarihi, İnkılap ve Aka Kitapevleri, c.4, İstanbul 1980, s.291-294.

³¹ A.g.söy.

³² Varlık, "15 Günün Olayları", 702, 15 Eylül 1967, s.2

1.1.6. Mizacına Ait Bazı Özellikler

Ali Mümtaz Arolat'ın gençlik dönemlerinde, memleketin içinde bulunduğu durum, hiç şüphesiz ki, şairi de olumsuz yönde etkilemiş, ruhunda derin izler bırakmıştır. Arolat, genç yaşında ruhunda meydana gelen bu çöküntüye karşı koyamamış ve henüz lisenin son sınıfındayken gönüllü olarak I. Dünya Savaşı'na katılmıştır. Bu savaşın da aleyhimize sonuçlanmasıyla ayrı bir ruhî çöküntü yaşayan Arolat, devrin geneline hakim olan “yılgnlığı” fert planında çok derinden duymuş ve yaşamıştır.³³

Yukarıda ifade ettiğimiz sebeplerden dolayı, şiirlerinin büyük bir kısmında bedbinlik ve karamsarlık temasına yer veren şair, gerçek yaşamında bunun aksine, hayatın her anına ve her olayına keyifle bakan ve yaşama sıkı sıkıya bağlı olan bir insandır. Mizacındaki yumuşaklık ve hoşgörü, şairin yaşamı boyunca çevresiyle barışık bir insan olmasını sağlamıştır. Böylelikle Arolat, gerek aile içerisinde gerekse vazife yapmış olduğu ortamlarda herkes tarafından sevilen ve takdir edilen bir insan haline gelmiştir.³⁴

Hayatının sonuna doğru yaklaşık 160 kiloya kadar çıkan ve çeşitli sağlık problemleri yaşayan Arolat, bu dönemde dahi hayatından şikayet etmemiş, ölüm korkusuna kapılmamıştır. Kendine özgü zevkleri ve keyifleri olan şair, özellikle damak zevkine ve gezmeye çok meraklıdır. Oğullarından öğrendiğimize göre, genç yaşında almaya başladığı aşırı kiloları yüzünden sık sık perhiz yapmak durumunda olan şair, bu dönemlerinde dahi bir tepsi kirazı -yaklaşık 5-6 kg- yemekten kendini alamaz.³⁵

Ailesine ve akrabalarına çok bağlı olan Ali Mümtaz, onlarla beraber olmaktan büyük keyif duyan bir insandır. Çoğu zaman, aile içinde tertip

³³ A. g. söy.

³⁴ A. g. söy.

³⁵ A. g. söy.

edilen yemeklerde bir araya gelen akrabalar, hep beraber poker oynayıp eğlenirler.³⁶

Hayatının hiçbir anında ümitsizliğe ve çaresizliğe düşmeyen Arolat, yeni yeni şeyler öğrenme konusunda çok azimli ve kararlıdır. İngilizce yayınlanan coğrafyayla ilgili dergileri okuyabilmek için kendi kendine bu dili öğrenmekten kaçınmaz. Aynı zamanda çok iyi bir yönetici olan Ali Mümtaz, demokrat bir yönetim sistemini benimseyerek herkese karşı eşit davranmaya çalışmıştır. Dürüstlüğü ve yardımseverliliği ile de tanınan şair, hayatta iken insanların “Mümtaz Ağabey” dediği bir kişilik haline gelmiştir.³⁷

³⁶ A.g.söy.

³⁷ A.g.söy.

1.2. EDEBÎ HAYATI

1.2.1. Şiire Yöneldiği Sosyal ve Kültürel Çevre

Ali Mümtaz Arolat, kültürel faaliyetlere yabancı olmayan, edebiyata, sanata ve bilime ilgi duyan bir aile ortamında yetişmiştir. Çocukluk ve gençlik yıllarını geçirdiği dedelerinin yanında, Osmanlı kültürünü de yakından tanıma fırsatı bulan Ali Mümtaz, edebiyata ve şiire çok erken yaşlarda ilgi duymaya başlamıştır. “Bâkî, Nedîm, Şeyhülislâm Yahyâ ve Şeyh Gâlip gibi bir çok divân şairini henüz ilk mektep sıralarında okumaya başlayan Arolat,³⁸ eski şiir zevkini, ismi sayılan şairlerin şiirlerinden almaya çalışmıştır. Ali Mümtaz’ın “çeşitli edebî akımlara sahne olan ve Batının sanat merkezi haline gelen Fransız edebiyatı ile ilgilenmesi³⁹ de çok erken yaşlarda olmuştur. Şair, Galatasaray Lisesi’nde almış olduğu eğitimin ve öğrendiği Fransızca’nın yardımıyla, bu dilden eserler okumuş, batılı şair ve yazarları orta okul sıralarında tanımaya başlamıştır.

Ali Mümtaz’ın şiir kaleme almaya başladığı dönemde, bir tarafta Millî Edebiyat hareketine mensup Yahya Kemal Beyatlı ve Ahmet Haşim gibi şairler, diğer tarafta ise Fecr-i Âtî’nin dağılmasına rağmen bu teşekkülün şiir anlayışını devam ettirmek isteyen Cenab Şahabeddin ve Tevfik Fikret gibi sanatçılar vardır. Bu dönem şiirimizde, oldukça karışık bir durum göze çarpar. Millî Edebiyat şairleri kendilerini halka kabul ettirmeye çalışırken, Fecr-i Âtî şairleri de şöhretlerini devam ettirmek istemektedirler. Bunun yanı sıra her iki edebî faaliyete katılmayarak “Nâyîler” ismiyle Halid Fahri, Orhan Seyfi, Hakkı Tahsin ve Sâfi Necib gibi şairler de yeni bir edebî hareket meydana getirme gayretindedirler.⁴⁰

³⁸ Muammer Yağcıoğlu, a.g.t.

³⁹ M. Behçet Yazar, a.g.m.

⁴⁰ Kenan Akyüz, Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri, İnkılap Kitapevi, İstanbul 1995, s. 169

Gerek “Nâyîler” gurubu etrafında toplanan, gerekse “Genç Kalemler hareketi çevresinde başlayıp genişleyerek bir bakıma hayata ve edebiyata hakim olan ve “Yeni Lisan”, “Yeni Hayat” gibi söz gruplarında ifadesini bulan kavramlarla iç içe, onların yanı başında, millî romantik duyuş tarzı, bize has şiirin sesi ve söyleyiş tarzını hissettirir. Şair ve Nedim dergileri etrafındaki faaliyetler, bu ses ve söyleyiş tarzının özelliklerini yakalama, tespit ve ifade etme gayretleridir.”⁴¹ Böylelikle 1908 sonrasında Yahya Kemal ve Ahmet Haşim’in gayretleriyle, halis şiire has iklimin hazırlanarak gerçek manada şiir zevkinin hayatımızda yer almasında önemli adımlar atılmış olur.⁴²

Şiir üzerine farklı düşüncelerin söylendiği ve değişik edebî faaliyetlerin ortaya çıktığı bu dönemde Ali Mümtaz Arolat, Yahya Kemal’in çok yakın bir takipçisi olmuştur.⁴³ Arolat’ın henüz yeni yeni gelişmekte olan şairliğine Yahya Kemal, özellikle “saf şiir” anlayışı üzerine söyledikleriyle çok olumlu tesirlerde bulunur. Böylelikle, Galatasaray Lisesi’nde okurken öğrenmiş olduğu Fransızca’nın etkisiyle hem Batıda gelişen yeni edebî kaynaklardan, hem çocukluğunu geçirdiği paşa dedelerinin yanında tanık olduğu, yüzyıllar boyu gelişerek devam eden eski şiirimizin zevkinden, hem de II. Meşrutiyet sonrası oluşmaya başlayan Millî Edebiyat cereyanı gibi yeni edebî faaliyetlerden uzak durmayan Ali Mümtaz, şiir tekniğini yavaş yavaş oluşturmaya çalışmıştır.

Arolat’ın edebiyat ve şiirle ilgilenmeye başladığı dönemin bir başka önemli özelliği de, devrin geneline hâkim olan “karamsarlık ve bedbinlik” duygusudur. Memleket içerisinde siyasî birliğin henüz sağlanamamış olması, Trablusgarp ve Balkan Savaşları’ndaki yenilgimiz ve daha birçok olumsuz gelişme, ister istemez şairi de etkilemiş, oluşum safhasında olan şiir anlayışına yön vermiştir.

⁴¹ Şerif Aktaş, “Saf Şiir Problemi ve II. Meşrutiyet Sonrası Türk Şiiri”, Türk Yurdu, 129, Mayıs 1998, s. 28-33

⁴² Şerif Aktaş, a.g.m.

⁴³ A.g.söy.

1.2.2. İlk Denemeler

Ali Mümtaz Arolat, ilk şiir denemelerine 1914-1916 yılları arasında, Galatasaray Lisesi'nde okurken başlamıştır. Fakat bu dönemdeki şiirleri, henüz tam olarak gelişmeyen şiir anlayışının ürünleri olduğu için, herhangi bir mecmuada yayınlanmadan yırtılıp atılmıştır.⁴⁴ İlk yıllarında, edebiyat dünyasında meydana gelen çalkantıların tesiriyle aruz ve hece vezniyle şiirler kaleme alan şair, hece vezninde daha başarılı şiirler yazdığını görmüş ve bu tarzda yazmaya karar vermiştir.

Abdülhak Hamit Tarhan'ın "Ben daima bu genç şair gibi yazmak istemişimdir"⁴⁵ dediği Ali Mümtaz Arolat, ilk şiirlerini Ali Hasan imzasıyla, Celâl Sahir tarafından çıkarılan, "Altıncı" ve "Yedinci Kitap"larda neşretmiştir.⁴⁶ Şairin daha sonraki ilk kalem tecrübeleri ise, 1918 yılında, şair Halit Fahri'nin çıkardığı "Nedim" mecmuasında⁴⁷ ve 1919 yılında "Şair" mecmualarında yer almıştır. Nedim mecmuasının, 2, 4, 5, 6, 9 ve 11. sayılarında yayınlanan "Diyan Yıkanırken", "Venedik", "Samsonun İntikamı", "İki Tasvir", "Billur Saray", ve "Haberci" isimli şiirler⁴⁸ ile, Şair mecmuasının, 10, 11 ve 12. sayılarında neşrolunan "Nil", "Kartal", "Korku" isimli şiirler,⁴⁹ "Seza" imzasıyla yayınlanmıştır. Böylelikle Ali Mümtaz, bu mecmualarda neşrolunan şiirleriyle, Millî Edebiyat Cereyanı'na katılmış ve hece vezniyle şiirler kaleme alan şairler arasındaki yerini almış olur.

Şair, kaleme almış olduğu adı geçen bu ilk şiirlerini, şiir kitaplarına dahil etmemiştir. "O zamanki yazılarımı likide (liquider) ettiğim için isimlerini bile hatırlamıyorum."⁵⁰ diyen Arolat, bu şiirlerinde, ferdî duyuş tarzının

⁴⁴ A. g. söy.

⁴⁵ Saadettin Nüzhet Ergün, a.g.e.

⁴⁶ Nihat Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1987, s.1143-1145

⁴⁷ M. Behçet Yazar, a.g.m.

⁴⁸ Nedim, S.2, s.22, S. 4, s.62, S. 5, s.70. S. 6, s.93, S. 9, s. 134, S.11, s.99, 1918

⁴⁹ Şair, S.10, s.154, S.11, s.164, S.12, s.196, 1919

⁵⁰ Saadettin Nüzhet Ergün, a.g.e.

temelini oluşturarak, şiire bakış açısını belirlemeye çalışmaktadır. Tarihe duyulan özlemin (Haberci, Kartal), uzaklara ve bilinmeyen mekânlara gitme arzusunun (İki Tasvir, Billur Saray) ve kalbî ürperişlerin (Korku) dile getirildiği bu ilk dönem şiirlerinin dikkati çeken önemli bir özelliği de, Yunan Mitolojisine has dikkatle kaleme alınmış olmalarıdır. (Diyan Yıkanırken, Venedik, Samsonun İntikamı, İki Tasvir.) Bu dikkat, edebiyatımızda 1914/1915 yıllarında “Eski Yunan Edebiyatını örnek edinmek”⁵¹ şeklinde görülen ve Yahyâ Kemal Beyatlı, Yakup Kadri Karaosmanoğlu gibi sanatçılar tarafından başlatılan edebî faaliyeti hatırlatmaktadır.

Ali Mümtaz’ın ilk dönemlerinde etkilendiği şair, o dönemin birçok genç şairinin de olduğu gibi, Yahyâ Kemal Beyatlı’dır. Edebiyatımızın çeşitli problemlerle karşı karşıya kaldığı dönemlerde, “şiirimize gerçek yönünü vermek için sürekli çabalar harcayan Yahyâ Kemal gibi bir şairin, belli gayelerle isabetli yürüyüşü, bazı genç şairlerin, bu arada Ali Mümtaz’ın da dikkatini çekmiştir.”⁵² Bu şaire ve Fransız Sembolistlerine, onların şiirlerini ezbere okuyacak kadar hayranlık duyan Ali Mümtaz’ın bu dönemde, Ahmet Haşim’e de belirli oranda sempatisi vardır.⁵³

1.2.3. Ustalık Yılları

Ali Mümtaz Arolat, yoğun olarak 1921 yılından itibaren edebiyat dünyasında yer almaya başlar. Şair bu tarihten 1926 yılına kadar, “Dergâh”, “Yarın”, “Yeni Mecmua” ve “Millî Mecmua”da peşi sıra şiirler kaleme alır. Arolat’ın, 1921 yılında Dergâh mecmuasında 14, 1922 yılında 18 ve 1923 yılında 10 tane olmak üzere toplam 42 şiiri yayınlanmıştır. Yine şairin, “Yarın” ve “Yeni Mecmua”da 1922 ve 1923 yıllarında ikişer şiiri, Millî Mecmua’da ise

⁵¹ Kenan Akyüz, a.g.e. s. 170

⁵² Nihat Sami Banarlı, a.g.e.

⁵³ A.g.söy.

1925 yılında 12, 1926 yılında 51 olmak üzere toplam 63 şiiri⁵⁴ neşrolunmuştur.

Mecmularda yayınlanan şiirlerinin bir kısmını, 1926 yılında çıkan “Bir Gemi Yelken Açtı” isimli şiir kitabında bir araya getiren şair, bu dönemden sonra ilk suskunluk devresine girmiştir. 1935 yılına kadar hiçbir mecmuada şiirlerine rastlanılmayan Arolat, Varlık dergisinde 1934 ve 1935 yılında 1, 1937 yılında yine aynı dergide, 4 şiir yayınlamıştır.⁵⁵ Şairin asıl ve en uzun suskunluk dönemi bu tarihten sonradır. En son neşrettiği ve yeni kaleme aldığı şiirlerini “Hayâl İkliminden Dönen Diyor Ki” isimli şiir kitabında toplayan Arolat, “Tam otuz beş yıllık bir ara ile, tekrar ‘hayâl iklimine’ yelken”⁵⁶ açar.

Ali Mümtaz, edebiyat çevresiyle olan ilişkisini 1928 yılına, yani İş Bankası’ndaki görevine başlayıp Ankara’ya gelene kadar sıkı bir şekilde sürdürür. Bu dönem içerisinde, Yahyâ Kemal Beyatlı’nın çok kuvvetli bir tilmizi olan şair, “Dergâh” ve “Millî Mecmua” gibi dergilere de çok sık gidip gelir ve buralarda aktif bir şekilde görev alır.⁵⁷ Daha sonra, vazifesi gereği İstanbul’dan ayrılıp Ankara’ya giden Arolat, bir mânâda da edebiyat çevresinden ve şiir dünyasından uzaklaşmış olur. “Ben babamın şiirden vazgeçtiği, şiiri bıraktığı dönemin çocuğuyum.”⁵⁸ diyen, 1942 doğumlu Osman Saffet Arolat’a göre Ali Mümtaz’ın şairliği, memurluğundan sonra gelmiştir.

Arolat’ın şiirlerini yayınlama tarihlerini göz önünde bulundurduğumuzda, Sayın Osman S. Arolat’a katılmamak mümkün değildir.⁵⁹ Şair, İş Bankası’ndaki vazifesine başladıktan sonra uzun bir süre şiir yayımlamamıştır. Fakat, son şiir kitabındaki şiirlerinden ve Sayın Ahmet Talat Arolat’tan

⁵⁴ Şiirlerin mecmualarda yayınlanış yıllarını ve adetlerini gösteren tbl. bkz.

⁵⁵ A.g.tbl.bkz.

⁵⁶ Hikmet Dizdaroğlu, “Hayâlden Gerçeğe”, Türk Dili, 106, c.1, 1 Temmuz 1960, s.525-527

⁵⁷ A.g.söy.

⁵⁸ A.g.söy.

⁵⁹ Ali Mümtaz Arolat’ın mecmualarda yer alan şiirlerinin kronolojik listesi, çalışmamızın sonundaki “Kaynaklar” kısmında, “Mecmualarda Yer Alan Şiirlerin Kronolojik Sırası” başlığıyla verilmiştir.

aldığımız, hiçbir yerde yayınlanmamış olan 18 adet şiirinden⁶⁰ hareketle, Arolat'ın şiirden tamamen vazgeçtiğini de söylememiz mümkün değildir. Ali Mümtaz'ın mecmualarda neşredilen tüm şiirlerinin, mecmualara göre dağılımını ve yayımlanma tarihlerini aşağıdaki tablodan da takip edebiliriz:

Tablo 1:

MECMUALARDA BULUNAN ŞİİRLERİN YAYINLANDIĞI YILLAR VE ADETLERİ											
MECMUALAR	1918	1919	1921	1922	1923	1925	1926	1934	1935	1937	Toplam
Nedim	6										6
Şair		3									3
Dergâh			14	18	10						42
Yarın				2							2
Yeni Mecmua					2						2
Millî Mecmua						12	51				63
Varlık								1	1	4	6
Genel Toplam											124

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere Arolat, 1921-1926 yılları arasında, şiirle çok yakından ilgilenmiş ve şiirin dünyasına en çok bu yıllarda nüfuz edebilmiştir. Şairin bu dönemdeki kalem tecrübeleri, onun şiir anlayışını ve şiirde kullanmış olduğu tema değerlerini belirlemesi bakımından oldukça önemlidir. Ali Mümtaz'ın şiirlerini, "Aşk ve Sevgi", "Yaşlılık Duygusu ve Ölüm", "Gurbet ve Yalnızlık Duygusu", "Yaşama Sevinci ve Tabiat", "Sanat", "Bedbinlik ve Karamsarlık", "Uzak Diyarlara Duyulan Özlem ve Ötelere Gitme Arzusu", "İnsan ve Memleket" ve "Tarih" isimli tema başlıkları altında incelememiz mümkündür.

⁶⁰ Ali Mümtaz Arolat'ın hiçbir yerde yayınlanmamış olan bu şiirleri, çalışmamızın "Yayınlanmamış Şiirleri" başlıklı kısmında verilmiştir.

1.2.4. Şiir Kitapları

Ali Mümtaz Arolat'ın yayınlanmış, “Bir Gemi Yelken Açtı”⁶¹ ve “Hayâl İkliminden Dönen Diyor Ki”⁶² isimli iki şiir kitabı vardır. Bu şiir kitaplarından ilki, 1926 yılında “Halk Kitaphanesi” tarafından 203 sayfa olarak basılmıştır. 89 şiirin yer aldığı bu kitaptaki şiirlerin 34 tanesi daha önceden “Dergâh” mecmuasında, 1 tanesi de “Millî Mecmua”da neşredilmiştir.

Osmanlı Türkçesi ile kaleme alınan, “Bir Gemi Yelken Açtı” isimli şiir kitabı, 10 bölümden meydana gelmiştir. Kendi aralarında sırasıyla, “*Sessizce, Tunç Madalya, Gönül Bahçesi, Damla Damla, Çoban ve Yolcu, Suların Derdi, Dalgalarla Beraber, Mehtabın Şiiri, Gölde Geceler ve Fırtına*” isimleriyle ayrılan bu bölümler, içerdiği şiirlerin temaları bakımından bir bütünlük arz etmektedir. Şiir kitabındaki bölümlerde yer alan şiirler şunlardır:

I.Bölüm, “*Saz, Gül, Sonbahar, Gül ve Bülbül, Tahassür, Bu Akşam, Hanım Elleri, Ademe Çıkan Yol, Adem Yolcuları, Hayâl İklimleri, Fani Türküler, İhtiyarların Türküsü, Korudaki Meydan, Oyun Kâğıtları, Haykırmak İstiyorum*” **II.Bölüm**, “*Tunç Madalya, Cem, Barbaros, Turgut, Tiryaki Hasan Paşa*” **III. Bölüm**, “*Bahara Hasret, Zambaklar, Güller, Leylâklar, Lâleler*” **IV. Bölüm**, “*Damla Damla, Yaz Gecesi, Gitar, Dört Genç, Romans, Kalpler, Sekiz Mısra, Leylekler, Kargalar, Dağlarda, Red ve Davet, Akşamın Ufkunda, Kaval, Şiir, Şiir ve Tabiat*”

V. Bölüm, “*Mehtapsız Gece, Yolcu Dur, Çoban Kuşlar, Çoban Yollar, Bir Çoban*” **VI. Bölüm**, “*Pınar, Çağlayan, Sükût, Havuz, Büyügdere'de Bir Yaz Akşamı, Kumlara Çizdiğim Hatlar, Denize Atılan Taşlar, Bendler, Sonbahar, Üç Çeşme, Teselli*” **VII. Bölüm**, “*Dalgalarla Beraber-Başlangıç-*

⁶¹ Bir Gemi Yelken Açtı, Halk Kitaphanesi, 1926, 203 s.

⁶² Hayâl İkliminden Dönen Diyor Ki, Ajans Türk Matbaası, 1960, s.75.

Bu kitapta yer alan şiirlerin isimleri şunlardır: “*Hayâl İklminden Döner Diyör Ki, Şair, Sevdayı Gördüm, Sonbahara Girerken, Mandolin, Vazo, Hayâl İkliminin Yolcuları, Ölen Gençliğimiz, Son Mevsim, Gül ve Aşkım, Öyleyse, Haykırmak İsteyen, Bir Deli Türküsü, Başka Bir Deli Türküsü Daha, Güvercinler, Denizde Sabah, Üç Yaprak, Gölge, Avcı, Ölüm ve Unutulmak, Hayâl İklimine Doğru, Heykeltıraş, Rüzgârlar, Akşam Rüzgârları, Haydut, Yel değirmenleri, O ve Ben, Çınar, Izdırap, Fırtına Başlarken Geçen Atlı, Bulutlar, Şehir, Dün ve Yarın, Saatler, Kalbimin Bahçesi, Yelken Açan Gemi, Palyaço.*”

Şairin, şiir kitaplarına dahil etmediği ve hiçbir yerde yayınlamadığı şiirleri de vardır.

1.2.5. Yayılanmamış Şiirleri *

Ali Mümtaz Arolat’ın hiçbir yerde yayılanmamış olan 18 şiiri vardır. “*Sessizlik, Bakışlar ve Dudaklar, Eski Hikâye, Odamda, Ebedin Sırrı, Emel, Çıkrık, Hatırlamak, Bir Akşam, Üzölmek, Arzu, Ormanda Yaz, Beklemek, Engin Hasreti, Hülyâ, Deniz Kızlarının Türküsü, Yorulmak, Hasret*” isimlerini taşıyan bu şiirler, Ali Mümtaz’ın diğör kalem tecrübeleriyle beraber düşünölmeli gereken şiirlerdir. Arolat, bu şiirlerinde de ferdî duyuy tarzını ön plana çıkararak aşk ve sevgi, yaşlılık duygusu ve ölüm korkusu, yaşama sevinci, tabiat, kötümserlik ve huzursuzluk, başka diyarlara duyulan özlem ve ötelere gitme temalarında duygu ve düşöncelerini ifadeye çalışmıştır. Bu şiirler de, çalışmamızın ikinci kısmında, diğör şiirler ile birlikte tema bakımından incelenmeye gayret gösterilmiştir.

* Ali Mümtaz Arolat’ın şiir kitaplarına girmemiş ve herhangi bir yerde yayılanmamış olan bu şiirleri, çalışmamızın “Ali Mümtaz Arolat’ın Yayılanmamış Şiirleri” başlığıyla, “Bibliyografya” kısmında verilmiştir.

Ali Mümtaz Arolat'ın kaleme almış olduğu tüm şiirlerini adet olarak, şiir kitaplarında yer alanlar, sadece mecmualarda yer alanlar ve hiçbir yerde yayınlanmayanlar şeklinde, aşğıdaki tablodan da görmemiz mümkündür:

Tablo: 3

TÜM ŞİİRLERİN SAYI OLARAK DAĞILIMI	
"Bir Gemi Yelken Açtı" isimli şiir kitabında yer alan şiirlerin sayısı	89
"Hayâl İklminden Döner Diyor Ki" isimli şiir kitabında yer alan şiirlerin sayısı	38
Mecmualarda kalan ve şiir kitaplarına girmeyen şiirlerin sayısı	61
Hiçbir yerde yayınlanmayan şiirlerin sayısı	18
Genel Toplam: 206	

İKİNCİ BÖLÜM

ALİ MÜMTAZ AROLAT'IN ŞİİRLERİNİN TEMA BAKIMINDAN İNCELENMESİ

2. ŞİİRLERİNDEKİ TEMALAR

2.1. FERDÎ TEMALAR

2.1.1. Aşk ve Sevgi

Birçok şair gibi Ali Mümtaz Arolat da aşk teması etrafında şiirler yazmış, aşkın, kendi ruhunda meydana getirmiş olduğu farklı durumları şiirin imkanları içerisinde dikkatlere sunmaya çalışmıştır. Ali Mümtaz'ın bu temada kaleme almış olduğu şiirlerini, “Aşk ve Tarifi”, “Aşk ve Huzursuzluk”, “Aşk ve Maziye Özlem”, “Aşk ve Ölümsüzlük Arayışı” ve “Aşk ve Tabiat” başlıkları altında gruplandırarak inceleyebiliriz.

2.1.1.1. Aşk ve Tarifi

Arolat, “Rüyâ”, “İlham/Sevdayı Gördüm”, “Eski Hikâye”, “Sahil Fenerleri” ve “Nasihât” isimli şiirlerinde, aşkın özelliklerini sıralama ve tarifini yapma gayreti içerisinde. Şair bu tarifi, aşkın kalbinde bırakmış olduğu hicranları, kederleri ve sıkıntıları düşünerek yapar. Arolat, “Rüyâ” isimli şiirinde öncelikle aşkın doğal bir durum olduğu üzerinde durur ve bu duyguya kapılmanın insanların kaderlerinde var olduğunu ifade eder. Ali Mümtaz şiirinde:

Kolların başına billûrdan hâle;
Sevda her yaşayan kalbe mukadder;
Ruhunu yakmasın başka bir keder,

Hayatın düşmesin başka melâle.¹

diyerek hayatta olan herkesin onu yaşayabileceğini dile getirmektedir. Şair, “Ruhunu yakmasın başka bir keder” derken şu gerçeği ifade etmekten de kendini alamaz: Evet, aşk bir kederdir ve aşka tutulan kimsenin hayatına sıkıntı ve acı getirir. Kalbi aşka düşmüş olan bir kimsenin başka bir kedere de düşmemesi gereklidir. Çünkü aşk acısı ona kâfidir. Fakat unutulmamalıdır ki bu sadece “yaşayan kalpler”in kaderinde olan bir durumdur.

Ali Mümtaz Arolat, Varlık Dergisi’nde ve Millî Mecmua’da “İlham” ismiyle neşrettiği, “Hayâl İkliminden Dönen Diyor Ki” adlı şiir kitabında ise değiştirerek “Sevdayı Gördüm” ismiyle yayınladığı şiirinde, aşkı gördüğünü söyleyerek onun neye benzediğini sezdirmeye çalışmaktadır.

Sevdayı gördüm:

Gönlümde birdenbire bağlandı bir kördüğüm...

Gözlerinde şimşekler çakıyordu,

Gözlerimi yakıyordu,²

Yukarıdaki mısralarda bir çığlık etrafında örgülenen ruh hâlinin ifadesiyle karşı karşıyayız. Sevdayı tadan, onu yakından tanıyan birinin aşk elinden çekmiş olduğu ıstırapları dile getirmesi ve bunun paralelinde aşkı tarif etmesi söz konusudur. Aynı şiirin devamındaki mısralarda şair, bu ruh haliyle sevdayı cisimleştirerek şöyle devam eder:

Elinde parlayan ince bir billûr,

Yanıma yanaşıp dedi: “Ey genç, dur,

Dudaklarını uzat,

Kalbe ferah veren bu mayadan tat.

Her geçen bu sudan bir yudum tattı...”

¹ Varlık, 105, 15 Son Teşrin 1937, s.15

² Millî Mecmua, nr.65, 1926, s.1054.

Ve gülerek kadehini uzattı
Elinden kadehi kavradım aldım;
Gözlerimle dudaklarına daldım;
Bilmem ki bu hâlde ne kadar kaldım,
İçmedim, kadeh yalnız dudağımı ıslattı.³

Sevda, elindeki billûrdan kadehle bu genci aşka davet etmektedir. Şair, bir an için bu davete aldanıp, sevdanın uzattığı kadehteki mayadan içecek gibi olur, fakat, içmeden dudaklarına değdirir ve bırakır. Şairin bu davet karşısında bu kadar kararsız ve çekingen oluşu onun baştaki ruh hâliyle yakından ilgilidir. Aşk elinden çekmiş olduğu acılar ve cefalar onu böyle davranmaya zorlamaktadır.

Arolat, “Eski Hikâye” isimli şiirinde, aşkın bir bahar macerası olarak görülmemesini ister ve onun dünya kuruldu kurulalı kalpleri hem yaktığını hem de ısıttığını ifade eder. Sevdayı, elinde satırı olan bir cellat olarak tanımlayan şair, onun önünde nice kahramanların diz çöktüğünü söyleyerek şunları kaleme alır:

Sanma ki baharın macerasıdır...
Üfler kalbimize ihtiyâr bir dev,
Derinden tutuşur gizli bir alev,
Bu alev hem yakar, hem de ısıtır.

Sevda, o bir cellat, elinde satır,
Homurdanıyor: -Öl ve ölmeden sev...
Önümde diz çökmüş Dara, Keyhüsrev...
Hayli zamanların macerasıdır.⁴

Arolat, hayata atılan her gence, yukarıda ifade edilen durumlardan dolayı, nasihatte bulunur ve onları uyarır. “Nasihat”, isimli şiirinde şair, gençleri

³ A.g.ş.

⁴ Yay. ş.

uyarmak için öncelikle iki tablo çizer ve bunları hayâllerinde canlandırma-
larını ister. Daha sonra, ortaya koymuş olduğu bu hayâli tablo üzerinden
“hayata atılan her gence”, karşılaşılabilecekleri davetler hususunda nasihatte
bulunur:

Hayata atılan her gence
Bu ilk nasihattir bence:

Bir kadın gülümseyip
Kulağına gizli bir şey söylerse
Ve söylerken gülerse,
Sen de ona baş eğip
Dinleyen bir kimse tavrını takın,
Ateş gözlerinle bak,
Dudaklarına ince bir tebessüm tak,
Lâkin, dinleme sakın...

Hayata atılan her gence
Bu ilk nasihattir bence...⁵

Şair, gençlere böyle bir nasihati, yukarıda tahlil etmeye çalıştığımız “Sevdayı
Gördüm/İlham” isimli şiirinde ortaya koyduğu ruh hâliyle veriyor. Arolat,
aşkın ve sevdanın kaçınılması gereken bir durum olduğunu öğütlerken,
“gülümsemek” ve “gizli” kelimelerinin insan zihninde meydana getirdiği
anlam değerlerinden de faydalanıyor. Gizli ve yüze gülümseyerek yapılan bir
hareketin her ne kadar bir davet olsa da, bunun bir oyun ve aldatmaca
olabileceği üzerinde durmak istiyor. Fakat, şairin böyle gizlilik içerisinde
yapılan bir harekete karşı, hayata atılan gençlerden takınmalarını istediği
tavır da önemlidir. Arolat onlara, “dinliyor gibi yap, hatta gülümse fakat
sakın dinleme,” diye öğüt veriyor. Şairin bu nasihatinden, aşka ve sevdaya
girmekle girmemek arasında karasız kaldığını anlamamız mümkündür. Bir

⁵ Millî Mecmua, nr. 65, 1926, s.1054.

önceki şiirde de, sevdaya ve aşka yapılan davetler karşısında bu kararsızlığı gösteren şair, "kalbe ferah veren bu iksir"den aslında tam olarak da vazgeçemiyor.

Ali Mümtaz'ın "Nasihah" isimli şiiriyle beraber düşünülmesi gereken bir diğere şiiri de "Sahil Fenerleri" ismini taşır. Arolat, bu şiirinde gemilere yol göstermek için sürekli yanıp sönen sahil fenerlerini, gençleri aşka davet eden kadınlara benzeter ve aşkın aldaticılığı üzerinde durur. Etkileyici bir söyleyişle bu benzetmeyi yapan şair, şiirinde:

Kayalarda yükselen fenerler,
Uzak
Mesafelerden geçen heybetli gemileri
Davet ediyor gibi gözlerini kırparak
Yanar, sönerler...

Uzak mesafelerin heybetli gemileri,
Dalgalarla sarhoş olan gemiler
Fenerlerin davetine aldırılmaz geçerler...⁶

diyerek bu gemilere yapılan daveti ifade eder. Şair, gün olup bu davete kanarak yolundan çıkan geminin akıbetini aynı şiirin devamında şu mısralarla anlatır:

Gün olur ki içlerinden birisi,
Gözlerinde fırtınanın sisi,
Bu davete aldanır,
Fenerleri kendisine tutulmuş sanır,
Dalgaları yara yara
Gelir, çarpar kayalara...⁷

⁶ Milli Mecmua, nr.66, 1926, s. 1072,

⁷ A.g.ş.

Gemilerden biri sahil fenerinin göz kırpmalarına aldanıp dümenini sahile çevirmiştir. Arolat, gemiyle, sahil fenerinin aşkından tam olarak ne kastettiğini, şiirinin sonuna saklamıştır. Sahilde durmadan yanıp sönen ve gelen geçen gemilere göz kırpan sahil fenerleri, ağına düşüreceği erkeklerin zaafalarını kollayarak, onlarla gönül eğlendirmek isteyen kadın gözlerine benzemektedir. Gemiler ise, aldatılmayı ve oynanmayı bekleyen erkeklerdir. Kadınlar, tıpkı sahil fenerleri gibi, bu erkekleri ağlarına düşürmek için durmadan göz kırparlar. Şair, şiirinin sonunda bu hali şöyle ifade eder:

Şimdi şehvetle yanar, şimdi sönerler,
Kadın gözlerine benzer fenerler...⁸

2.1.1.2. Aşk ve Huzursuzluk

Arolat'ın aşk ve sevdıyla ilgili olan şiirlerinin büyük bir kısmı, aşk elinden çekilen sıkıntılardan ve kederlerden bahseder. Zirâ, buraya kadar tahlil etmeye çalıştığımız şiirlerindeki aşkı tarif etme çabaları ve ona farklı farklı benzetmelerin yapılması, çekilen bu sıkıntı ve kederle oluşan bir ruh hâlinin sonucudur. Arolat, bu ruh hâlinin vermiş olduğu acı ve kederle rahat değildir ve bir “huzursuzluğu” yaşamaktadır. Şairin, “*Haykırmak İstiyorum*”, “*Çağlayan*”, “*Bakışlar ve Dudaklar*”, “*Kalbimin Bahçesi*” ve “*Hazan Giyinmiş Şen Kadın*” isimli şiirleri, bahsi geçen huzursuzluk etrafında yazılmış olan kalem tecrübeleridir. Ali Mümtaz, “*Haykırmak İstiyorum*” adlı şiirinde, bu huzursuzluğu artık tam manâsıyla bir çığlığa dönüştürmüştür ve bütün kalbiyle sevmenin en derin bir ıstırap olduğunu ifade ederek şunları kaleme alır:

Haykırmak istiyorum, haykırmak istiyorum;
Lâkin sesim çıkmıyor, çünkü kalbim pek kırık.

⁸ A.g.ş.

Haykırmak istiyorum, haykırmak istiyorum;
Lâkin gönlümden taşan yalnız üç beş hıçkırık.

(..)

Gönlümü tutuşturan bir şeytan olsa gerek;
Bir cehennemdir gönlüm bu ateşli hâliyle.
Of, ne derin ıstırap: Bütün kalbiyle sevmek,
Sonra ne sevdiğini bilmemek kendi bile.⁹

Arolat'ı çığlık çığlığa bir ıstıraba boğan sadece bütün kalbiyle sevmiş olması mıdır? Bu soruya yukarıdaki mısralardan hareketle, evet demek pek mümkün değildir. Elbette ki ortada bir sevgi vardır ve şairin gönlü tutuşmuştur. Fakat bu sevginin kime karşı olduğunu şairin kendisi de tam olarak bilememekte ve şaşkınlık içerisinde kalmaktadır. Tertemiz duygularla beslediği sevgisine rağmen bu kadar çile ve ıstırapın ancak şeytandan gelebileceğini düşünen şair, bu duruma artık dayanamaz ve çığlığını iyiden iyiye artırır:

Haykırmak istiyorum...Haykırmak istedikçe
Odam ıstırabıma kahkahayla gülüyor.
Sevda zincirlerini ben kırmak istedikçe
Zincirler benliğime daha çok gömülüyor.¹⁰

Fakat, şairin tüm gayreti boşunadır. Ne kadar haykırsa da, bu sevdadan kurtulmak istese de ağına düşmüş olduğu aşk, ona acı vermeye devam etmektedir. Benliğini bütünüyle işgal eden bu aşk, her geçen gün onun ruhunu daha derin ıstıraplara sürüklemekte ve huzursuzluğunu bir kat daha arttırmaktadır.

Arolat, ağlayan bir ses işitip, herhangi bir hıçkırık duyduğu zaman, bu sesin sahibi için "belli ki kalbinde aşk ve hicran var" diye düşünür. "Çağlayan" isimli şiirinde, önce kahkahalarla sonra da hıçkırıklarla çağlayan bir nehir için:

⁹ Yarın, 22, 16 Mart 1922 s. 4

¹⁰ A.g.ş.

Şimdi kahkahalar, şimdi ağlayan
Bir ses ve nihayet hep hıçkırıklar;
Belli ki kalbinde aşk var, hicran var.¹¹

diyen Arolat, kalbinde aşk olan bir kimsenin ilk başta mutluluk içinde kahkahalar atacağını fakat sonraları bu kahkahaların hıçkırıklara dönüşerek kalpte hicrandan başka bir şey bırakmayacağını, yaşamış olduğu aşk tecrübelerinden hareketle ifade etmektedir. Şair için, bakışlar ve dudaklar aşka giden ilk yoldur. Sevgilinin her bir bakışını gökte yanan yıldızlara benzeten Arolat, bunlarda bir başka alemin saklı bulunduğunu “Bakışlar ve Dudaklar” isimli şiirinde söyler ve şunları dile getirir:

Bak, ürperiyorum, bak, korkuyorum,
Hissettim onların derinliğini...
Dudakların hepsi başka uçurum,
Her biri bir başka canavar ini.¹²

Matemi, neşeyi, hicranı gizleyen bu bakışlar, şair için sonu belli olmayan bir karanlık gibidir. Dolayısıyla aşka girilen bu kapının sonunda Arolat için yine “kış” vardır. Şair şiirin son kıtasında şunları kaleme alır:

Sevdayı yaratır derin bir bakış,
Öyle bir bakış ki bin arzu saklar
Ve sonra öldürür onu dudaklar
Ve başlar bir sonu açılmayan kış.¹³

Ali Mümtaz Arolat, bu hicrandan, acıdan ve kederden mutsuz olacağı için aşka ve sevdaya düşmekten korkmakta ve tedbirli davranmaktadır. “Kalbimin Bahçesi” ismini taşıyan şiirinde şair, bir daha aşka girmemeye kendi kendine

¹¹ Bir Gemi Yelken Açtı, s.107-108,

¹² Yay. ş.

¹³ A.g.ş.

söz verir ve kalbinin kapısını kilitleyerek artık her gelen yolcuya açmayacağını söyler. Arolat, şiirinde:

Kim olursa olsun girmek isteyen,
Bende saklı vermem, paslı anahtar;
Çünkü casusu gibi geçti her giren;
Sanki derinlerde bir hazine var.

Biri geçti yoldu bir samimiyet
Hatırası gibi açan zambağı;
Bir çokları gelip gitti, nihâyet
Bahçem andırıyor viran bir bağı.¹⁴

diyerek, şimdiye kadarki yaşamış olduğu aşkların elinden çektiklerini ifade etmek ister. Fakat şair, her ne kadar “artık kilitledim kapını, kalbim” dese de, aşka düşüp düşmeyeceği konusunda emin değildir. O, sadece kendi elimle bu kapıyı açmayacağım demektedir. Ama, bu kapıyı bir hırsız gibi zorlayarak açmak isteyenler olacaktır. Şiirin son kıtasında bu durumu Arolat, daha net bir biçimde ifade eder:

Maymuncuk uydurup korku, vehimle
Girenler olsa da, hırsızlar gibi,
Açmayacağım ben kendi elimle,
Açmayacağım bu kilitli kalbi.¹⁵

Aşka girmeme konusunda bu kadar kararlı olan Arolat, "Hazan Giyinmiş Şen Kadın" isimli şiirinde, kalbine girmeye çalışan bir kadının aşkına, yaşamış olduğu kötü aşk deneyimlerinden dolayı, hemen karşılık vermek istemez. Bu kadının da, diğer kadınlar gibi, hayatına keder ve mutsuzluk getireceğinden, ruhunu sıkıntıya sokup kendini huzursuz edeceğinden korkar. Şairin bu

¹⁴ Hayâl İkliminden Dönen Diyor Ki, s. 73-74

¹⁵ A.g.ş.

şairinde kullanmış olduğu kelimeler ve bu kelimeleri söyleyiş biçimi, üzerinde durmuş olduğu temayı tamamlayıcı bir özellik göstermektedir:

Hazan giyinmiş şen kadın,
Son baharın kız kardeşi,
Eylül mehtabının eşi,
Niçin bahçemdeki gülü kopardın?

Şimdi bahçemde gülen çiçekler,
Kalplerine aşkın dolarak,
Birer birer solarak
Kıvrılıp dökülecekler...¹⁶

Şairin bahçesindeki koparılan gül, Arolat'ın kendi kalbidir. Onun rızası olmadan bahçesindeki gülü “koparan” ve “hazan, son bahar ve eylül mehtabı” kelimeleriyle nitelendirilen bu kadın, aynı zamanda sıkıntı ve kasvetin de bir habercisidir. Şairin gönül bahçesindeki çiçekleri aşkıyla rahatsız ederek sevda çekmelerine neden olmuştur. Gönül kapılarını aşka açıp acı çeken bir insanın pişmanlığıyla şair, sevda çeken çiçeklerinin niçin kopartılıp mutsuz edildiğini aşağıdaki mısralarda şu şekilde sormaktadır:

Hazan giyinmiş şen kadın,
Söylesene niçin
İçin için
Sevda çeken bu çiçekleri kopardın?...¹⁷

¹⁶ Millî Mecmua, nr.71, 1926, s. 1150,

¹⁷ A.g.ş.

2.1.1.3. Aşk ve Maziye Özlem

Ali Mümtaz Arolat'ın mazide kalmış olan aşkların hatırasıyla hüzünlendiği ve bu aşklara duymuş olduğu özlemi dile getirdiği şiirleri de vardır. Şair bu tarz şiirlerinde, unutamadığı ve tekrardan yaşanmasını istediği aşkları dile getirir. Bu aşkların en büyük özelliği, acısıyla tatlısıyla mutluluk içerisinde yaşanmış olması ve hatıralardaki yerini almış olmasıdır. Arolat'ın, "Hatırlamak", "Gül ve Aşkım", "Mandolin" isimli şiirleri, bu çerçevede değerlendirilebilecek olan şiirlerdir. Ali Mümtaz, "Hatırlamak" isimli şiirinde, sevgilisiyle beraber neşe ve hüzünle geçirmiş olduğu dakikaların hatırasını dile getirir. Bu hatıralarla sevdiği kadının yüzünü, hayâlinde görmeye çalışan şair şiirinde şunları kaleme alır:

Düşüncemde eski hâlin
Gülümsüyorken ağlıyor...
Silinmeyen bu hayâlin
Kalbimi sana bağlıyor.¹⁸

"Gül ve Aşkım" isimli şiirinde şair, mazideki bir aşkın hatırasının, acı da olsa, bir gülle yaşatılmasını istemektedir:

İkisi de birbirinden al,
Bu gülü de, aşkımı da al.
Sana bir hatıra olur yarına,
Sakla bir defterin yapraklarına,
Solunca, bükülünce bu gül.¹⁹

Aşkının tükenip gitmesine gönlü razı olmayan şair, onu kırmızı bir gül kılığında bir defterin yaprakları arasında sonsuza kadar yaşatma arzusu

¹⁸ Yay. ş.

¹⁹ Hayâl İkliminden Dönen Diyor ki, s. 23-24

içerisindedir. İyisiyle kötüsüyle bitmiş olan aşkının hatırasını canlı tutan şair, devam eden mısralarda sevgilisine şöyle seslenir:

Bu günleri düşünmek istedikçe buna bak;
İçinden gelirse de ağlamak
Kendini topla ve gül.

Aşkımı da at kalbinin kıvrımları arasına;
Belki teselli olur bir yarasına
Yarın
Beyazlanınca saçların.²⁰

Aşk acısının tesellisini yine aşk hatırasında arayan Arolat, mutlu olabilmek için ufak bir hatırayı dahi unutmak istemez. Fakat bu hatıralarla mazide kalmış olan aşkın tekrar yaşanılmayacağını farkındadır. Şair bu gerçeği “Mandolin” isimli şiirinde şöyle dile getirir:

(..)
Bense, gözlerimde yaşlar,
Uzak
Bir ümide bağlanarak
Gene başlar
Dedim
Ve bekledim ve bekledim.²¹

Şair, “Uzak” ve “Ve bekledim ve bekledim” söz grubuyla, bu günlerin artık geri gelmeyeceğinin farkında olduğunu ifade eder fakat, beklemekten başka bir çaresi de yoktur. Ali Mümtaz, mutluluk içerisinde yaşamış olduğu mazideki aşklarının tekrar yaşanmasını, uzak bir ümit olarak görür.

²⁰ A.g.ş.

²¹ Hayâl İkliminden Dönen Diyor ki, s.13-14

2.1.1.4. Aşk ve Ölümsüzlük Arayışı

Kalbinin boş kalmasına razı olmayan şair, aşk üzerine yazmış olduğu şiirlerinin bir kısmında, hicrana ve kedere düşmeden mutlu olacağı aşkların arayışı içerisindedir. Arolat, “Gül”, “Hanımelleri”, “Red ve Davet”, “Tahassür” isimli şiirlerinde, maddî alemin sınırlarıyla değerlendirebileceğimiz bir aşkın arayışı içerisinde değildir. Onun bu şiirlerinde dile getirdiği ve özlemine çektiği aşklar, “hayâl iklimleri”ne ait özelliklerle dikkatlere sunulmaya çalışılmıştır. Şairin “Gül” isimli şiiri, onun ne tür bir aşkın arayışı içinde olduğunu anlamamıza yardımcı olacaktır. Şiirinde:

(..)

Çiçek ölür, lâkin derin bir aşkın
Hatırası gibi kokusu ölmez.
Öyle aşklar var ki bir gün en taşkın
Bir dumanda ölür, kokusu ölmez.²²

diyen Ali Mümtaz, saf ve ölümsüz aşkların peşindedir. Seven ve sevilen kalbin sahiplerinden herhangi biri hayatta olmasa bile, hatırasıyla sonsuza kadar yaşayacak olan bir aşkı istemektedir. Şairin, burada, aşk ile çiçeği beraber anması tesadüfî değildir. Çiçekler solup ölürler fakat arkalarında kendilerini hatırlatacak kokularını bırakırlar. Şair, “Öyle aşklar var ki...” derken, bitip tükense dahi hatırasıyla yaşayacak olan aşkları anlatmak istemektedir. Şairin hayatında birçok aşk vardır. Fakat bunlar, peşinde olduğu saf ve ölümsüz olan aşk gibi değildir. “Hanımelleri” isimli şiirinde Arolat, bu aşklardan şikâyetini ve aradığı ölümsüz olan aşka özlemine şöyle dile getirir:

Her gece rüyâsız geçen uykumda
Şikâyet ediyor gönlüm kederden,
Sevmekten yorulmuş harap ruhumda

²² Bir Gemi Yelken Açtı, s. 13-14, 1926

Bahçemde güllerden, yaseminlerden.

(..)

Hayâle sığmayan elemeler pek çok

Her gece rüyâsız geçen uykumda,

Hanım ellerinden başka bir şey yok

Sevmekten yorulmuş harap ufkumda.²³

Aradığı aşkı bulamayan ve bundan dolayı huzursuz olan bir kalbin feryâdını duyuyoruz bu mısralarda. Bu huzursuzluk öyle ki, şairi uykularında dahi rahat bırakmıyor. Huzurlu olan bir insanın görebileceği renkli rüyâları şair göremiyor. Bunun tek sebebi ise özlemini çektiği aşkı elde edememiş olması. Arolat, “Red ve Davet” isimli şiirinde yolculukta karşılaştığı bir kadına tertemiz duygularla bağlanır ve özlemini çektiği aşkın teklifini yapar. Fakat “aks-i sedadaki kadın” bu aşka girmeyi reddeder. Kadının istemiş olduğu aşk, şairi huzursuz eden ve acı çekmesine neden olan aşktır. Arolat, bu şiirde sevdalandığı kadına şöyle seslenir:

Birinci Yolcu

-Ruhum geniş, ufkum dar;

Kalbim aşkınla çarpar.

Benim gibi bir yiğit...

Aks-i Sedadaki Kadın

-Git!...

Diğer Yolcu

-Cilveniz başka başka;

Lakin tutulmam aşka:

²³ Bir Gemi Yelken Açtı. s. 23-24.

Aşk saadete engel...

Aks-i Sedadaki Kadın

-Gel!...²⁴

“Aks-i sedadaki kadın”, tercihini diğer yolcudan yana kullanır ve aşka girmeyi kabul etmez. Arolat ise saf ve ölümsüz aşklarını aramaya devam etmekte, bu aşkı yaşamadan geçirdiği her gün onun için bir azap olarak kalbini hicrandan hicrana sürüklemektedir. Bu ruh haliyle hareket eden şair, çevresinde olup biten hiçbir şeye ilgi duymaz. Başka insanlar için değişik manalar ifade eden güzelliklerin, şair için hiç bir kıymeti yoktur. Bu psikolojiyle kaleme aldığı “Tahassür” isimli şiirinde ifade ettiği gibi, bir kemandan çıkan güzel sesler dahi şaire hıçkırık gibi gelmektedir. Bu şiirde Ali Mümtaz:

Bir keman sesinin hıçkırdığı dem
Kalbim elemlerle çırpınmak ister;
Bir lahza aşkıyı yaşasam, ölsem
Kalbimde duymazdım böyle bir keder.

(..)

Gönlüm tutulmazdı ufak bir derde

Bir keman sesinin hıçkırdığı dem

O yaseminlerle süslenen yerde

Bir lahza aşkıyı yaşasam, ölsem...²⁵

diyerek, özlemini duyduğu aşka olan ihtiyacını dile getirir. Şairin tek dileği bir lahza olsun bu aşkı yaşamaktır. Sonrasında her türlü acıya, cefaya, hicrana ve eleme girmeye razıdır.

²⁴ Bir Gemi Yelken Açtı, s.82,

²⁵ Dergâh, nr.27, 20 Ağustos 1338 (1922), s. 35

2.1.1.5. Aşk ve Tabiat

Ali Mümtaz Arolat, aşk temasında yazmış olduğu şiirlerinin önemli bir kısmında da aşkı, tabiatla beraber anmaktadır. Onun aşk şiirlerinin genel bir özelliği olan aşkı, dert ve hicranla beraber düşünme, bu konuda kaleme alınmış olan şiirlerinde de dikkati çeker ve şair, tabiatı adeta sığınılacak bir mekan olarak değerlendirir. Ruhundaki huzursuzluğu bir nebze olsun dindirmek için çevresindeki tabiatla ilgilenen Arolat, “*Dağlarda*”, “*Öyleyse*”, “*Güllerle ve Gönüllerle*”, “*Ay Doğarken*”, “*Yaz Mehtabı*” isimli şiirlerinde bu duygusunu dikkatlere sunma gayreti içerisinde. Şairin bu grupta ele alacağımız şiirlerinin önemli bir özelliği de, ses ve söyleyişin tema ile göstermiş olduğu uygunluktur. Örneğin Ali Mümtaz, “*Dağlarda*” isimli şiirinde sevgili-sinin ismini dağlara doğru seslenirken, kullanmış olduğu kelimelerle de konu bütünlüğünü muhafaza etmiştir. Bu şiirinde:

Bir akşam gönlüme gariplik sindi,
Kırlarda ikimiz, gölgeyle kendim,
Gezerken dağlara doğru seslendim:
Dudaklarımdaki senin ismindir.

Dağlar cevap verdi boğuk bir sesle,
Onlar da ismini tekrarladılar;
Bu ismi, göğsümden kopan nefesle,
Kırda daldan dala uçurdu rüzgâr.²⁶

diyen şair, dağların engin ufuklarına sevgilisinin ismini haykırarak âdetâ ruhundaki sıkıntılardan kurtulmaktadır. Yalnızlık psikolojisiyle, dağın mekân olarak insanda yarattığı genişlikte rahatlamaya çalışan şair, aynı şiirin devamında:

²⁶ Bir Gemi Yelken Açtı. s. 80-81

Eyvah, dağlar bile aynı dertteymiş,
Bense sanıyorum derdime eş yok;
Kalbime atılan bu zehirli ok
Onların da taştan kalbine değmiş.²⁷

diyerek, dağları derdine ortak eder. Ali Mümtaz bu mısralarda, sevgilisinin ne kadar acımasız davranarak aşkına karşılık vermemesini, dağların bile bundan etkilenmiş olduğunu söyleyerek belirtir. Aynı durum şairin “Öyleyse” isimli şiirinde de karşımıza çıkmaktadır. Gönündeki yangına muhatap bulamayan Arolat, yine ulu dağların zirvelerinde rahatlamakta ve rüzgâra karşı aşkını haykırmaktadır. Sıkıntılı ruh hâliinden kurtulmayı ancak bu yolda bulan şair, şiirinde kendi kendine şöyle seslenir:

İşte yolun açık
Bakmadan sağa, sola,
Tırman karşıdaki yola;
Çık,
Yüksel ulu dağların zirvesine;
Orada kalbinin son hevesine
Düşünmeden uy,
Benliğinde sarhoşluk duy,
Kollarını yanlarına uzat
Ve içten gelen bir nara at.
Rüzgâr seni dinlemek için sussun
Ve anlasın ki gönülden vurulmuşsun,
Vadiden geçen başlar yükseklerle uzansın,
Gök gürüldüyor sansın.²⁸

Arolat, “Güllerle ve Gönüllerle” isimli şiirinde “Yetmez mi güzelliğini, Her gün sana söylemişim gözlerimle?...” dediği gibi, kimi zaman, sevgilisinin güzelliğini itiraf etmekten kendini alamaz. şair, bu itirafı “Ay Doğarken”

²⁷ A.g.ř.

²⁸ Hayâl İklminden Dönen Diyor Ki, s. 33-34

isimli şiirinde, karanlıklar içerisinde gökyüzünde yükselen aya karşı da yapar ve sevgilisine:

Saçlarını, güzelim,
Yorgun göğsüme daya;
Bahtiyâr görünelim
Ufukta gülen aya.
(..)
Ay yükselsin, yükselsin!
Parlayan gözlerinle
Mehtaptan da güzelsin!...²⁹

diyen şair, sevgilisinin güzelliği karşısında mehtabı dahi görmemektedir. Nitekim, şaire yaptıkları karşısında sevgiliyi affettiren de onun güzelliğidir. Arolat, sevgilisinin bu güzelliği karşısında, gökyüzünde karanlıklar içerisinde yükselerek göle akseden ayın, gökte mi, gölde mi olduğuna karar veremez ve mehtabı, sevdiği kadının kumral saçlarında görür. Ali Mümtaz, bu durumu “Yaz Mehtabı” ismini taşıyan şiirinin son kısmında şu şekilde kaleme almıştır:

Kendini boşa yorma;
Uzan, saçlarını yay!
Sakın kimseye sorma:
-Gökte mi, gölde mi ay?

Ay bize pek yakında:
Ay kumral saçlarında...³⁰

²⁹ Bir Gemi Yelken Açtı, s.156-157

³⁰ Bir Gemi Yelken Açtı, s.150-151

2.1.2. Yaşlılık Duygusu ve Ölüm Korkusu

Gençliğin bitip yerini yaşlılığa bırakmasıyla ruhlara hakim olan ölüm duygusu, hiç şüphesiz insanlar tarafından farklı farklı değerlendirilmiştir. Kimilerine göre bu duygu, sevgiliye kavuşmak için özlenen bir durum olarak algılanmış, kimilerinde ise karamsarlığın, çaresizliğin ve tükenişin bir ifadesi olarak belirmiştir. Ali Mümtaz Arolat da, kaleme almış olduğu şiiriyle bu duyguya bir mana verme gayreti içerisinde olan şairlerimizdendir. Fakat Arolat, kalbini bu ölüm duygusuyla meşgul etmeye çok erken yaşlarda başlamıştır. Ali Mümtaz'ın bu tesirle yazmış olduğu ölüm ve yaşlılık temasıyla ilgili şiirlerini, daha net olarak değerlendirebilmek için, “Ölüm ve Yok Oluş”, “Beyhude Bir Özlem ve Çaresizlik”, “Ölüm ve Korku”, “Yokluğa Özlem”, “Ölüm ve Değişmeyen Gerçek: Unutulmak”, “Ölüm ve Tabiat” başlıklar altında gruptandırmamız daha doğru olacaktır.

2.1.2.1. Ölüm ve Yok Oluş

Ali Mümtaz'ın, ölüm ve ölümden sonrası için düşündüklerini en açık şekilde dile getirdiği şiirleri “*Ebedin Sırrı*”, “*Ademe Çıkan Yol*”, “*Adem Yolcuları*” ve “*Akşamın Ufkunda*” isimli şiirlerdir. Arolat, şiir kitaplarına dahil etmediği ve şiirlerini yayımladığı mecmualarda bulunmayan “Ebedin Sırrı” isimli şiirinde, yaşanan bu hayatın sonunda bir “hiç” olduğunu ifade eder ve dünyayı yaratan “sihir”e şöyle seslenir:

Ebedin sırrını mezarlar bilir,
Her göçenden kalır bir parça kerpiç,
Hayatın şaşmayan hakikatidir
Varlığın sonundaki kazanç hiç...

Dünyada sayısız asırları hem

Yapan, hem de yıkan en büyük sihir,
Sen neden yarattın bizleri, madem
Ebedin sırrını mezarlar bilir?³¹

İnsanın ölüp mezara girdikten sonra kendisinden geriye sadece toz toprak kalacağını belirten şair, ölümden sonrası için alışılmışın dışında bir fikri, dikkatlere sunma gayreti içerisinde. Ali Mümtaz, hayatta en büyük gerçeğin ise bu dünyada yaşayanların izlerinin bir gün unutulması olduğunu söyler ve aynı şiirin devamında şunları kaleme alır:

İnsan veya ilâh, melek ve şeytan
Ve bunları yiyen solucan, bu piç,
Hepsi göçer bir gün, gelir bir zaman,
Her göçenden kalır bir parça kerpiç.

Belki sen de hiçsin, değil sen bizi,
Seni biz yarattık belki, ey sihir.
Yalnız her mevcudun kaybolan izi
Hayatın şaşmayan hakikatidir.³²

Arolat, “Ademe Çıkan Yol” ismini taşıyan başka bir şiirinde ise, hayatın sonunda görünmeyen bir ufuk olduğunu ifade eder. Adem, yokluk demektir. Görünmeyen bu ufkun sonunda yokluk, yani ölüm vardır. Yol fikri, insan zihninde bir yolculuğu çağrıştırmaktadır. Dolayısıyla Ali Mümtaz’a göre hayat, ölüme doğru yapılan bir yolculuktur. Bu yolculuğun sonunda varılan ölüm ise, yoklukla yani bir önceki şiirde ifade edilen “hiç” ile karşılanmaktadır. Bu yolculuk, adı geçen şiirde şöyle anlatılır:

Heybetli ve çıplak kavaklar vardı,
Hepsi de sessizce dümdüz dizilmiş...
Görünmez bir ufka gidiyorlardı

³¹ Yay. ş.

³² A.g.ş.

İzler, o izler ki deri çizilmiş...

(..)

Bu ademe çıkan yolun üstünde
Heybetli ve çıplak kavaklar vardı,
Gölgeler solarken alçalan günde
Görünmez bir ufka gidiyorlardı...³³

Bu yoldaki heybetli kavaklar, ölüm yolculuğuna çıkmış olan ve arkalarında derin izler bırakarak yokluğa doğru ilerleyen, hayatları ifade etmektedir. Fakat bu hayatlar, ademe çıkan yolun sonuna yaklaştıkları için yapraklarını dökmüşler ve gölgelerini yavaş yavaş kaybetmeye başlamışlardır. Onlar için artık yolun sonu görünmektedir. Bu durum şairin ölüm karşısındaki tavrını belirlemesi açısından önemlidir. Arolat, bu yolda ilerleyen yolcuların her birinin farklı yol aldığını ve ölüme giden bu hayat yolunda beraber yol almanın mümkün olmadığını “Adem Yolcuları” isimli şiirinde de şu şekilde dile getirir:

Birinci Yolcu

-Yolcu, yolun uzak mı?
Beraber yol alsak mı?

İkinci Yolcu

-Beraber yol almak mı?
Bu kâbil mi, ey yolcu,
Unutma ki her giden bu yolda başka gider.³⁴

Şair, adem yolcularının eninde sonunda bu yolun sonunu göreceklerinden emindir. Akşamın ufkunda solan güneş şaire, bu yolun yolcularının sonunu

³³ Dergâh, nr.15, 20 Teşrin-i Sâni 1337 (1921), s.34

³⁴ Dergâh, nr.16, 5 Kanun-ı Evvel 1337 (1921), s.58

hatırlatır ve Arolat, “Akşamın Ufkunda” ismini taşıyan şiirinde çaresizlik içerisinde şunları dile getirir:

Akşamın ufkunda solarken güneş
Son günü düşünüp kederleniriz,
Söner kalbimizde titreyen ateş,
Deriz ki: -Ne yapsak ölüm çaresiz...

Her kadeh birkaç gün çalıyor bizden,
Sen yine sormadan doldur, ey sâki!
Kim olsak sonunda kalıyor bizden
Bir taşın üstünde bir hüvelbâki.³⁵

Tüm insanlar gibi şair de ölüm karşısında çaresizdir. Ölümün, hiçbir fark gözetmeden herkesin başına geleceği ve bu dünyanın yalnızca Tanrı'ya kalacağı gerçeği, şiirde güzel bir ifadeyle dile getirilir. Ve bu gerçek, ufukta solan güneşle her gün tekrar hatırlanır. Ali Mümtaz, bu grupta değerlendirdiğimiz şiirlerinde, seçmiş olduğu kelimelerde tema bütünlüğünü muhafaza etmeye özen göstermiştir. Örneğin şair, “Akşamın Ufkunda” isimli şiirinde, “Ne yapsak ölüm çaresiz...” derken hem bilinen bir gerçeği tekrarlamakta hem de mısra bütünlüğü içerisinde güzel bir söyleyiş elde etmektedir.

2.1.2.2. Beyhude Bir Özlem ve Çaresizlik

Ali Mümtaz, yaşlılıkla beraber gelen vücudundaki değişikliklere tanık oldukça, gençlik günlerini hatırlar fakat, çaresizlik içerisinde yaşlandığını kabullenmekten başka bir yol bulamaz. “Üç Çeşmeden İçen”, “Gençliğe Hasret”, “Ölen Gençliğimiz”, “Eski Günler” ve “Uzun Yol,” isimli şiirlerinde bu

³⁵ Dergâh, nr.38, 5 Teşrin-i Sâni 1338 (1922), s. 22

duygularını mısralara döken yaşlılığı ölüme tercih eden şair, beli bükülmüş olarak gezmekten nefret etmektedir. Fakat sakalında her gün biraz daha fazlalaşan akların da önüne geçemez. Bu beyazlar ona yaşlandığını hatırlatarak, bu dünyada daha ne kadar yaşayacağı sorusunu aklına getirir. Şair, “Üç Çeşmeden İçen” isimli şiirinin son kıtasında bu durumu şöyle ifade eder:

Ak kaplıyor sakalımı;
Kim bilir ki bu dünyada
Daha kaç gün kalacağım?...³⁶

Şair için gençlik, hevesleriyle, coşkunluklarıyla, neşeleriyle yaşanan ve bitip tükenmesi asla istenmeyen bir durumdur. Arolat, giden gençliğini aramaktan hiçbir zaman vazgeçmez. “Gençliğe Hasret” isimli şiirinde de, bu arayışın ifadesi olan satırlar vardır. Fakat şair, giden günlerin artık geri gelmeyeceğinin farkındadır dolayısıyla bu arayışının boşuna olduğunu bilir ve yaşlandığını kabullenmekten başka bir çıkar yol bulamaz. Arolat, içinde bulunduğu durumu şiirinde şöyle ifade etmektedir:

Belki de
Git gide
Esmerleşen bulutlar
Çözülecekler
Ve her yer
Nim beyaz kar
Altında titreyecek...
Neme gerek!...
Deli miyim, neyim
Ki hâlâ baharı,
Geçen yılları,
Geçen yılların baharını düşünmekteyim?³⁷

³⁶ A.g.ş.

³⁷ Millî Mecmua, nr.62, 1926, s. 1011.

Rüzgârın ormandaki yaşlanmış ağaçların saçlarını yolması gibi, zaman da, gençliği baştan alıp götürmüştür. Gençlik dönemi, tabiatıyla geçip de yerini yaşlılığa bıraktığı zaman ise, yaşanan günlerin anısına ağıtlar yakılır. Çünkü gençlik artık ölmüştür. Şair, bu düşüncelerini “Ölen Gençliğimiz” isimli şiirinde dile getirirken şunları söyler:

Geçmiş zaman
Aziz
Bir ölü ki matemiyle inleriz,
Göçmüş hastalığı anlaşılmadan.

Kalbimizde ona ait aşkımız
Ölümünden sonra daha derinleşti;
Baş döndüren bir hızla
Rüzgâr gibi geldi geçti;
Lâkin genişliyor git gide aşkımız.³⁸

Geçmiş zaman yani gençlik, farkında olunmadan geçip gitmiştir. Şair, uzakta bulunan bir sevgiliye duyulan özlem gibi, ölen gençliğini özlemekte ve yaşlılığın vermiş olduğu ruh hâli içerisinde bu özlemin her geçen gün arttığını ifade etmektedir. Şiirin devam eden mısralarında:

Onu kundaklarımızla
Kefenlediler
Gönlümüzde matem tutan sevgiler;
Beşiklerimizin tahtalarından
Yapılan
Bir tabuta uzattılar;
Sonra hatıramızda kazılan
Derin bir mezara attılar.³⁹

³⁸ Hayâl İkliminden Dönen Diyor Ki, s. 19-20

³⁹ A.g.ş.

diyen şair, artık gerçeği kabullenir. Tüm güzellikleriyle yaşanan gençlik çağı, hatıralardaki yerine bırakılmıştır. Fakat, bu yaşlı insan kalbinde matem tutan sevgiler, yaşlılık zamanının vermiş olduğu imkânsızlıklara rağmen gençlik heveslerinden bir şey yitirmemiştir.

Gençlik yıllarını ve eski günleri, “İhtiyâr günlerin yarası...” olarak tanımlayan Arolat, aslında insanda var olan “geçmişe özlem” duygusunun hiçbir zaman sönmeyeceğini de belirtir. “Eski Günler” ismin taşıyan şiirinde şair, bizden uzaklaşan her hatıranın, eskidikçe daha çok kıymetlendiğini ve kalbimizi yıprattığını ifade eder. Eski günlerin geri gelmesini isteyen Ali Mümtaz, o zaman ne olacağını şiirin son kıtasında şöyle açıklar:

O zaman görürüz,
Anlarınız ki
O eski
Günler de hep bu günlerin bir eşi
Ve söneren kalbimizden hasret ateşi
Bu yastan da kurtulurdu gönlümüz...⁴⁰

Arolat, yüreğinin tüm isteklerine rağmen hayat karşısında nasıl davranılması gerektiğini “Uzun Yol” isimli şiirinde açıklarken, gerçeği kabullenmekten başka bir çare de bulamaz. Şair, bu şiirinde:

Ne kadar kendini yorsan
Nihâyet bir mezara varacak bu uzun yol...
Hür yaşamak istiyorsan
Vicdanını kolla ve kuvvetli ol...⁴¹

diyerek, neşeyle, sıkıntıyla, mutlulukla ve acıyla dolu olan bu hayat yolunun bir gün mezarda son bulacağı hakikatini dile getirir. Şiirin ikinci dördlüğünde ifade ettiği gibi bu yolda “riyadan, kinden” uzak durmak ve gönülleri

⁴⁰ Millî Mecmua, nr. 69, 1926, s. 1112

⁴¹ Millî Mecmua, nr.68, 1926, s.1102.

bunlarla dolu “ejderlerle boğuşmak” için, kuvvetli olmak gerekmektedir. Hayat karşısında yol alabilmenin bunlarla mücadele etmekle mümkün olacağını ifade eden Arolat, şiirin son kıtasında kuvvetli olmanın gerekliliğini ise şöyle dile getirir:

Kuvvetli ol!
Çünkü bu yol
Başka türlü yürünmez.
Yüreğinde kuvvet yoksa aldanırsın,
Bitmeyecek sanırsın,
Kuvvetliysen üç adımlık görünmez....⁴²

2.1.2.3. Ölüm ve Korku

Şair, çaresizlik içerisinde son günü düşünüp kederlenirken, ölüm karşısında korkuya kapılmaktan da kendini alamaz. Ölüm korkusunu şiirinde kelimelere yüklemiş olduğu yan anlam değerleriyle dikkatlere sunmaya çalışan Ali Mümtaz, özellikle insan zihninde “ürperti” ve “soğukluk” uyandıran sözcükleri seçmeye çalışmıştır. Buna örnek olarak, “yılan”, “siyah kuş”, “karga”, “matem”, “son mevsim”, “iğrenç” gibi kelimeler gösterilebilir. “*Korku*”, “*Kargalar*”, “*Dört Genç*”, “*Son Mevsim*” ve “*Saatler*” isimli şiirlerinde bu korkuyu dile getiren Arolat’ın, yakın çevresinden birinin ölüm anını anlattığı “*Korku*” ismini taşıyan şiiri, ölüm karşısındaki ruh halini ifade etmesi bakımından önemlidir. Bu şiirin ikinci kıtasında şair:

Kaydı kıvrılarak ateşin bir yılan,
Derinlerde öttü sert bir çatırtı
Nice damlar yıktı ağaçlar kırdı
Yuvalar düşürdü bu çılgın isyan⁴³

⁴² A.g.ş.

⁴³ Şair, 12, c.1, 1919, s.196.

diyerek, ölümü ateşli bir yılanı benzetir. Yılan çok sinsi bir hayvandır. Ne zaman ve nereden gelip zarar vereceği belli olamaz. Ocakları söndürüp, genç-ihtiyâr yok eden ölüm de, yılan gibi zamansız bulur insanları. Bu yönüyle ölümden korkan şair, şiirin devam eden mısralarında âdetâ ölüm sessizliğini tarife çalışır. Ali Mümtaz, şiirin son dörtlüğünde korkusunu daha net bir biçimde ortaya kor. Bu mısralarda:

Çözüldü kalbimin gizli düğümü,
Tavana yükseldi üç dört hıçkırık;
Ruhum bir siyah kuş kanadı kırık,
Tüylei ürpermiş bekler ölümü.⁴⁴

derken, yıllardır kalbinde korkuyla büyüttüğü gizli düğüm de, ölen bu kimsenin arkasından dökülen hıçkırıklarla çözülmüş olur. Şair, ölüm karşısındaki savunmasızlığını ve çaresizliğini, kanadı kırık bir kuşun ürperti içerisinde ölümü beklemesi şeklinde ifade eder. Arolat'ın kendi ruhuna benzettiği bu kuşun bir özelliği de renginin siyah olmasıdır. Siyah renk, sıkıntı, keder ve ürpertinin ifadesidir. Dolayısıyla, ölüme bu kadar yakından tanıklık eden Ali Mümtaz, ölüm karşısındaki korkusunu da ortaya koymuş olur. "Kargalar" ismini taşıyan bir başka şiirinde de şair, yine aynı kuştan bahseder. Hayattayken ruhunun ölüm karşısında duyduğu ürpertinin, öldükten sonra mezarda da devam edeceğinden korkar ve şiirin son dörtlüğünde şunları ifade eder:

Ve ben de uyurken en son uykumu
Karaca Ahmet'te veya Eyüp'te
Yine bu simsiyah kuşlar gelip de
Ürkütecekler mi yorgun ruhumu?⁴⁵

Arolat, ölüm karşısında duymuş olduğu bu korkuyu "Dört Genç" isimli şiirin beşinci kıtasında, dördüncü gencin ağzından şu şekilde dile getirir:

⁴⁴ A.g.ş.

⁴⁵ Bir Gemi Yelken Açtı, s. 69-70

Bunlar susmaktalar; dördüncü bir genç,
Gözleri ufuktan daha uzakta,
Manasız bir türkü .mırıldanmakta:
-Ölmek zor, yaşamak, o da pek iğrenç!⁴⁶

Şair, hayat karşısında memnun değildir. Bu dünyada yaşamayı “iğrenç” olarak nitelendirir. Fakat, nasıl bir şey olduğu hakkında bilgi sahibi olmadığı ölüm, onun için “zor” bir tercihtir ve bunu göze alamadığı anlaşılmaktadır. Ölüm fikri şairi içten içe rahatsız etmektedir. “Son Mevsim” isimli şiirde bu fikrin, tüm benliğini sardığını ifade eden şair; adım adım ölüme yaklaştığını hissederek şunları kaleme alır:

Benliğimde son mevsim var:
Ruhum üşüyor...⁴⁷

Şairin ruhunu üşüten ölüm duygusu, onu hiçbir zaman yalnız bırakmaz. Her saat ve dakikada kendini hatırlatan bu duygu, bir müddet sonra sürekli olarak kaçınılan bir korku hâline gelir. Ali Mümtaz, duvarda asılı duran herhangi bir saati tarif ederken dahi bu korkusunun önüne geçemez. Çünkü saat, şaire zaman kavramını hatırlatmakta ve birbirini kovalayan akreple yelkovan onu ölüme bir adım daha yaklaştırmaktadır. Dolayısıyla saatler, ölüm fikrini sürekli canlı tutup âdetâ insanların kalplerine mıhlıyarak onlara acı vermektedir. Şiirde şair, ölümden kaçmanın mümkün olmadığını, onu unutup kalbimizden atsak dahi ölümün bizi gelip bulacağını dile getirmektedir. “Saatler” ismini taşıyan bu şiirin bir bölümü aşağıdadır:

Duvarların hissizliğine
Gömülmüş meşe tabut,
Sanki hırıldıyor: -Ölümü unut,
Emin ol, seni gelir, bulur gene.

⁴⁶ Bir Gemi Yelken Açtı, s. 69-70

⁴⁷ Varlık, 45, c.2, 9 Mayıs 1935, s. 23

Saatler

Ve kalplere mihladığı korkudan keder.⁴⁸

2.1.2.4. Yokluğa Özlem

Ali Mümtaz, ölüm karşısında duymuş olduğu korkuya rağmen, dünyada çekmiş olduğu sıkıntılardan, kederlerden ve elemelerden dolayı, zaman zaman da ölmeyi arzular. Fakat bu ölüm arzusu, her şeyin iyi olacağı bir kurtuluşa duyulan inançtan dolayı değildir. “*Istırap*”, “*Ölüm ve Unutulmak*” isimli şiirlerinde bu duygularını dile getiren şair, hayata gözlerini kapatınca boş bir karanlığın derinliğinde, hareketsiz ve kör, seneden seneye gömülerek çürüyüp toprak olacağına inanmaktadır. Fakat, bu dünyanın dertlerinden uzak olacağı için de ölmeyi istemektedir. Şair, “*Istırap*” isimli şiirinde bu arzusunu şöyle dile getirir:

Emellerle

Elemeler,

Hâyalimde kökleşen emellerle

Hayatımda derinleşen elemeler

Ve manasız matemler

Gönlümün akşamında birbirine karıştı.

Parçalandı benliğim, parçalandı gururum

Ve ben halâ yaşıyorum...⁴⁹

Bu mısralar, hayat karşısında istediklerini elde edemeyen, dolayısıyla birbirine girmiş bir ruh yapısıyla huzursuzluğu son haddinde yaşayan bir kalbin, çaresizlik içerisinde ölümü istemesinin bir ifadesi olarak görülmektedir. Ali Mümtaz, huzursuzluğuna sebep olan “emeller” ile “elemeler”in ancak yaşam ile ölüm arasındaki çizginin kopmasıyla son

⁴⁸ Hayâl İkliminden Dönen Diyor Ki, s. 70-71

⁴⁹ Hayâl İkliminden Dönen Diyor Ki, s. 62-63

bulacağını ve dünyanın her türlü tasa ve kederine ancak ölümle kayıtsız kalacağını “Ölüm ve Unutulmak” isimli şiirinin üçüncü ve dördüncü kıtalarında ifade ederek ve şunları kaleme alır:

Her dakika biraz daha kırılan
Kalbim parçalanmış, yazık, içimde;
Artık ıstırap yok, artık içimde
Çöreklenmeyecek her gün bir yılan.

Kapatacak bana aşinâ bir el
Gözlerimi kesik hıçkırıklarla.
Oh, kalbe batmayan bu kırıklarla
Her yasa yabancı kalmak ne güzel...⁵⁰

2.1.2.5. Ölüm ve Değişmeyen Gerçek: Unutulmak

Arolat, ölümle alâkalı kaleme aldığı bir kısım şiirlerinde de ölümü, “unutulmak”la eş tutar. “*Denize Atılan Taşlar*” ve “*Mezar Taşları*” isimli şiirleri bu dikkatle kaleme alan şair, insanların öldükten sonra kısa bir zaman içerisinde unutulduklarını düşünür. Bu durumu, durgun bir suya atılan taşın çizmiş olduğu harelerin git gide azalıp kaybolmasına benzetir. “Denize Atılan Taşlar” isimli şiirinde Arolat, bu hakîkati şöyle dile getirir:

Atınca hayatın bitmez gamını,
Ne kadar kudretli olsa da insan
Zaman yavaş yavaş siler namını.

İlk önce derler ki: -Çok şeref, çok şan
Kazanmış bu fani, yalan dünyada...

⁵⁰ Hayâl İkliminden Dönen Diyor Ki, s.42-43

Ya gelip bir müddet sonra sorarsan:
İsmi kimseler getirmez yada.⁵¹

Şairin kendisi ise öldükten sonra hatırlanmak istemez. Bu fikir onda o kadar derinleşmiştir ki, bir zamanlar bu dünyada yaşadığının işaretçisi olan bir mezar taşının olmasını dahi istemez. Şair, mezar taşlarına işlediği sevapları destan gibi yazdıranları, genç öldüğünden bahsedilsin isteyenleri çok garip karşılar. Kendi ölümünden sonra yapılmasını istediği tek şey ise, tabiatın sesini duyabileceği yüksek bir dağ başına gömülmek ve orada öylece unutulup gitmektir. Arolat, bu dileğini “Mezar Taşları” isimli şiirinde dile getirir:

Bir gün gözlerimi kaparsa ölüm,
İstemem ismimi mezar taşımda...

Ben ölünce
Rüzgârın ağladığı,
Pınarların çağladığı
Yüksek bir dağ başında
Bana bir çukur kazsınlar,
Ne bir mermer diksinler, ne fatiha yazsınlar.⁵²

2.1.2.6. Ölüm ve Tabiat

Bu hayata gözlerini kapadıktan sonra, unutulmak veya hatırlanmak şair için hiç önemli değildir. Onun tek dileği, yaşarken olduğu gibi, öldükten sonra da tabiatla iç içe olmaktır. Nitekim Arolat, yaşlılık ve ölüm duygusuyla ilgili şiirler kaleme alırken tabiata da değinmeden edemez. Sonbaharda sararıp dalından düşen bir yaprak; kış gelince beyazlara bürünen dağlar ve ağaçlar;

⁵¹ Bir Gemi Yelken Açtı, s.120-121

⁵² Millî Mecmua, nr. 62, 1926, s.1011.

kükreyerek esen rüzgâr; şaire hep gençliğin gitmesiyle gelen ihtiyârlığı ve ölümü hatırlatmaktadır. “Fırtına”, “Mehtapta Hülyâ” ve “Damla Damla” isimli şiirlerinde bu dikkatlerine yer veren şair, “Fırtına” isimli şiirinde pervâsızca esen rüzgârın, fırtınaya hazırlanan mor bulutların ve hiddetlenen denizin ölüme davet olduğunu ifade eder. Arolat şiirin devam eden mısralarında şunları dile getirmektedir:

Bu korkunç gece
Belki de son gecedir.
Çünkü deniz
İhtiyâr sevgilimiz,
Bizi istiyor:
-Artık gelin, diyor,
Artık gelin

Dalgalar gemiye saldırıyorlar,
Bize kollarını kaldırıyorlar:
-Artık gelin, artık gelin!⁵³

Arolat, “Mehtapta Hülyâ” ismini taşıyan şiirinde de, tabiatla ölüm düşüncesini bir arada vermeye çalışmıştır. Gecenin karanlığını delerek gölün üzerinde yükselen ay, şairi hülyâ dolu duygulara götürmektedir. Gökyüzünü aydınlatan mehtabın altında bu hülyâlardan kurtulmak isteyen Arolat, ölümü düşünmekten bir türlü kendini alamaz. Şairi, bu sefer ölüm düşüncesine götüren ise, sahildeki sessizlik ve yalnızlıktır. Arolat’ın bu şiirinin bir bölümü aşağıdadır:

Yavaşça kaldırarak
Gecenin perdesini
Ay göle yaprak yaprak
Döküyor neşesini

⁵³ Bir Gemi Yelken Açtı. s.200-202

Hülyâlar, akın akın,
Durgun fikrimden akan...

Geçiyorken rüzgârlar
Dalgalanmakta sazlık,
Sahilde iki şey var:
İnziva ve beyazlık...
(..)

Hülyâlar, akın akın,
Durgun fikrimden akan,
Beni rahat bırakın:
Kalbim ölüme yakın!...⁵⁴

“Damla Damla” isimli şiirde ise şairi, göklerde solan akşam ölüm düşüncesine götürmektedir. Rüzgârın ve akşamın vermiş olduğu kimsesizlik duygusuyla, ölümü damla damla gönlünde hissettiğini ifade eden Arolat, başka şiirlerinde de belirttiği gibi, ölüme doğru yapılan bir yolculuğu ifadeye çalışır. Ali Mümtaz, şiirinde:

Göklerde soldu akşam:
Ürperdim: Damla damla
Ruhuma doldu akşam

Yorgun gezindi rüzgâr;
Sonu gelmez bir gamla
Kalbime sindi rüzgâr.
Ölüm yollara düştü;
Bu kimsesiz akşamla
Gönlüm yollara düştü.⁵⁵

⁵⁴ Bir Gemi Yelken Açtı. s.152-153

⁵⁵ Bir Gemi Yelken Açtı. s.62-63

diyerek, bu yolun gönüllü bir yolcusu olduğunu ve ölümü arzuladığını dile getirmektedir.

2.1.3. Gurbet ve Yalnızlık Duygusu

Kendini gurbette hissetme ve yalnızlık, çoğu insanın ruhunu işgal eden, hatta zaman zaman onların ruhsal problem yaşamalarına neden olan iki duygudur. Bu duyguların tesiriyle şiirler kaleme almış olan şairlerin sayısı, azımsanmayacak kadar çoktur. Arolat, gurbet ve yalnızlık duygusuyla kaleme almış olduğu şiirlerinde, farklı farklı duyguları dikkatlere sunmaya çalışmıştır. Onun bu temada yazılmış olan şiirlerini, “Yalnızlık ve Hicran”, “Uzayan Yollar ve Gurbet”, “Kalabalıklar Ortasında Yalnız Kalma”, “Tabiatla Beraber Gelen Yalnızlık” isimleriyle gruplandırmamız mümkündür.

2.1.3.1. Yalnızlık ve Hicran

Ali Mümtaz Arolat, tanıdık insanlardan uzakta, tek başına kalmayı, derin bir hicrana gömülerek acı çekmek olarak görür ve “*Üç Gencin Rüyaları*”, “*Hasta*” ve “*Harap Yalı*” isimli şiirlerinde bu yalnızlık duygusunun kendisinde meydana getirmiş olduğu ruhî durumu ifade eder. Yalnız kalmaktan korkan şair, rüyasında görmüş olduğu güzelliklerden sabah olup da uyanınca, gerçek hayatında yalnız olduğunu aklına getirir ve derin bir üzüntü duyar. Halbuki şair, rüyalarını gördüğü gibi yirmi yaşının vermiş olduğu heyecanla, sevgililerle beraber olmak istemektedir. Bu isteğini gerçek hayatta yerine getiremediği için, rüyalarında olsun mutlu olmak istemektedir. Fakat, bu mutluluğun sürmesi sadece bir “rüya” kadardır. “*Üç Gencin Rüyaları*” ismini taşıyan şiir Ali Mümtaz, bu duygusunu ifade ederken şunları kaleme alır:

-Bu gece bir rüyâ gördüm
Güllerden çelenk ördüm
O güller ki yaraşır yirmi yaşına
Henüz girmiş sevgililer başına...
Yalnız bulunduğumu düşününce bu sabah
Ta kalbimden koşturdu derin bir eyvah⁵⁶

“Yalnız” kalmak, şairin için tahammül edilmesi çok zor olan bir durumdur. Bu “yalnızlık”, hele de gurbette yaşanıyorsa artık onun adı şairin için “hasta-
lık” olmuştur. Arolat, “Hasta” isimli şiirinde, içinde bulunmuş olduğu duru-
mu bu şekilde değerlendirir. Geçmiş günlerin hayâliyle, gecenin bir
karanlığında kalkıp “yalnız” olduğunu anlayan şair, kendini hasta hisseder ve
şunları kaleme alır:

Odamda yalnızım saat yarımında,
Ateş başım buzdun avuçlarımda,
Hayâlimde geçmiş günlerin yası...

Şakalarım atıyor,
Sanki kızgın bir demir vücuduma batıyor;
Yalnız kalbim donmuş bir buz parçası...⁵⁷

Arolat, kalbine yer etmiş olan yalnızlık duygusunu, hiç kimsenin uğramadığı,
kendi kaderine terk edilmiş olan harap bir yalıyla eş tutmaktadır. Türlü türlü
hatıraları ve yaşanılmış güzel günleri içerisinde barındıran bu yalının,
şimdilerde “kapısının eşliğinden içeriye” kimseler girmemektedir. Bu yalının
yalnızlığı, “Harap Yalı” ismini taşıyan şiirde şöyle kaleme alınmıştır:

Çiçeksiz bir bahçenin ortasında,
Yalnız kendi aleminde, kendi yasında,
Etrafına bakmadan

⁵⁶ Millî Mecmua, nr.56, 1925, s.908-909

⁵⁷ Millî Mecmua, nr.65, 1926, s.1054

Yaşayan
Panjurları, perdeleri kapalı,
Harap bir yalı...⁵⁸

Ali Mümtaz da, hissetmiş olduğu bu yalnızlık duygusuyla kendi âleminde, kendi dertleriyle herkesten uzak yaşamaktadır. Onun kalbi de, tarife çalıştığı “harap yalı” gibi güzelliklerden yoksun bir hayatın ortasındadır. Fakat şair, içinde bulunmuş olduğu bu durumdan memnun değildir ve bir kurtuluş yolu arar. Tüm coşkunluğuyla, güzelliğiyle yaşanmış olan günler, bitmiş ve hatıralarda kalmıştır. Ali Mümtaz, kendini yapayalnız hissettiği bu hayattan, hatıralara sarılarak kurtulmaya çalışmaktadır. Şiirin devam eden mısralarında Arolat, bu gayretini şöyle dile getirir:

Yıllarca geriye
Ait hatıralar duymak istersen
Kalbindeki ürperişi yen
Kilitteki şu paslı anahtarı çevir
Ve korkmadan gir...⁵⁹

2.1.3.2. “Uzayan Yollar” ve Gurbet

Uzayıp giden her yol, Ali Mümtaz Arolat’ı farklı duygu ve düşüncelere sevk etmektedir. Şair, “*Tenha Yollar*” ve “*Bekleyin*” isimli şiirlerinde bu yollara ait düşüncelerini kaleme almıştır. Bu gruptaki şiirler, Ali Mümtaz’ın ferdi duyuş tarzını yansıtmaları bakımından önemlidir. Çünkü şair, gurbette olma fikrini ve yalnızlık duygusunu ele alırken birtakım benzetmelerden faydalanarak tema bütünlüğünü sağlamaya çalışmaktadır. Örneğin, “*Tenha Yollar*” ismini taşıyan şiirinde Arolat, bu bitmek tükenmek bilmeyen

⁵⁸ Millî Mecmua, nr.69, 1926, s.1112,

⁵⁹ A.g.ş.

yollardan gelip geçen ve kalplerinde emellerle elemeler taşıyan insanların nereye gittiklerini sorar. “Yol” kelimesi, insanların zihinlerinde genel olarak, “gitme”, “çıkma”, “uzaklaşma” gibi ayrılık ifade eden kavramları çağırır. Bu kavramlar, “tenha” sıfatı ile bir arada anıldığı zaman ise, “yol” insana “gurbette kalma” ve “yalnızlık” duygusunu vermektedir. Şair bu تنها yolu, şiirinde şöyle dile getirir:

Bu تنها yollar,
Dönemeçlerde bir yılan
Gibi kıvrılan
Bu تنها yollar
Yüründükçe daha uzar...⁶⁰

Kıvrıla kıvrıla uzayan bu yolun bir “yılan”a benzetilmesi tesadüfî değildir. Yılan, sessizce ve ağır hareket eden, genel itibariyle de insanlara ürküntü veren bir hayvandır. Yolun yılanla benzetilmesi başka şairler tarafından da sıkça kullanılmıştır. Şair, تنها bir yolun, kalbinde meydana getirmiş olduğu ürküntüyü ifade için bu benzetmeye başvurmuştur. Arolat, yine de ümitsiz değildir. “Bekleyin” ismini taşıyan diğer şiirinde, bu yollardan sevdiklerinin gelmelerini ister. Ali Mümtaz şiirinde:

-Göklere mehtap sultan
Ufuklardan yükselsin,
Beklediklerim gelsin
Bu uzayan yollardan.⁶¹

diyerek, beklentisini dile getirir. Fakat, bunun mümkün olmayacağını da farkındadır. Aynı şiirin devam eden mısralarında ise bu isteğinin gerçekleşmeyeceğini ifade eder:

-Ne ufuktan yükselir

⁶⁰ Millî Mecmua, nr.64, 1926, s.1041

⁶¹ A.g.ş.

Göklere mehtap sultan,
Ne uzayan yollardan
Beklediklerin gelir.⁶²

2.1.3.3. Kalabalıklar Ortasında Yalnız Kalma

Arolat, kimi zaman da etrafındaki kalabalıklara rağmen, kendini yalnız hissetmiş ve bu yalnızlığını anlatan mısralar kaleme almıştır. Bu duyguyla yazılmış “*O ve Ben*” isimli şiirinden anladığımız kadarıyla şairin yalnızlığının sebebi, halinden anlamayan, sevgisine beklediği karşılığı veremeyen ve dertlerine ortak olamayan sevgilisidir. Ali Mümtaz bu şiirinde, bir kadınla aynı mekânda bulunmasına rağmen, aşkının heyecanına ve coşkusuna karşılık bulamayarak kendisini yalnız hissetmesini dile getirir. Şair:

O bana, ben ona birbirimize eğildik;
Bu hürmetle samimi değildik...

Onun gözlerinde bugünü anlamayan
Bir bezginlik vardı;
Gençliğin aşkıyla parıldayan
Gözlerime bakınca sarardı...

O iki asır evvelin
Çürümüş hayatını yaşıyordu;
Benim kalbimdense yarının derin
Emelleri taşıyordu.⁶³

diyerek, aynı mekânda bulunduğu ve karşı karşıya gelip gözünün içine baktığı kadından, aslında ne kadar uzak olduğunu belirtir. Bu uzaklığın tek

⁶² Bir Gemi Yelken Açtı, s.158-159

⁶³ Hayâl İkliminden Dönen Diyor Ki. s.58-59

sebebi ise şairin kalbinden taşıp gelen sevgisini, kadının anlayamamasıdır. Arolat, şiirinde bu durumu ifade ederken, mısralar arasındaki bütünlüğün bozulmamasına özellikle dikkat etmektedir. Şiirin ilk bölümünde hemen bir tespitte bulunan şair, devam eden mısralarla bu tespitini örneklendirerek kuvvetlendirmeye çalışmaktadır. Kadınla arasında olup bitenlere dair hükmünü şiirin sonuç kısmına saklayan Ali Mümtaz, bu derece yakınlığa rağmen kendini uzakta görerek yalnız kalmasını, şöyle anlatır:

O bana sözleriyle inledi,
Ben ona anlattım gülerekten;
Lâkin dinlemedik, ne o, ne ben,
Sesimizi yalnız duvarlar dinledi...
O bana, ben ona, birbirimize baktık;
Bu yakınlıkta ne uzaktık...⁶⁴

2.1.3.4. Tabiatla Beraber Gelen Yalnızlık

Ali Mümtaz Arolat, tabiatta meydana gelen değişikliklerle beraber yalnızlığın içerisine bir kat daha gömülür ve gurbeti gönlünde daha derinden duyar. Tabiatın her hâline ayrı bir mana veren şaire, akşam olunca kararan gökyüzü, ufukta solan kızıl çiçekler, sonbaharda sararıp dalından düşen yaprak, hep yalnızlığı hatırlatmaktadır. Bu durumla ilgili “*Bu Akşam*”, “*Gitar*” ve “*Pınar*” isimli şiirleri yazan Arolat, ayrı düştüğü sevdiklerinin bir daha geriye dönmeyeceklerini, ufukta kızıl çiçekler solarken, uzayıp giden yollara bakarak hicranla hatırlar. “*Bu Akşam*” isimli şiirinde şair, bu duygusunu şöyle kaleme alır:

Ufukta solarken kızıl çiçekler,
Ürperen dallarda ölürken rüzgâr

⁶⁴ A.g.ş.

Dedim ki: -Gidenler dönmeyecekler,
İçimde bu akşam garip bir his var.
Ürperen dallarda ölürken rüzgâr
Bilmem ki ümitten niçin uzaktım?
İçimde bu akşam garip bir his var:
Uzanan yollara hasretle baktım.⁶⁵

Aydınlık bir günün sonunda gelen “akşam” beraberinde karanlığı ve sessizliği de getirir. İnsanlar günün bu vaktinde, “gündüz”e nazaran, biraz daha durgun olurlar. Sevdiklerinden ayrı kalanlar ise, her akşamın gelişiyle, ayrı bir hicrana ve kasvete bürünürler. Şairin içinde “garip bir his” olması “akşam”ın taşıdığı olduğu bu manayla da yakından ilgilidir. Böyle bir akşam vakti, ufukta kızıl çiçekler solarken şair, gidenlerin dönmeyeceklerinden emin, yalnızlık duygusunu ve gurbeti her hâliyle yaşamaktadır. Arolat, aynı ruh hâlini, başka bir şiirinde de dikkatlere sunma gayreti içerisinde. “Gitar” ismini taşıyan bu şiirde Ali Mümtaz:

Kalbinde bin hicran,
Bin hasret, bin gam,
Gün battığı zaman
Ağla her akşam.

Ağla, damla damla
Düşsün gözyaşın,
Dinmeyen bir gamla
İnlesin başın.⁶⁶

diyerek, günün batıp akşamın gelmesiyle girmiş olduğu ruh hâlini ifadeye çalışmaktadır. Şair, “mavi gökler solduğu zaman” niçin ağladığını, şiirin dördüncü kıtasında açıklar:

⁶⁵ Bir Gemi Yelken Açtı, s.21-22

⁶⁶ Bir Gemi Yelken Açtı, s.66-67

Ağla mavi gökler
Solduğu zaman;
Ağla, belki diner
Derdin ağlarsan.

Benliğinde snen
En son ırayla
Gurbetlerden dönen
Yollarda ađla⁶⁷

Arolat'ı bu kadar hicrana sevk eden Şey, bir nceki Şiirinde açıklamaya çalıştığımız sebeple aynıdır. Şair, gurbeti yaşarken, kalbinde büyütmüş olduğu hasretliğin önüne geçemez ve çaresizlik içerisinde akşamın karanlığına sığınır. Onun benliğinde snen en son ıra ise, akşamın olmasıyla ufukta batan güneştir. Günün aydınlığıyla birlikte ümitlerini de yitiren Arolat, sevdiklerini beklemekten vazgeçer ve gurbet yollarında yalnızlıkla baş başa kalır.

Arolat, kalbini işgal eden yalnızlık duygusunu, "Pınar" isimli Şiirinde de ortaya koymaktadır. Şair, bu Şiirde kalbini, dağların başında sessiz sessiz akan ve gelip geçen yolcuların içerek ferahladıkları pınara benzetir. Bu pınarların bin bir dertleri vardır ama bunları kimse bilmez. Onlar, yine sularından içerek ferahlamak isteyen yolculara buz gibi sularını sunmaya devam ederler. Şairin de kalbinde kimse tarafından bilinmeyen dertleri vardır. O, bu dertleriyle yalnız ve kimsesizdir. Ali Mümtaz, Şiirin son kıtasında, kalbinin yalnızlık duygusuyla dolu olduğunu Şu mısralarla dile getirir:

Dertliyiz coşsak da, uyusak da biz;
Kalbimiz tertemiz, yalnız kimsesiz;
Hıkırır, gözyaşı döker, inleriz

⁶⁷ A.g.ř.

2.1.4. Yaşama Sevinci

Ali Mümtaz Arolat, şiirlerinde açıkça hissedilen bedbinlik ve karamsarlığa rağmen, yaşama sınıksız bağlanmış ve yaşama sevincini hiçbir zaman yitirmemiştir. Onun bu temada kaleme almış olduğu şiirlerini, “Yaşama Sevinci ve Zamana Karşı Koyuş”, “Yaşama Bağlanış ve Tabiat”, “Yaşama Sevinci ve Arzu”, isimleriyle üç grupta incelememiz mümkündür. Ali Mümtaz’ın yaşama sevinciyle alâkalı kalem tecrübeleri, bir manada da şairin mizacından izler taşımakta ve onun hayata olan bakış açısını belirlememizde bize yardımcı olmaktadır. Çünkü bu şiirlerinde şair, her türlü olumsuzluğa rağmen yaşama sınıksız bağlanan ve yaşamın her anına ait özel keyifleri olan bir insan portresi çizmektedir.

2.1.4.1. Yaşama Sevinci ve Zamana Karşı Koyuş

Ali Mümtaz Arolat, zamanın tüm yıpratıcılığına karşı koyarak yaşlanmak istememekte, hatta ölümü yaşlılığa tercih etmektedir. Bu isteğini, “*Fanî Türküler*” genel başlığını taşıyan, “*Gençliğin Türküsü*” ve “*İhtiyârların Türküsü*” ismiyle iki kısımdan oluşan şiirlerinde ve “*Çınar*” isimli eserinde dile getiren Ali Mümtaz, bunların ilki olan “Gençliğin Türküsü” adlı kaleme tecrübesinde şunları ifade eder:

Taşarken gönlümden hırçın bir varlık
Diyorlar: -Sönmez hep ihtiyârlık!
Ben beli bükülmüş gezmek istemem.

⁶⁸ Dergâh, nr.2, 1 Mayıs 1337 (1921), s.22

Beni genç yaşımda alsın mezarlık,
Ben beli bükülmüş gezmek istemem.⁶⁹

Bir karşı koyuşun ifadesi olan bu satırlar aynı zamanda da, insanoğlunun yaratılışında bulunan “daima genç kalmak arzusu”nu dile getirmektedir. Arolat’ın şiirinde bu arzu son şeklini almış ve beli bükülmüş olarak gezmektense mezara girmek büyük bir hevesle istenir olmuştur. Şair, aynı duyguyu “Çınar” ismini taşıyan şiirinde de dile getirir. Uzun yıllar yaşanan bir hayatı köklü bir çınara benzeten Arolat, bu ağacın tam kurumaya başlamadan evvel kesilmesini ister. Filizlenmeyen kuru ağaçların bütün bir ormanı bozduğunu söyleyen Ali Mümtaz, gençliğin sonunda ihtiyarlık gelmeden ölmeyi arzular. Arolat, şiirin ikinci ve beşinci kıtalarında şunları dile getirir:

Yaşın buruşuklar ve çizgileri
Yer almadan sakın ve sert yüzümde,
Ey beni yaratan, sen çağır geri
Daha kar yağmadan, henüz güzümde.
(..)
Güneş çekilmeden bir akşam, erken,
Karakış basmadan, sonbaharımda,
Yapraklarım daha yeni düşerken
Çıksın, gelsin ölüm, elinde balta.⁷⁰

Coşkunlukla taşan bir gönlün yaşlılık karşısındaki bu feryadı, aynı zamanda da hayata karşı alınan bir tavrı sergilemektedir. Şair, her yönüyle gençliği yaşadığı günlerin anısına, çökmüştüğün ve acizliğin yaşandığı yaşlılık günlerini görmek istemez ve yaşlanmadan ölmeyi ister. Bu bir manada hayatın zevklerinden ve keyiflerinden ayrı kalınacak olmanın vermiş olduğu bir korkuyu akla getirmektedir. Nitekim şair, “Fanî Türküler” adlı şiirin ikinci kısmı olan “İhtiyârların Türküsü”nde, henüz hayatın tadını almadığını

⁶⁹ Dergâh, nr.18, 5 Kanun-i Sâni 1338 (1922), s.92

⁷⁰ Hayâl İklîminden Dönen Diyor Ki, s. 60-61

ifade eder ve ölümünden sonra mezar taşına ismini yazacak olan “taşçı”ya şöyle seslenir:

Yalnız tutmaz oldu iki elim de;
Gözlerim seçemiyor erkek, kadını;
Musibet bir ağrı bükük belimde.
Taşçı, ellerinle işle adını,
Ben daha almadım hayat tadını.⁷¹

Cisminde meydana gelen değişikliklere çaresizlik içerisinde boyun eğen şairin gönlünden taşan coşkunluk, her şeye rağmen dinmemiştir. İnsan-oğlunun yaratılışında bulunan “sonsuz kadar yaşama arzusu”nu dile getiren Arolat, bu hayata öylesine bağlıdır ki taşçıya bile hiddetlenmekten kendisini alamaz.

2.1.4.2. Yaşama Bağlanış ve Tabiat

Doğanın her hâliyle ilgilenmiş olan Ali Mümtaz, tabiatı, gönlünde yer eden dertlerden, kederlerden ve acılardan kurtulmak için sığınılacak en büyük yer olarak görmektedir. Şair için tertemiz mavi bir gök, dalgasız bir deniz, sabah güneşinin ilk ziyâsı, yeri başka hiçbir şeyle doldurulamayacak olan yaşama sevinci demektir. Onun “Çınar Altı”, “Mavi” ve “Emel” isimli şiirleri, bu dikkatle kaleme alınmıştır. Dağın başında akan bir pınarın suyundan içmek, bir ağacın gölgeğinde dinlenmek, şaire sonsuz bir sevinç vermekte, tüm dert ve kederlerinden uzaklaştırmaktadır. Arolat, “Çınar Altı” ismini taşıyan şiirinde bu sevincini dile getirir:

Bu gölgelikte yat, bu çeşmeden iç,
Kalbinde yer tutsun sonsuz bir sevinç.

⁷¹ Millî Mecmua, nr. 61, 1926, s.992,

Gözümü damla damla
Yaprakların nefti rengi süzüyor,
Gönül yeşil hülyâlarda yüzüyor.
Senin de silinsin keder ve gamla
Bütün dertler gönlünden...⁷²

Şair, tabiatla beraber olmayı, “rüyâya dalmak”la eş tutar ve eski günlerin özlemine çekenlere bir çınarın altında uykuya dalmalarını öğütler. O, tabiatın kucağındaki bu uykunun tesirine o kadar çok inanır ki, uyanınca daha genç olunacağını ifade eder. Arolat, aynı şiirin devamında aşağıdaki mısraları kaleme almıştır:

Gel, bu çeşmeden iç, içine sine sine;
Uzan bu çınarların gölgesine.
Geçsin o eski günler gözlerinin önünden.
Rüyâya dal,
Hülyâya dal,
Gençliğin gönlünden gelsin ve geçsin
Ve kalkınca kendini daha genç göreceksin!⁷³

Arolat, akşam vaktinde esen serin rüzgârın salladığı çamların altında gezerken gönlündeki tüm elemelerden ve kinlerden uzaklaştığını belirtir. Mehtabın hareli maviliği, şairin tarifsiz duygular içerisinde kalmasına yetmektedir. Ali Mümtaz, “Mavi” ismini taşıyan şiirinde bu duygularını dile getirirken şiirin son kıtasında şunları ifade eder:

Dağtır ruhları kaplayan sesi,
Verir gönüllere yaşamak hissi,
Mavi renk,
Hülyâlı renk,

⁷² Millî Mecmua, nr.57, 1925, s.928

⁷³ A.g.ş.

Gözlerin tesellisi...⁷⁴

Şaire yaşamak hissini veren ve onu sınırsız hayata bağlayan mavi ve hülyâli renk, aynı zamanda insanın hayatını mutlu ve huzurlu sürdürebilmesi için bir ihtiyaçtır. Arolat, “Gözlerin tesellisi...” derken, acı ve dertlerle ağlayan bir gözün avunması için tabiattaki bu renklere olan gereksinimi dile getirmektedir. Şair bu durumu, bir başka şiirinde de dile getirir. Ali Mümtaz’ı tabiatın içerisinde en çok etkileyen ve yaşama sevincini bir kat daha arttıran mehtabın maviliğidir. “Bir Deli Türküsü Daha” isimli şiirinde bunu açık olarak ifade eden Arolat, bu dünyanın üç sarhoş gördüğünü belirtir. Bunlardan birinin Baküstü, diğerinin Marziyas, üçüncüsünün de kendisi olduğunu söyler. Fakat şairin, bu yabancılardan bir farkı vardır. Onlar, içkiyle sarhoş olurken şair, mehtabın mavi iksiriyle kendinden geçer. Bu durumu Arolat, şiirinin sonunda şöyle ifade eder:

Üçüncüsü de benim,
Ben ki bir damla içmeyenim.

Onların damarlarına şarabın
Koyu kırmızı kanı aktı,
Desti desti içtiler yılmadan ve kanmadan;
Benimse damarlarımı mehtabın
Mavi iksiri yaktı,
Yaşıyorum ayılmadan, uyanmadan.⁷⁵

Arolat, her türlü olumsuzluğa rağmen hiç eksilmeyen yaşama sevincinin kaynağını, kalbindeki bitip tükenmeyen emelle açıklamaktadır. Arolat, “Emel” isimli şiirinde, eğer bu his olmasa hayatın da ölümün de bir manasının olmayacağını, her ikisinin de sadece sözden ibaret kalacağını ifade eder ve şunları kaleme alır:

⁷⁴ Millî Mecmua, nr.67, 1926, s.1086

⁷⁵ Hayâl İkliminden Dönen Diyor Ki, s.31-32

Emel, saçlarını çöz.
Bizler sana sarp ve dik
Yamaçlardan yükseldik.
Hayâlini gören göz
Sönmez, sönse de cihan.
Kalbimde sen olmasan
Hayat, ölüm, hepsi söz.⁷⁶

2.1.4.3. Yaşama Sevinci ve Arzu

Ali Mümtaz'ın yaşama sevinci, tabiatta görmüş olduğu güzelliklerle bir kat daha artmakta ve şair, yaşama karşı tarifsiz bir arzu duymaktadır. Arolat, bu arzusunu "*İstiyorum*" ve "*Bahar Arzuları*" isimli şiirlerinde dile getirir. Şair, diğer insanlar gibi, avlusu mermerden taşlarla döşenmiş, bahçesinde geniş havuzu olan mekânlarda yaşamak istemez. Renk renk çiçekler ve mis gibi kokan portakal ağaçları da onun ilgisini çekmez. "*İstiyorum*" isimli şiirinde şair:

Bir avlu ki taş döşeli, bütün mermer
Ve samimi bir nazar gibi parlayan bir havuz;
Civarında kanat çırpın güvercinler
Ve sulara aksini seyreyleyen bir tavus...

Saksılarda renk renk çiçekler;
Birbirine karışmış yeşil saçları
Havayı ıtırlayan portakal ağaçları;
Uçuşan gelincikler...⁷⁷

⁷⁶ Yay. ş.

⁷⁷ Milli Mecmua, nr. 67, 1926, s.1086

diyerek, gönlünde böyle yerlerin arzuları olmadığını ifade eder. O, yaşama sevincinin arttığı ve bir ömür boyu yaşamak istediği yeri ise, yine aynı şiirin son kıtasında şöyle anlatmıştır:

Hayır gönlümde yok böyle arzular...
Bir çadır istiyorum kırdan, ormanda;
Bir yanda çağıldasın sular,
Kuşlar cıvıldasın bir yanda...⁷⁸

Şair, baharın gelmesiyle bambaşka biri olur ve tümüyle bir değişiklik yaşar. Her gelen bahar, ona gençliğini hatırlatmaktadır. Bundan dolayı Ali Mümtaz, sürekli olarak bir bahar özlemi içerisindedir. “Bahar Arzuları” ismini taşıyan şiirinde de bu özlemini dile getirir. Yeşillenen bahçesiyle, cıvıldağan kuş sesleriyle baharın geldiğini anlayan ve yaşama sevinci artan şair, şiirinde şunları kaleme almıştır:

İsimsiz çiçekler ellerinde,
Getirdiler bahçeme yeşil bir heves
Ve dillerde cıvıldarken bin bir ses
Baharımın hülyâsından geçtiler...⁷⁹

2.1.5. Tabiat

Ali Mümtaz, tabiata ve onunla ilgili gelişen her şeye karşı sonsuz bir ilgi duymakta ve bunu da yazmış olduğu şiirlerinde açıkça göstermektedir. Nitekim Arolat, buraya kadar incelemeye gayret gösterdiğimiz aşk, ölüm, yaşlılık, gurbet, yalnızlık ve yaşama sevinciyle alâkalı şiirlerinde, tabiatla, ilgili tema arasında bağlantı kurarak, ferdî duyuş ve sezış tarzını dikkatlere sunmaya çalışmıştır. “Tabiat” teması adı altında incelemeye çalışacağımız

⁷⁸ Ag.ş.

⁷⁹ Mili Mecmua, nr. 66, 1926. s.1072

şairlerde ise Ali Mümtaz, tabiatı doğrudan ele alarak onun kendisinde bıraktığı izlenimleri ve güzellikleri anlatmak ister. Örneğin bu şiirlerde, bir lâlenin, gülün veya zambağın farklı farklı özelliklerle karşımıza çıktığı görülür. Onun bu tarz şiirlerini, “Tabiat ve Düşündürdükleri”, “Tabiat ve Çiçekler”, “İnleyen, Ağlayan, Haykıran ve Gülen Tabiat” isimleriyle gruplandırılmamız mümkündür.

2.1.5.1. Tabiat ve Düşündürdükleri

Tabiatın her hâli şairde ayrı bir duygu yoğunluğu meydana getirmekte ve onu alıp başka başka yerlere götürmektedir. Bu durumu, “*Kenarda*”, “*Bentler*”, “*Engin Hasreti*” ve “*Baharda Mehtap*” isimli şiirlerinde ifade eden Ali Mümtaz, bir deniz kenarında oturup sahile vuran dalgaları seyre daldığında değişik duygular içerisine girer. “*Kenarda*” isimli şiirinde bu duygularını dile getiren Arolat’a göre, koşarak sahile akın etmekte olan dalgaların coşkunu sebepsiz değildir. Dalgalar, sahillerden birini sormakta ve bir şeyler aramaktadırlar. Şiirde dalgaların kayalara doğru hızla akın etmesi de güzel bir şekilde ele alınmış ve bu durum, dalgaların başlarını kayalara çarpması şeklinde yorumlanmıştır. Burada şairin konuyu ele alış biçimi ve bunu zenginleştirerek temayı desteklemeyi amaçlaması gözden uzak tutulmamalıdır. Şair, kuduran dalgaların bu hâlini merak ederek şiirinde şöyle anlatır:

Denize bakın,
Uzak ve yakın,
Kıvrılarak, bükülerek,
Birbirinin üzerinden dökülerek,
Ağlayarak, gülerek,
Çekile çekile
Tekrar sahile
Çarpan
Dalgalardan

Sorunuz ki neden kuduruyorlar,
Başlarını kayalara vuruyorlar?⁸⁰

Arolat'ın, sıradan bir tabiat hadisesinin uyandırmış olduğu farklı duygularla kaleme aldığı şiirlerinden bir tanesi de “Bentler” ismini taşır. Yağmur yağdığı zaman dolarak, kabarıp taşan bir “bent”in, geçirmiş olduğu merhaleler, canlı bir varlıktan bahsediliyormuş gibi dile getirilir. Şair, bu şiirinde:

Haşin, dertli bir yüze benziyor sular burada;
Bu sükûtun yanında bütün sesler ufalır.
Her ne kadar taşsa da, kabarsa da yağmurda,
Yine ormanda sakin heybetle yol alır.

Bir kudret bahşedince ona çılgin yağmurlar
Mahbesini, sanmayın, bir anda yıkar, söker.
Her ağaç ona ağlar: Gürgenler, ıhlamurlar,
Hatta meşeler bile yoluna yaprak döker.⁸¹

diyerek, ormanda ağaçların ortasından kendine yol bularak gitmeye çalışan bir su kanalının hikâyesini şiirleştirir. Şiirde ifade edilen durum, beraberinde bir hareketi ve canlılığı da getirmektedir. “Dinamizm” de diyebileceğimiz bu durum, “bent”in içerisinde coşarak akıp giden yağmur sularıyla temsil edilmektedir. Şiirin son kıtasında bu dinamizm, daha net bir şekilde ortaya konmuştur:

Sonra birden değişir: Anlaşılmaz korkular
Dalları sarsar bir ses acı acı güldükçe;
Duyan çıldırmış sanır, beyaz köpüklü sular
Zincir şakırtısıyla taşlara döküldükçe.⁸²

⁸⁰ Millî Mecmua, nr.64, 1926, s.1041

⁸¹ Bir Gemi Yelken Açtı, s.122-123

⁸² A.g.ş.

Arolat'ın, derenin, çağlayanın, nehrin, gölün ve havuzun denize olan hasretini dile getirdiği “Engin Hasreti” isimli şiirinde de yukarıda ifadeye çalıştığımız dinamizmi ve canlılığı görmemiz mümkündür. Enginlere ulaşmak için büyük küçük demeden önlerine çıkan her şeyi aşmaya çalışan bu sular, muazzam bir hareketliliği simgelemektedirler. Yine, derenin kabarıp genişleyerek taşması, çağlayanın inleyip haykırarak yol alması, nehrin dağ tepe demeden akması, gölün çamur ve batağa rağmen engine çıkan yolları araması ve havuzun daracık yerden kurtulmak için ileriye atılması, kurtuluşa çıkan yoldaki azmi ve kararlılığı göstermesi bakımından önemlidir. “Var olma” mücadelesinin bir göstergesi olarak da ele alabileceğimiz bu şiiri Ali Mümtaz, yeni yeni imajlarla süsleyerek etkili bir söyleyiş de elde etmiştir. Şiir kitaplarında ve mecmualarda yer almayan bu şiirin, bir bölümü aşağıdadır:

Enginden ayrılmak büyük bir hasret
Sular bu hasreti saklayamadan
Duyarak yaşarlar ve derler: -“Elbet
Ayrılık kalkacak bir gün aradan.”

Yanında vurunca akşam güneşi
Gönlünde dağılır renk renk ışıklar...
Kalbinde, kıskanıp kızıl ateşi,
Kıvrılır üzüntü gibi balıklar.⁸³

Maviliğiyle sarhoş olduğu mehtabı Arolat, “Baharda Mehtap” isimli şiirinde de uyuyan bir çocuğun masûmiyetini anlatır gibi dile getirir. Uyanmasından korktuğu mehtabı kıskanan çiçeklere, “mehtap sizin bir eşiniz, şeffaf tenli kardeşiniz” diyerek teselli veren şair, aynı zamanda, mehtaba canlı bir varlığın özelliklerini yükleyerek etkili bir söyleyiş elde etmiştir. Ali Mümtaz şiirinde şunları kaleme alır:

⁸³ Yay. ş.

Mehtap, gözlerinde uyku,
Henüz çocukluk çağında;
Göldeki durgun su
Mehtabı sallıyor kucağında...
Sandalın kürekleri
Esmer sazlarla öpüşüyor,
Gölün beyaz çiçekleri
Kıskançlığından üşüyor,
Kıvrılarak bulmaza düşüyor...⁸⁴

2.1.5.2. Tabiat ve Çiçekler

Arolat, tabiatla alâkalı kaleme almış olduğu şiirlerinin bir kısmında, çiçeklerden ve onların kendisinde bırakmış olduğu izlenimlerden bahseder. Her bir çiçeğin farklı farklı duygular uyandırıp, yaşama sevinci kazandırdığı belirten şairin bu şiirlerinde nilüfer, lale, gül ve zambağı, değişik benzetmelerle karşımıza çıkarır. Dikkatlere sunulan çiçeğin ismiyle anılan “Nilüfer”, “Lâleler”, “Güller”, “Zambaklar”, ve “Leylaklar” isimli bu şiirlerdeki çiçekler, kimi zaman ihtişamın, kimi zaman ihtirasın, kimi zaman da saflığın temsili olarak ifade edilir. Örneğin, “Nilüfer” ismini taşıyan şiirinde Ali Mümtaz, aydınlığın bitip karanlığın başlamasıyla suyun üstünden yükselen ayın en parlak hâlini, suda açan bir nilüfere benzetir. Gökyüzündeki mehtabın aksiyle şekillenen nilüfer, şairde değişik duyguları uyandırmaktadır. Arolat, şiirinde bu çiçeği şöyle anlatır:

Rengi kış, bakışı yaz,
Sevgililerden beyaz,
Açılmış bir kederdir
Gecenin sularında.

⁸⁴ Millî Mecmua, nr. 70, 1926, s.1130

Benzi uçuk, kalbi saf,
Teni elmastan şeffaf
Mehtap bir nilüferdir
Gecenin sularında.⁸⁵

Lâleler de şairde farklı duygular meydana getirir. Bakışlardaki yakan arzuya, damarlardaki ateşe ve kalpteki ateşe benzetilen lâleler, Arolat için çiçekten daha öte bir anlam ifade etmektedir:

Lâleler yoksulluğun ihtişâma hasreti;
Ruhumun başka ruhu, etimin başka eti;

Şeytanın gözlerinde harelenen kızıl şevk;
Dudaklardan dudağa, tenden tene sızan zevk.

Lâleler sefahatin tahtında doğan sırlar;
Lâleler kadehlere boşaltılmış asırlar;
İhtiras gönüllerinde çırpınan büyülü kuş...⁸⁶

Tabiata ve onun bağrında barındırdığı çiçeklere, bu kadar çok yakından alâka duyan bir kalbin, güllere karşı kayıtsız kalması elbette ki düşünülemez. Arolat, Rıfat Sabahattin'e ithaf ettiği "Güller" isimli şiirinde bunun böyle olmadığını göstererek gülleri, viran gönlüne gençlik gurbeti saçan çiçekler olarak tanımlar. Baharın göğsünde açan her gül, şaire gençliğini hatırlatmaktadır. Değişik renkte olan güllerin her birinin, Arolat için farklı manaları vardır. Beyaz, pembe, kırmızı ve sarı gülün ifade ettiği anlamlar şiirde şöyle dile getirilir:

Beyaz güller, çocukluk saatlerinin hâli,
Kedersiz, düşüncesiz günlerimin timsali...

⁸⁵ Bir Gemi Yelken Açtı, s.174-175

⁸⁶ Yarın, 21, 9 Mart 1922, s.8

Pembe güller, gençliğe ilk geçilen zamanlar,
Pembe emeller, pembe aşklar, pembe hicranlar...

Kırmızı güller, hırçın ihtiraslı güller
Cehennemde yanan ateş, kırmızı güller.

Sarı güller, sararmış gençliğime son veda,
Son ıstırap, son arzu, son sevda...⁸⁷

Arolat'ın çiçekleri anlattığı bir başka şiiri de "Zambaklar" ismini taşır.
"Saffet bahçelerinin çiçekleri" olarak tanımladığı zambakları şair, anlatırken:

Ne kalp ihtirasları, ne de aşk hülyâları...
Hissinizde kapanmayan, doldurulmaz bir boşluk;

Sarmış benliğinizi ayrılmaz bir sarhoşluk:
Sarhoşsunuz iffetten, sarhoşsunuz gururdan.

Kalbiniz altın nurdan, teniniz gümüş nurdan,
Örneksiz bir kıvrılış endamınızda.⁸⁸

diyerek, bu çiçeğe olan meftûniyyetini dile getirir. Zambaklarda mevcut olan saffeti, çocukluktan gençliğe adım atan genç kızda dahi göremeyen şair, bu çiçekleri incitmemek için koklamaya bile çekinir. Arolat, aynı şiirin son kıtasında şunları kaleme alır:

İncitmekten korkarak koklanmaz, el sürülmez
Zambaklar, sizi sefih bir hayat, ihtiramlar,
Teessüflerle melûn uzaklardan selamlar.⁸⁹

⁸⁷ Dergâh, nr.20, 5 Şubat 1338 (1922), s.154

⁸⁸ Dergâh, nr.36, 5 Teşrin-i Evvel 1338 (1922), s.182

⁸⁹ A.g.ş.

Şair, leylakları anlattığı şiirinde ise, bu çiçeğin akıbetini en başta belirtir. Yalnız bir ay ömür süren ve ölen leylaklar, “mayıs girerken çiçeklenecek ve daha mayıs çıkmadan kıvrılıp solacaklar”dır. Ali Mümtaz, “Leylâklar” ismini taşıyan bu şiirinde bunun sebebini de söyler. “Çünkü rengiyle şafak ufkunu hatırlatan” leylâklar, “gecelerin ruhunu, günün ruhuna katmakta”dır. Arolat leylâkların, yaşamış olduğu ilk aşkını hatırlatıp içinde bir ilkbahar rüyâsı dalgalandırdığı belirterek, şiirde şu mısralara yer verir:

Çocukluk günlerimden henüz ayrıldığım yıl,
Heves mabedinde ilk seccademi kıldığım yıl,
Gönlümde baharların aydınlığı yanarken,
Kalbimde ilk aşkımın ilk izleri kanarken
Leylâkların altında adımlarım gezindi;
O günden beri leylak ıtrı ruhuma sindi.⁹⁰

2.1.5.3. İnleyen, Ağlayan, Haykıran ve Gülen Tabiat

Ali Mümtaz Arolat, denizi, ormanı, gölü, pınarı, baharı, mehtabı, dağı ve çiçeği konu ettiği şiirlerinde, “kişileştirme” unsurundan çok sık faydalanır. Onun bu tarz kaleme almış olduğu şiirlerinde, örneğin deniz, karşımıza normal bildiğimiz deniz gibi değil de, inleyen, ağlayan, haykıran ve gülen bir “mor su” topluluğu olarak çıkar. Dalgalar da yine bu anlayış çevresinde, kendilerini sağdan sola atarak gezinirler. “*Fırtınada Martılar*” ve “*Ormanda Yaz*” isimli şiirlerde bu dikkatlerine yer veren şair, “*Fırtınada Martılar*” ismini taşıyan şiirinde:

Uzaklarda kurşunî hırçın denizi sesi
İniliyor, ağlıyor, haykırıyor, gülüyor.
Taşlara dokundukça mor suların bu sesi

⁹⁰ Bir Gemi Yelken Açtı, s.55

Dalgalar çatlayarak köpükler dökülüyor.

Rüzgâr, bütün derdini denize yükler gibi,
Uğuldayarak gezer, suları yara yara;
Martılar kanatlanmış beyaz köpükler gibi,
Uçar, yine yaslanır köpüklü dalgalara.⁹¹

diyerek, bu durumu örneklendirmiş ve beyaz kanatlarıyla dalgaların üzerinde uçuşan martıları, köpüğe benzetmiştir. Son dörtlükte ise, bu kuşların yükselen dalgalardan korunmak için göğe doğru kanat çırpmalarını, güzel bir benzetmeyle ifade ederek şiirini bitirmektedir:

Bunlar öyle bembeyaz, ince köpüklerdir ki
Büyük bir dalga geçse birden havalanırlar,
Bu halka halka uçuş, bu bir şaheserdir ki
Görenler suyun ruhu yükseliyor sanırlar.⁹²

Arolat, “Ormanda Yaz” isimli şiirinde de, ormanı öğle uykusuna yatırır ve rüyâsında gördüklerini anlatmaya başlar. Zümrütten yosunların, esneyen rüzgârın, gülen pınarların ve billûrlaşan suların mekânı olan bu orman, şairin kelimelere yüklemiş olduğu anlam değerleri sayesinde; masallardaki ormanlar gibidir. Şair, şiirinde şunları kaleme alır:

Ovayı kaplayan kızgın bir ateş
Bir öğle rüyâsı görmekte orman...
Süzülüyor çınar yapraklarından
Şeffaf gözyaşları hâlinde güneş.

Dağılan, toplanan cıvıltılarla
Bitmiyor kuşların dedikodusu.
Akıyor güneşten billûrlaşan su

⁹¹ Dergâh, c.1, nr.5, 20 Haziran 1337 (1921), s.71

⁹² A.g.ş.

2.1.6. Kötümserlik ve Huzursuzluk

Ali Mümtaz Arolat'ın şiirlerinde kendini kuvvetle hissettiren önemli temalardan bir diğeri de kötümserlik ve huzursuzluktur. Bu tema, şairin “yaşama sevinci”yle kaleme alınmış şiirlerinden çok daha güçlü ve yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Şairin bu tarz şiirlerini daha iyi değerlendirebilmemiz için, “Sebebi Bilinmeyen Ruhî Bir Durum: Huzursuzluk”, “Şairin Ben'yle Çatışması” ve “Tabiata Yansıyan Kötümserlik ve Huzursuzluk” isimleri altında gruplandırabiliriz.

2.1.6.1. Sebebi Bilinmeyen Ruhî Bir Durum: Huzursuzluk

Ali Mümtaz, kaleme almış olduğu bu şiirlerinde, sebebi tam olarak belli olmayan bir kötümserliğin ve huzursuzluğun tesiri altındadır. Şair bu ruh yapısını şiirlerini yansıtır fakat huzursuzluğuna bir sebep göstermez. Onun, “*Odamda*”, “*Bezmek*”, “*Düşünürken*” ve “*Beklemek*” isimli şiirleri yaşamış olduğu huzursuzluğu dile getirdiği kalem tecrübeleridir. Şairin “*Odamda*” isimli şiiri, içinde bulunmuş olduğu ruh hâlini anlatması bakımından en önemli şiirlerinden birisidir. Ali Mümtaz, bu şiirinde karamsar ve bedbin bir psikolojiyle odasında bulunan eşyaları anlatmaya çalışır. Gündelik hayatta sıkça rastlanılan eşyalar, şair tarafından değiştirilmiş, sanki başka nesnelere haline gelmiştir. İçinde yaşanan mekanın bireyin ruhî durumuna göre nasıl değiştiğini gösteren, şiir kitaplarında ve mecmualarda yayınlanmayan bu şiirinde Arolat, şunları kaleme almıştır:

⁹³ Yay. ş.

Şu bel vermiş damın
Altındaki aydınlık odamın
Duvarlarında yarı alaycı, yarı rahat
Bakışlarla beni süzen ve üzen bir resim,
Hırsından günden güne zayıflayan bir takvim,
Öksüren ve hırıldayan yaşlı bir saat,
Bir de bunlardan daha korkunç bir canavar,
İçinde günler doğan ve günler batan ,
Her bakanda başka hisler yaratan
Parlak ve yuvarlak bir ayna var.⁹⁴

“Bezmek” ismini taşıyan şiirinde şair, düşüncesinde ne tam bir aydınlığın ne de tam bir karanlığın bulunduğunu ifade eder. Bu sefer şairin çevresinde açan baharların da onun için yapabileceği bir şey yoktur. Arolat, şiirinde şunları kaleme alır:

Yolumda her açan bahar
Açmıyor içimde benim.
Çekilmiş, kurumuş sular;
Tortudan ibaret beynim.

Bir süzgeçten damla damla
Süzülerek akan bir su
Gibi neşeyle ve gamla
Akan hayatın tortusu.⁹⁵

İçinde bulunduğu zamana bu denli kötümser bir ruh hâliyle yaklaşan Arolat, aslında tüm hayatı aynı şekilde değerlendirmez. Şairin huzursuz olmadan yaşadığı, hayatın her türlü olumsuz yönüne karşı koyduğu dönemleri de vardır. “Düşünürken” ismini taşıyan şiirinde böyle bir dönemini dile getiren

⁹⁴ Yay. ş.

⁹⁵ Varlık, 97, c.5, 15 Temmuz 1937, s.389

Ali Mümtaz, eskiden hayata böyle bezgin ve küskün olmadığını belirtir ve Şiirinde:

Ben ki mazide bir gün
Ruhumu savururken rüzgâra
Deli gibi haykırmıŐtıım...
Ben ki mazide bir gün
Gönülden gelen bir Őiddetle,
Birdenbire, hiddetle,
Benliğimdeki zincir koparmıŐ, atmıŐtıım

Ve Haylimde başka bir âlem yaratmıŐtıım...⁹⁶

diyerek, Őimdiki hlinden kendinin de memnun olmadığını dile getirir. Şairin, benliğindeki bedbinlik zincirini kopararak kurmuŐ olduğu alem, nasıl bir yerdir bilemiyoruz ama Arolat, Şimdilerde kalbine gelen huzursuzlukla bu âleme hasretlik çektiğini Şiirin devam eden mısralarında Şöyle belirtiyor:

O eski ben
Şimdi neden
Böyle bezgin ksknm?

Maziye hasretle geçmekte gnm!...⁹⁷

Arolat'ın içine düşmüş olduğu kötümserliğin ve huzursuzluğun sebebini bilememesi ona ayrı bir acı vermektedir. Şair, "Beklemek" isimli Şiirinde sebebini kendinin de anlayamadığı bir kederi dile getirmeye çalışır. Gözlerinin hep aynı noktaya saplandığını ve öylece kaldığını ifade eden Ali Mümtaz için bu huzursuzluk artık anlaşılmaz bir kederdir. Şair, Şiirinin son kitasında Şunları söyler:

⁹⁶ Milli Mecmua, nr.63, 1926, s.1018

⁹⁷ A.g.Ő.

Anlaşılmaz bir kedere
Gönül saplanmış, kalıyor...
Gözlerimse hep o yere
Perçinlenerek dalıyor.⁹⁸

2.1.6.2. Şairin “Ben”iyle Çatışması

Arolat, zaman zaman da bu kötümserliğin ve huzursuzluğun kaynağını fark eder gibi olur. Ona göre bu hâlde olmasına sebep, yine kendisidir. Bu noktada kendisiyle çatışmaya başlayan Ali Mümtaz, “ben”ini sorgulamaya başlar. Onun, “*Kapımı Vuran Yolcular*”, “*Emel ve Ümit*” ve “*Sessizlik*” isimli şiirleri bu çerçevede ele alınması gereken şiirlerdir. Şair “*Kapımı Vuran Yolcular*” isimli şiirinde, bitmeyen ümitlerinin, hasetlerinin ve kininin olduğunu düşünür ve şunları kaleme alır:

Her yer kar altında,
Her yer...
Gökler,
Gökler de kar altında;
Hıçkırıklı bir rüzgârdır gökten alçalan...
Kimdir kapımı çalan?
Bu sessiz,
Hevessiz
Kış gecesi beni görmek isteyen kim?
Kim olacak,
Ancak
Hasetlerim ve kinim!...⁹⁹

⁹⁸ Yay. ş.

⁹⁹ Millî Mecmua, nr. 67, 1926, s.1086

Şairi huzursuz eden, onun hasetleri ve kinidir. Arolat bu durumu, “kış”ın ve “gece”nin insan zihninde yaratmış olduğu anlam değerlerinden faydalanarak vermek istemiş ve etkili bir söyleyiş elde etmiştir. Uzun ve soğuk kış gecelerinde, şairin kapısını herhangi bir dostu veya sevgilisi değil, sadece hasetleri ve kini çalmaktadır. Bu duruma bir suçlu aranacak olsa, şair kendi ben’ini gösterecektir. Çünkü ifade edilen durumda olmasına sebep yine kendisidir. İçindeki bedbinliğin ve huzursuzluğun sebebini bulmaya çalışan şair, bu psikolojiyle, başka tarifler de yapar. İnsanlar için çok önemli olan, “emel” ve “ümit” gibi iki kavram, Arolat’ın içinde bulunmuş olduğu bu ruh hâlinin tesiriyle, farklı bir şekilde tarif edilmiştir. “Emel ve Ümit” ismini taşıyan şiirinde şair:

Emel,
Gönlümüzde büyük
Ve ağır bir yük...
(..)
Ümit,
Ruhumuzun denizinde sessiz
Ve silik bir iz...¹⁰⁰

diyerek, zor durumda olan insanların bu sıkıntılı anlarından kurtulmak için kurtuluş çaresi olarak gördüğü değerleri, “gönlü buruşturan, kalbi buran, bir el...” olarak değerlendirir. Arolat’ın huzursuz olmasının bir sebebi de konuşacak birilerini bulamamasıdır. Günün bitip akşamın olmasıyla yalnızlığını hisseden şair, dertleşecek birilerini arar. Arolat, herhangi bir yerde neşretmediği “Sessizlik” isimli şiirinde bu durumu şöyle dile getirir:

Bir akşam sonunda, bitince sözler,
Nasıl dertleşirse manâlı gözler,
Gönlüm de öylece konuşmak özler.
Her derdi silerken geçen zamanla

¹⁰⁰ Millî Mecmua, nr. 67, 1926, s.1086

Beraber geçmeyip kalan figanla
Haykırmak isterim gizli lisanla¹⁰¹

2.1.6.3. Tabiata Yansıyan Kötümserlik ve Huzursuzluk

Tabiatın, Arolat'ın şiirlerinde ne kadar önemli bir yer tuttuğunu gerek "Tabiat" isimli temayı incelerken, gerekse diğer temalardaki tabiatla alâkalı unsurlara işaret ederken belirtmeye çalışmıştık. Şairin bu temada kaleme almış olduğu şiirlerinde de, tabiat ve ona bağlı olarak gelişen olaylar, sıkça konu edilmiştir. Hırçın bir denizin sahile göndermiş olduğu dalgalar, mehtapta delice esen bir rüzgâr, gecenin olmasıyla bastıran karanlık gibi, daha bir çok tabiat olayı, şairin içindeki kötümserliği artırarak onu bir kat daha huzursuz ve mutsuz etmektedir. Bu dikkatlerini şair, "*Dalgalarla Beraber*", "*Gölde Geceler*", "*Kumlara Çizdiğim Hatlar*", "*Korudaki Meydan*", "*Dalgalı Bir Denizde*", "*Koyda Mehtap*" "*Mehtap*", "*Delinin Mehtabı*" ve "*Yorulmak*" isimli şiirlerinde ifade etmiştir. Arolat, en güzel şiirlerinden birisi olan ve beş bölümden meydana gelen "*Dalgalarla Beraber*" isimli şiirinde dalgaları, kalbinde yer eden sıkıntıya ve huzursuzluğa ortak etmektedir. Hasan Rasim'e ithaf ettiği şiirinin birinci bölümünde şair:

Civar benden uzaktı, ben kendimden uzaktım...
Ben kendimden uzaktım: Dalgalarla beraber;
Engine doğru aktım dalgalarla beraber...
Dalgalar birbirinin üstünden atlıyordu,
Dalgalar kayalara çarparak çatlıyordu.
Derdimle dalgaların dertli sesine uydum,
Kalbimde dalgaların çırpıntısını duydum.¹⁰²

¹⁰¹ Yay. ş.

¹⁰² Dergâh, nr.11, 20 Eylül 1337 (1921), s.167

diyerek, normal bir gününü yaşayan dalgaların, ruhuna hakim olan sıkıntının tesiriyle, kendisinde bırakmış olduğu etkiyi dile getirir. Şair, “civar benden uzaktı, ben kendimden uzaktım” derken, içindeki huzursuzluğun ne kadar derin olduğunu ifade etmekte ve hiç kimseyle, hiçbir şeyle beraber olmak istemediğini belirtmektedir. İnsanlara ait bir takım özellikleri dalgalara yükleyerek onları “kişileştiren” şair, dalgaların sahildeki kayalara çarpmalarını dertlerinin çokluğundan kaynaklandığını ifade eder. Aynı şiirin ikinci bölümünde Arolat, dalgalarla dertleşerek onların kendilerini neden böyle sahile attıklarını öğrenmek ister:

Ne korkunç bir rengin var: Neftili, lacivertli;
Benim gönlüm de korkunç, benim gönlüm de dertli;
İki dertli beraber hıçkırılım seninle...

Ey mağrur deniz, inle!... Ey mağrur deniz, inle!
İnle ümitler boştur, inle hülyalar boştur,
Hem senin ruhun sarhoş, hem benimki sarhoştur.¹⁰³

Arolat'ın ruhunda bedbinliği bu derece duymasının bir başka nedeni de ümitlerinin ve hülyalarının boşa çıkmasıdır. Ali Mümtaz, çevresindeki her bir şeyi bu ruh hâliyle gördüğünden, denizin rengini de beğenmez ve dalgaları derdine eş tutarak âdetâ haykırır. Şiirin üçüncü bölümünde ise Arolat, aynı derdin kendisine vermiş olduğu acı karşısında artık dayanamaz. Fakat bu seferki derdin ne olduğunu kendisi de bilmemektedir. İsminin olmadığını fakat eserinin ortada olduğunu söylediği derdin, kendisine çektirdiklerini Arolat, aynı şiirin devamında şöyle anlatır:

Bu dert öyle bir dert ki çıkardı beni dinden;
Bu dert vurulmuş gibi insanı inletiyor;
Bu dert öyle bir dert ki insanı dinletiyor
Suyun hıçkırığını, rüzgârın feryâdını.

¹⁰³ A.g.ş.

Bilmiyorum ki nasıl söyleyeyim adını:

Bu dert öyle bir dert ki ismi yok, eseri var.¹⁰⁴

Adını koyamadığı bu dert karşısında şair, kalbî huzursuzluğu hat safhada yaşamaktadır. Dalgaların coşkun hâlini ve içten içe kabarmalarını, kalplerine hakim olan kederlerle açıklayan Arolat, kendisinin de onlardan bir farkı olmadığını kaydeder. Tek fark, dalgaların sürekli olarak ufka doğru koşmaları şairin ise hiçbir şey yapmadan öylece kalmasıdır. Bu durumu aynı şiirin beşinci bölümünde şöyle dile getirir:

Çırpınır kalbinizde her dakika bir keder;

Dünyada acep var mı sizden daha derbeder,

Hareketsizken bile içten içe coşan dalgalar?

Ey birbiri ardından ufka koşan dalgalar,

İnildemiyorsam da sizden fazla keder:

Siz derbederseniz de ben sizden derbeder...¹⁰⁵

Kalbinde yer etmiş olan kötümserlik duygusuyla şair, dalgalardan da daha derbeder ve dertli olduğunu belirtir. Şiirin başından beri dalgaları derdine ortak gören Arolat, şiirin sonuna doğru artık dalgalardaki bu hâlin kendisine dert verdiğini, huzursuzluğunu bir kat daha artırdığını söyler ve hiç durmadan sahildeki kayaları döven dalgaların artık susması ister.

Ali Mümtaz Arolat'ın kalbindeki huzursuzluğun sebebini aradığı, sıkıntısını tabiatla ifadeye çalıştığı bir başka güzel şiiri de "Gölde Geceler" ismini taşır. Altı bölümden oluşan bu şiirin birinci bölümünde Ali Mümtaz, karanlık olunca gökyüzünde yükselen ayın, ruhunda meydana getirdiği değişiklikleri dile getirir. Şair, şiirinde:

Akşamlar ay doğarken her taraf uyuklar da

Garip bir his ruhumu ağırlığıyla ezer,

¹⁰⁴ A.g.ş

¹⁰⁵ A.g.ş.

Sanki sınırlarımda ateşli bir sır gezer;
Her gece bu hâlimle benzerim bir hastaya.¹⁰⁶

diyerek, içinde bulunduğu durumu açıkça ifade etmektedir. Fakat şairin hastalığı, vücudunun her hangi bir yerinde ağrıdan veya sancıdan dolayı meydana gelen bir rahatsızlık değildir. Huzursuzluğun ve kötümserliğin sebep olduğu bir hastalıktır. Dikkat edilirse şair, böyle bir ruh halini akşamları ve geceleri almaktadır. Burada, akşamın ve gecenin, dolayısıyla karanlığın, insan üzerindeki psikolojik etkisi üzerinde de durulmaktadır. İnsanların ruhî durumları günün bu diliminde, gündüze nazaran, daha hassas bir hâl almaktadır. Hele de Arolat gibi, sebebi tam olarak belli olmayan bir huzursuzluğun ağına düşmüş olanlar, karanlığın çökmesiyle adeta başka birer insan olurlar. Ali Mümtaz, şiirinin devam eden mısralarında kalbinin bu durumuna bir sebep bulmaya çalışır. Şiirin ikinci bölümünde, dünyasında matemden başka hiçbir şeyin bulunmadığını, gönlünde her ne varsa rüzgârlara kaptırdığını söyler. Rüzgârların, bu matemle estiğini ifade eden Arolat, şunları kaleme alır:

Bu akşam da gönlümde sezilmez bir matem var.
Zaten benim dünyada matemden başka ne var?

Başka ne var? Sorarım size, ey alay alay
Uçan bulutlar; sana, ey gökte yükselen ay.
Başka nem var? Sorarım size, ey siyah sular;
Siyah sular, söyleyin, söyleyin başka nem var?

Ne varsa hep kaptırdım: Aşk, hüznün, elem, yara,
Gönlümde her ne varsa kaptırdım rüzgârlara...
Ey gönül, derinlerde hıçkırın sesi dinle;
Dinle, gönlüm, rüzgârlar hıçkırıyor derdinle!¹⁰⁷

¹⁰⁶ Dergâh, nr.7, 20 Güz 1337 (1921), s.107

¹⁰⁷ A.g.ş.

Çevresindeki her şeyi, kalbindeki matemini vermiş olduğu ruh hâliyle değerlendiren şair, bu matemini de sebebini tam olarak bilememektedir. Şair, gölün, sahilin ve ayın hepsinin birden ayrı ayrı derde düştüğünü ve hepsinin de kederde olduğunu söyler. Şiirin üçüncü bölümünde Arolat, aşağıdaki mısraları kaleme alır:

Derinden, pek derinden bir sessizlik inliyor;
Orman hülyâyâ dalmış bu sükûtu dinliyor:
Ne bir kuş cıvıltısı, ne de bir bülbül sesi...
Yalnız suyu titreten küreklerin bu sesi
Bir de alınma çarpan rüzgârın kanatları...

Ay sarı... Sular sarı... Sularda sazlar sarı...
Ay hasta... Sular hasta... Sularda sazlar hasta...¹⁰⁸

Sessizlik, titremek, hastalık ve sarı... Bu kelimeler, içinde bulunduğu ruh halini anlatması için şair tarafından özellikle kullanılmıştır. Suyun, ayın ve sazların hasta olduğunu söyleyen Arolat, böylelikle kalbindeki derde ortak bulmuş olmaktadır. Bu kavramlara özellikle “sarı” rengini yakıştırması ise, anlam bütünlüğü açısından önemlidir. Çünkü sarı, hüznün, kederin ve sonbaharın rengidir. Şiirin dördüncü bölümünde Ali Mümtaz, yaşamış olduğu tüm bu duygulardan uzaklaşmak ve mutlu olarak yaşadığı mazideki günlere geri dönmek ister. Fakat bunu yapması imkânsızdır. Bu sefer de ruhunda geçmiş günlerin matemini duymaya başlayan Arolat, bu duyguyla kendini yetim hisseder ve şunları kaleme alır:

İçli gönlümden sızan yalnız ince bir hüzün;
Bu gönül benim değil, bu gönül bir öksüzün.
Ruhum yetim, benliğim yetim, hissim yetimdir.
Gölden geçen ben değil belki Hayâletimdir.¹⁰⁹

¹⁰⁸ A.g.ş.

¹⁰⁹ A.g.ş.

Şiirin bir sonraki bölümünde aynı duygu yoğunluğu artarak devam eder ve şair, ruhunun, benliğinin, hissiniin yetim olduğunu, unutulmakla ölmeği eş tuttuğunu söyleyerek daha açık olarak ortaya kor:

Bir rafta saklı eski bir kitap gibi kalbim
Tozlanmış, unutulmuş... Bakan kim? Anlayan kim?
(..)
Unutulmakla ölmek... Kalbimce hepsi birden,
Kalbim ki arzulardan örölmüş bir sinirdir.¹¹⁰

Şiirin altıncı ve son bölümünde ise şair, artık iyiden iyiye ölümü telaffuz etmeye başlar. Yılların dertlerine bir de ölüm korkusunu ekleyen Arolat, bu kadar yükü artık taşıyamayacağını ve yaşamaktan bıkip usandığını söyler. Fakat kalbinde bu derece yer etmiş olan kötümserlik ve huzursuzluk ile ölmek istemediğini de belirtir. Ruhunda bu kadar çok sıkıntıyı birlikte yaşayan şair, yine de gönlündeki dertleri “anlaşılmayan dert” olarak isimlendirir. Yaşamış olduğu tüm bu sıkıntıları, “kimsesiz bir kalbin feryadı” diye değerlendiren Ali Mümtaz, şiirinin sonunda gölün de, ayın da, mehtabın da dertlerinin bittiğini, ama kendi kalbinin feryatlarının hala kesilmediğini görünce:

Herkes kendi derdine, ey kalp, şikâyeti kes!¹¹¹

diyerek, dertleriyle baş başa kalmayı, kötümserlikle ve huzursuzlukla dolu olan ruh dünyasında tek başına yaşamaya devam eder. Şair, “Kumlara Çizdiğim Hatlar” isimli şiirinde, insanların gerçekleştirmek istedikleri sınırsız arzuları olduğunu fakat, kader dalgasının bu arzuların üzerinden geçerek çoğunu değiştirdiğini belirtir. Arolat’ı böyle bir düşünceye, sahildeki kumlara çizmiş olduğu hatların dalgalar tarafından silinmesi sevk etmiştir. Denizin de kendisi gibi yorgun olduğunu düşünen şair, içinde bulunmuş olduğu ruh hâlini şiirinin ilk kıtasında şöyle kaleme almıştır:

¹¹⁰ A.g.ş.

¹¹¹ A.g.ş.

O gün gönlüm gibi yorgundu deniz,
Ruhumda neşeden yoktu bir eser;
Değneğim kumlarda gezdikçe sessiz
Önümde canlandı bir çok çizgiler.¹¹²

Sonbaharda sararak dallarından düşen yaprakları, kuruyan ağaçları ve esen rüzgârı, yukarıda ifadeye çalıştığımız ruh hâliyle izaha çalışan Arolat, “Korudaki Meydan” isimli şiirinde, “kişileştirmiş” olduğu bu tabiat unsurlarını başarılı bir şekilde, bir arada verebilmiştir. Ağaçların saçlarını yolduğu, rüzgârın hastalanıp öksürdüğü bu şiir aşağıdadır:

Şimdi ince dalları hissiz bir el kırıyor,
Koruluğun bir keder sarmış ağaçlarını;
Mevsim ölmüş, rüzgârlar ağlıyor, hıçkırıyor,
Ağaçlar da yoluyor gür saçlarını.

Dallar gibi sararmış, solmuş yeşil sularda,
Havuz bin bir yaprağın bir mezarı gibidir.
Belli ki hastalanmış, öksürüyor rüzgârda,
Rüzgârın rengi bile burada sarı gibidir.¹¹³

Korudaki meydanda bir havuz vardır ve bu havuza sonbaharda sararan yapraklar dökülmektedir. “Yaprakların mezarı” olarak nitelendirdiği bu havuzu Arolat, dertle ve kederle dolu olan kalbine benzetir. Nasıl ki her sararan yaprak bu mezarın kucağına düşüyorsa, şairin kalbine de sıkıntılar yavaş yavaş dolmakta ve ruhuna huzursuzluk hakim olmaktadır. Ali Mümtaz, ruhindaki kasvet ve sıkıntıyı dağıtmak için, zaman zaman deniz kenarına gider ve huzur bulmaya çalışır. Fakat şair, çoğu zaman kalbindeki bedbinlik bir kat daha artmış olarak geri döner. Bu durumu “Dalgalı Bir Denizde” isimli şiirinde dile getirirken, denizin dalgalarının, derdine dert kattığını, dalgalar yükseldikçe sıkıntısının da yükseldiğini ifade eder. Şair şiirinde:

¹¹² Dergâh, nr.8, 5 Ağustos 1337 (1921), s.26

¹¹³ Dergâh, nr.12, 5 Teşrin-i Evvel 1337 (1921), s.191

Bunlar ufacık kırıklardır,
Parçalanmış hislerin kırıkları...
Dışarıya çıkmamış hıçkırıklardır,
Ağlanmamış elemelerin hıçkırıkları...
Onun için kalbimizde
Bir yorgunluk hissederez,
Kimi yükseldikçe, biz,
Dalgalı bir denizde...¹¹⁴

diyerek, parçalanmış hislerin kırıklarının, dışarıya çıkmamış hıçkırıkların ve ağlanmamış elemelerin sebep olduğu kalbindeki yorgunluğun, dalgaların yükselip alçalmasıyla bir kat daha arttığını ifade eder. Yine şair, bu ruh hâliyle kaleme aldığı “Koyda Mehtap” isimli şiirinde de, kalbindeki emellerin, gönlündeki hicranların tarifini yapma gayreti içerisinde. Bir bahar günü sandalıyla koyu gezen Arolat, çevresinde gördüğü böcekleri, çiçekleri, yaprakları ve hatta sandalın küreklerini, gümüşe ve elmasa benzetir. Arolat şiirinde:

Yorgun mehtabın suda
Kaynaşan böcekleri
Gümüşten ve elmastan...

Koyda dalgacıkların
Bu gülen çiçekleri
Gümüşten ve elmastan...

Yaprakların rüzgârda
Açan gelincikleri
Gümüşten ve elmastan...¹¹⁵

¹¹⁴ Millî Mecmua, nr.61, 1926, s.992

¹¹⁵ Bir Gemi Yelken Açtı, 1926, s.176-177

diyerek, bu benzetme ile tabiat karşısındaki fikrini açıkça ortaya koyar. Fakat tabiata bu kadar derin bir bağlılık duyan şair, yine de kötümser ve huzursuzdur. Şiirinde gümüşün ve elmasın karşısına, yasa ve pasa benzettiği kalbini kor ve aynı şiirin devamında şunları kaleme alır:

Kalbim emelsizlerin
Karanlık yürekleri
Gibi, yastan ve pastan
Gönlümde hicranlarım
Gümüştten ne anlarım,
Gümüştten ve elmastan.¹¹⁶

Ali Mümtaz, dertlerden, kederlerden ve hicranlardan dolayı içine düşmüş olduğu sıkıntı ve kasvetin yarattığı bu ruh halini, “Mehtap” isimli şiirinde de devam ettirir. “Gümüş pırıltılarla göle akseden ay, ince kıvrıntılarla sahilde titreyen gölgeler”, şairin sıkıntısını unutmamasına yetmemektedir. Bilakis, Arolat bunları gördükçe derinden derine bir sızı duyar ve ağladığını ifade eder. Ağaçların da kendisi gibi, yorgun fısıltılarla dertleştiğini belirten Ali Mümtaz, şiirinde şunları kaleme alır:

(..)
Mehtaba aşık gibi,
Yanıyor suyun kalbi
Gümüş pırıltılarla.
Sahildeki gölgeler
Titriyor birer birer
İnce kıvrıntılarla.

Sesim, fısıltılarla
İnce kıvrıntılarla
İnliyorken, ağladım

¹¹⁶ A.g.ş.

Gümüş pırıltılarla.¹¹⁷

Suyun kalbinin yanma sebebini mehtaba aşık olmasıyla açıklayan şair, kendi inlemesinin ve ağlamasının sebebini açıklamamıştır. Bu inleme ve ağlama, sebebi tam olarak belli olmayan kötümserliğin ve huzursuzluğun bir sonucudur. Arolat sonunda “Delinin Mehtabı” isimli şiirinde ifade ettiği gibi, mehtabın da, rüzgârın da, gölün de, içindeki bu huzursuzluğu ve kötümserliği gidermediğini, ümitsizlikle dile getirir:

Fısıltılarla rüzgâr
Dedi: -Kalbini fırlat,
Çabuk temizler sular,
Bir dakika göle at!

Bulutlara yaslanmış
Ay dalmışken uykuya,
Düşünmeden paslanmış
Kalbimi attım suya

Ne kalbim temizlenmiş
Suyun serinliğinde,
Ne kaderim gizlenmiş
Gölün derinliğinde!¹¹⁸

Arolat, aynı durumu “Yorulmak” isimli şiirinde de dile getirir. Elemlerle, kederlerle dolu olan kalbini suya atarak ferahlamak isteyen şair, dertlerinden kurtulur fakat, bu sefer dertler suların ve rüzgârın sesini değiştirmiştir. Ali Mümtaz bu durumu şiirinde şöyle dile getirir:

İnce toz gibi elenen
Ruhu savurdum rüzgâra...

¹¹⁷ Yeni Mecmua, 69, c.4, 1 Şubat 1923, s.22

¹¹⁸ Bir Gemi Yelken Açtı, 1926, s.160-161

İçi, dışı zedelenen
Kalbimi fırlattım sulara.

Şimdi artık ne ruhum var
Bana yük olan, ne kalbim.
Gene çağılıyor sular.
Rüzgârda inilleyen kim¹¹⁹

2.1.7. Başka Diyarlara Duyulan Özlem ve Ötelere Gitme Arzusu

Ali Mümtaz Arolat, kaleme almış olduğu “Bir Gemi Yelken Açtı” isimli şiiriyle şöhret bulmuş ve Türk Edebiyatı’nda “Bir Gemi Yelken Açtı Şairi” olarak tanınmıştır. Şairin en güzel eserlerinden biri olan bu şiir, başka diyarlara duyulan özlemin ve uzaklara gitme arzusunun bir ifadesi olarak kabul edilmektedir. Şairin bu temada yazılmış şiirlerini, “Hayâl İklimlerine Kaçış ve Bu Yolun Yolcuları”, “Hayâl İklimlerinden Haberler” ve “Hayâl ve Hülyâdan Vazgeçmeyen Şair” adları altında gruplandırmamız, incelememizde bize kolaylık sağlayacaktır.

2.1.7.1. Hayâl İklimlerine Kaçış ve Bu Yolun Yolcuları

Arolat’ın şiirlerinin geneline hakim olan, karamsarlık ve huzursuzluk duygusu şairin, nerede ve nasıl olduğu bilinmeyen “ötelere” yönelmesine neden olmuştur. Hayâl iklimlerine ve bilinmeyen alemlere “kaçış” olarak da değerlendirebileceğimiz bu durum ve bu iklimlerin yolcuları şairin, “*Bir Gemi Yelken Açtı*”, “*Yelken Açan Gemi*”, “*Hayâl İkliminin Yolcuları*”,

¹¹⁹ Yay. ş.

“Deniz Kızlarının Türküsü” ve “Hayâl İklimine Doğru” isimli şiirlerinde dile getirilmektedir. Ali Mümtaz, “Bir Gemi Yelken Açtı” isimli şiirinde, iç âlemindeki huzursuzluğu, yani manevî olanı, maddî çevreyi ele alarak dikkatlere sunma gayreti içerisinde. Bu gayret, şairin içinde bulunmuş olduğu ruhî durumdan kaçışını gözler önüne sermektedir. Bu maddî çevre, ilk bakışta normal gibi gözükebilir fakat burası şairin yüklemiş olduğu imajlar sayesinde bilinen ve tanınan bir çevre olmaktan çıkmıştır. Şiirinin ilk kıtasında:

Bir gemi yelken açtı hayâl iklimlerine,
Civarından çığlıkla yorgun martılar kaçtı;
Rüzgâr sürüklenirken derinlerden derine
Hayâl iklimlerine bir gemi yelken açtı.¹²⁰

diyerek, yelken açan geminin bu seyahatte çıkarken çevresinde neler olup bittiğini bize bildirir. Her ne kadar gemi denizde yol alsa da, geminin yelken açtığı yer, şairin zihninde canlandırdığı ve hayâl ettiği bir iklimdir. Dolayısıyla, çığlıkla kaçışan yorgun martılar, derinlerden derine sürüklenen rüzgâr ve yelken açan gemi, şairin zihninde oluşturduğu bu hayâl iklimlerine aittir. Yelken açan gemi, bu yolculuğa diğer seyahatler gibi rahat ve kolay başlayamamıştır. Adeta her şey, bu geminin hayâl iklimlerine yelken açmasını engellemek istemektedir. Yolculuğa çıkan her geminin arkasından sevinç kanatları çırpın martılar bu sefer çığlık çığığa kaçışmakta, yelkenlere kuvvet veren rüzgâr ise derinlerden derine eserek kendini gizlemektedir. Şair, martı ve rüzgâr kelimelerine yüklemiş olduğu yan anlam değerleriyle bu yolculuğun çetin geçeceğini hissettirmek istemiştir. Arolat, şiirin devam eden mısralarında hayâl iklimlerine ulaşma adına, geminin nasıl bir yolculuğa girdiğini anlatmaya devam eder:

Beyaz yelkenleriyle ölgün bir kızılığın
Titrek son akisleri dalgalandı belirsiz;

¹²⁰ Dergâh, nr.2, 1 Mayıs 1337 (1921), s. 22

Toplanırken göklerde bulutlar yığın yığın
Hırçın bir fırtınayı düşünüyordu deniz.

Ufuklarda solarken altın şafak gülleri
Yabancı âlemlerden saadetler, emeller
İhtiraslar bekleyen kimsesiz gönülleri
Gizlice sıkıyordu kızgın demirden eller.¹²¹

Arolat, bu yolculuğun sonunda ve yolcuların akıbetinin ne olacağını “Hırçın bir fırtınayı düşünüyordu deniz.” mısrasıyla açıkça ortaya koymuştur. Şair, şiir içerisinde kullanmış olduğu “ölgün bir kızılık”, “titrek son akisler” ve “belirsiz dalgalar” gibi kelimelerle de âdetâ bu fırtınanın hazırlığını yapmıştır. Ötelere yelken açan gemiyle yolculuğa çıkan ve hayâl iklimlerinin saadetlerini, emellerini bekleyen kimsesiz gönüller, yaklaşmakta olan bu fırtınayı hissetmişler ve hayâl iklimlerine ulaşmanın mümkün olamayacağını görmüşlerdir. Şair, bu durumu ifade ederken şunları kaleme almıştır:

En katı yürekinin bile bu sabah iki,
Üç damla yaş kurudu solgun yanaklarında;
Açılan yolcuların hepsi hissetmişti ki
Bu günde erişilmez o diyâra yarın da...¹²²

Hayâl iklimlerine erişememek, en katı yürekinin dahi kalbini sızlatmaktadır. Yaşanılan dünyadan kaçıp kurtularak, mutlu ve rahat yaşayacakları bir âleme karşı ihtiras duyan bu kimseler, aslında böyle bir yere ulaşmanın hiçbir zaman mümkün olamayacağını da farkındadırlar. Dolayısıyla yolcuların aklına, “Bu yolculuğa niçin çıkılmıştır ve bu kadar çileye niçin katlanılmıştır?” diye bir soru gelmektedir. Diğer bir ifadeyle, madem ki yaşanılan bu mekânın ve zamanın dertlerinden, sıkıntılarından kaçarak, her şeyin harikulâde olduğu hayâl iklimlerine ulaşmanın imkanı yoktur, öyleyse o iklimleri düşünmenin ne manâsı vardır? Arolat, bu sorunun cevabını devam

¹²¹ A. g. ş.
¹²² A. g. ş.

eden mısralarda vermiş ve şiirin başından bu yana söylemek istediğini söyleme imkânı bulmuştur:

Yolcular diyorlar ki: -Erişmek ümidi az,
Biliriz dalgaların her biri bir mezarlık.
Belki de içimizden hiç biri ayak basmaz,
Lâkin yolunda ölmek bu da bir bahtiyârlık!¹²³

Hayâl iklimine yelken açan geminin yolcuları, o iklimlere varamasalar da bu yolda can feda etmeyi en büyük bahtiyârlık saymaktadırlar. Arolat, ruhuna ve dünyasına hâkim olan bedbinliğin ve karamsarlığın, hayâl ettiği iklimlere ulaşmakla son bulacağına inanmakta, böylelikle rahatlamaya çalışmaktadır. Bir geminin denizde yol almasından hareketle ifade edilen hayâl iklimlerine ulaşma fikrini Ali Mümtaz, “Yelken Açan Gemi” isimli şiirinde de devam ettirir. Arolat, şiirinde:

Anlaşılmaz emellerle
Hayâl iklimine gitmek için
Heyecandan titreyen ellerle
Yelken açan yolcular, için için
Kalplerinde yanan, sönen kinleri,
Dolaştılar baştan başa enginleri.¹²⁴

diyerek, aynı emellerle ötelere yapılan seyahati anlatmaya çalışır. Bu geminin yolcuları da diğerleri gibi olmadık tehlikelerle karşı karşıya kalır, hatta can verirler. Fakat bunların diğer yolculardan bir farkları vardır. Bilinmeyen alemlere yelken açan bu geminin yolcuları her şeye rağmen seyahatin sonunda muratlarına ererler. Arolat, bu durumu şiirin sonunda şöyle ifade edere:

Çocukluk rüyâlarında

¹²³ A.g.ş.

¹²⁴ Hayâl İklminden Döner Diyor Ki, s.75-76

Ve sonra gençliğin
Sarhoşluk hülyâlarında
Gördükleri o iklime erişmek için
Değil yalnız dalgalara,
Ölümlere göğüs gerdiler
Ve ufukları yara yara
Muratlarına erdiler.¹²⁵

Şaire göre, hayâl iklimin yolcuları her ne olursa olsun yollarından dönmekte kararlıdırlar. Bu kararlılıklarını Arolat, “Hayâl İkliminin Yolcuları” isimli şiirinde anlatırken açıkça bu günü beğenmediklerini söyler ve yeni ufukların arayışı içerisinde olduklarını dile getirir. Fakat, rüzgârı dahi hayrette bırakan bu istekleri karşısında yolcuların yapabilecekleri tek şey, bu iklimleri hayâl etmek ve gözyaşı dökmektir:

Geçen rüzgârlara deriz ki:
-“Biz ki
Bu günü beğenmeyen adamlarız,
Hayâl iklimine yelken açmış adamlar,
Yeni ufukları ruhumuzla selamlarız.”

Ve gözlerimizden birkaç yaş damlar,
Kalbimiz biraz serinler;
Rüzgâr durur, bizi hayretle dinler.¹²⁶

Ali Mümtaz Arolat, “Deniz Kızlarının Türküleri” isimli şiirinde, hayâl iklimlerine yelken açan yolcuların, ötelerden gelen ümit verici seslere kulak vererek yılmadan yollarına devam ettiklerini söyler. “Şen deniz kızlarının davet türkülerini” dinleyerek, kalplerindeki kederleri unutan yolcular, denizi ve fırtınayı düşünmeden yolculuklarına devam etmektedirler. Şair, bu kaçıışı şiirinde anlatırken şunları söyler:

¹²⁵ A.g.ş.

¹²⁶ Hayâl İkliminden Dönen Diyor Ki, s.17-18

Şen deniz kızlarının davet türkülerini
Dinliyorlar hayretle, bakışlarında yaşlar,
Hiçbiri hissetmiyor yıpranmış kederini,
Uyuklayan denize doğru uzanmış başlar.
Rüyalarda duyulan türküler gibi şakrak,
Bu türküler geliyor Hayâlî bir ülkeden.
Bir heyecan sonunda birden ferahlayarak
Ay serpintileriyle oynuyor suda yelken.¹²⁷

Ötelere ulaşma yolunda aynı kararlılığı “Hayâl İklimine Doğru” isimli şiirinde de dile getiren Arolat, bu yolun yolcularını dalgalara benzeyen saçları ve “gökler gibi bulutlu nazarları” ile diğer insanlardan ayrı tutar. Bu kimselerin “çalgınlar” olarak gönüllerindeki ateşin hiçbir zaman sönmeyeceğini ifade eden şair, şiirinin üçüncü ve dördüncü kıtalarında şunları kaleme alır:

Sanmayın ki kırılacak azmimiz
Dalgalara kurban verdiğimiziz
Beş altı arkadaştan...

Gözlerimiz dalgalarda,
Kulaklarımız rüzgârda,
Gidiyoruz, gidiyoruz,
Bir gün olur, ufuk bize güler diyoruz...¹²⁸

“Akşam Rüzgârları” ismini taşıyan şiirinde Ali Mümtaz, rüzgârların, hayâl iklimlerine yapılan bu seyahatte dalgalar arasında boğulup kalan gemicilerin sesini sahile getirdiğini ifade eder. Arolat’a göre uzak iklimlerden esip gelen bu rüzgârlarda bir cehennem kokusu vardır ve bu da şaire her an ölümü hatırlatır:

¹²⁷ Yay. ş.

¹²⁸ Hayâl İkliminden Dönen Diyor Ki, s.44-45

Bak,
Uzak
İklimlerden gelen rüzgâr
Ne sedalar
Sürükleyip getiriyor?

Enginlerde boğulan gemicilerin sesi...

Ah, ezerek her hevesi,
Bu sesle ta ruhumuza giriyor.¹²⁹

Şair, başka âlemleri hayâl edip oralara ulaşmayı isterken, sürekli olarak gemiyle yapılan bir kaçış/yolculuğu, ufka doğru açılan yelkenleri anlatmaktadır. Arolat, bu gayretiyle denizin, dalganın, geminin, yelkenin, rüzgârın ve diğer benzer ifadeleri taşıyan kelimelerin, anlam değerlerinden faydalanarak şiirine yeni imajlar yüklemek istemiştir.

2.1.7.2. Hayâl İklimlerinden Haberler

Ali Mümtaz, nasıl olduğu ve neye benzediği hakkında bilgi sahibi olmadığımız hayâl iklimlerini anlatılırken, denizin masmavi sıcaklığı ve yelkenlerin bembeyaz saflığının yanında, dalgaların hırçınlaşarak geçit vermemesini, rüzgârın derinden derine esmesini de ifade etmiş, bu iklimler hakkında, az da olsa, bilgi sahibi olmamızı istemiştir. Şair, “*Hayâl İkliminden Dönen Diyor Ki*”, “*Hayâl İklimleri*”, “*Billûr Saray*” ve “*Mavi Rüyâların Melikesi*” isimli şiirlerinde, öte alemlere ait bilgiler vermektedir. Arolat, “*Hayâl İkliminden Dönen Diyor Ki*” adlı şiirinde, bu iklimlere gitmiş birisi olarak, oralara ait güzelliklerden bahseder ve sevgilisine bu iklimlerden hediyeler getirir. Şiirinde:

¹²⁹ Hayâl İkliminden Dönen Diyor Ki, s.52-53

Yeşil bahçesinden bir al yanaklı
Elma kopardım ki inci dişlerin
Üstünden ısırıp menevişlerin
Tatsın hangi cennet içinde saklı

Ormanların en sık yerine girdim;
Sülün tüylü, altın bakışlı insan
Gibi düşünmeden gülen, konuşan
Bu kuşu da tuttum, sana getirdim.¹³⁰

diyerek, hayâlinde meydana getirdiği bu âlemin ne kadar sık ormanlarla kaplı ve yeşil olduğunu hissettirmeye çalışır. Şairin sevgilisine getirmiş olduğu hediyelerin ise önemli bir mânâsı vardır. Bu âlemlere ait güzellikleri, al yanaklı bir elmanın içerisinde saklı bulunan binlerce rengin meydana getirdiği ışıklarla anlatmak isteyen Arolat, böylelikle sevgilisine bu âlemlerin ne harikulâde yerler olduğunu göstermiş olacaktır.

Tabiatın güzelliklerine karşı ayrı bir ilgi duyan Arolat, hayâl iklimlerini anlatırken de bu güzelliklerin tesirinden kendisini kurtaramaz. Onun “Hayâl İklimleri” adını taşıyan şiiri bu dikkatle kaleme alınmıştır. Ali Mümtaz bu şiirine, hayâl iklimlerine ancak dönemeçli ve sapa yoldan gidebilenlerin varabileceğini söyleyerek başlar ve devamında bu “yurdun” güzelliklerini anlatır:

İç çeken koruların,
Bülbülleşen suların
Birleşir sesi burada.
Kalkmış gönüller şaha:
Her neşede kahkaha,
Her elem saz benizli.¹³¹

¹³⁰ Hayâl İkliminden Dönen Diyor Ki, s. 5-6

¹³¹ Dergâh, nr.19, 20 Kanun-î Sâni 1338 (1922), s. 108

Arolat'ın hayâlinde canlandırdığı âlemlere ait güzellikleri anlattığı en güzel şiirlerden birisi de “Billûr Saray” ismini taşır. Hayâl ülkesinde yaşanan ve dilden dile dolaşan bir aşkın, Yunan destanlarında rastlanılan bir güzellikte anlatıldığı bu şiirde şair:

Bir hummalı yaz sabahı, güneşten erken,
Karanlığın kinli kalbi alevlenirken,
Demirledi mahmûr koya beyaz bir yelken.
Yıldızlarla süslenmişti rüyâlı sular;
Ufuktan silinirken sisler, buğular,
Birkaç zenci güverteye taht kurdular.¹³²

diyerek, beyaz yelkeniyle yolculuktan dönen bir gemide alevlenen ve maddî âlemde yaşanması mümkün olmayan, hayâl ikliminin aşkını dile getirir. Şiirin sonunda Arolat, bu aşkın sadece bir masal olduğunu söylemekten de kendisini alamaz. Bu aşk masalını hayâl iklimlerine açılan başka gemilere ve yolculara anlatmak ise, martılara kalmıştır:

Elmas tahta yerleşirken bu iki mesut
Mor sulara sır söyledi sevdalı bir ud!
Ey kumsal, artık bu salı unut!...

Yıllar geçti: Şimdi artık veremli kumsal
Ufuklarda arıyorken yelkenli bir sal,
Dalgacıklar martılardan dinler bir masal.¹³³

“Mavi Rüyâların Melikesi” isimli şiirinde Arolat, hayâlinde canlandırdığı bu mekânın sahibesini destan kahramanlarına has özelliklerle anlatır. Maddî çevrede görmüş olduğu problemleri, kelimelerin yüklenmiş olduğu yan anlamlarıyla vermeye çalışan şair, şiirinde şunları kaleme almıştır:

¹³² Nedim, 9, 1918, s.134

¹³³ A.g.ş.

Mavi rüyâların melikesi
Elinde sihirli bir maymuncuk var,
Mavi rüyâların melikesinin
Önünde açılır bütün kapılar...
Ne fakirin
Kulübesi etrafında çaktırdığı çit,
Ne hasisin kapısına astırdığı kilit,
Ne köleleri vezirin,
Ne de hükümdarın nöbetçileri
Onu döndüremez yolundan geri...¹³⁴

2.1.7.3. Hayâl ve Hülyâdan Vazgeçmeyen Şair

Hayâlinde canlandırdığı güzelliklerle nerede olduğu bilinmeyen iklimlere daha fazla bağlanan şair, maddî olanın sınırlarını zorlayarak ruhunu sıkıntılardan kurtarmak istemektedir. Hayâl kurup hülyâya dalmaktan asla vazgeçmeyen Ali Mümtaz, bu dikkatlerini “*Sularla Gönlüm*”, “*Hülyâ*”, “*Büyükdere’de Bir Yaz Akşamı*” ve “*Fırtına Başlarken Geçen Atlı*” isimli şiirlerinde kaleme alır. Arolat, “Sularla Gönlüm” isimli şiirinde hayatındaki dert ve sıkıntıya rağmen, Hayâl ve hülyâ dünyasında yaşadığını belirtir ve şiirinin son kıtasında şunları ifade eder:

Gönlümde de hülyâlar,
Ziyâlar, gölgeler var,
Sükût, sükût, sükût,
Gölge ve ziyâ raksı,
Hayâl ve hülyâ raksı...¹³⁵

¹³⁴ Millî Mecmua, nr.64, s.10-11

¹³⁵ Bir Gemi Yelken Açtı, s.178-179

Ali Mümtaz Arolat, “Hülyâ” isimli şiirinde, hayâl kurmaktan asla vazgeçemeyeceğini ifade eder ve bu yolda her şeyinden geçebileceğini dile getirir. Başka insanların, uğruna canlarını verebilecekleri şöhret, şehvet, cevher gibi şeylerin, kendisi için hiçbir kıymeti olmadığını söyleyen şair, şiirinde şunları kaleme alır:

Sizin olsun, hep sizin olsun,
Gönlümde yok bu emeller...
İşte kadeh, işte şehvet, işte şöhret, işte cevher.
Al, ilhamın kadehini kendine sun.
(..)
Sen de, işte şöhret, al, ismine yama...
Sen de, işte cevher, al ve takın.
Yalnız hülyâmı bana bırakın,
Bırakın beni hülyâma.¹³⁶

Şair, insanların dünyadayken çekmiş oldukları dertler ve sıkıntılar karşısında hayâle dalmadan yaşayamayacaklarını söyler. “Büyükdere’de Bir Yaz Akşamı” isimli şiirinde Arolat, batan bir güneşin kendisinde meydana getirmiş olduğu ruh haliyle, dertlerini ve kederlerini daha derinden hisseder. Bu dert ve kederlerin öyle kolay bitmeyeceğinin farkında olan şair, şiirinde:

Hülyâya dalanlar hep böyle sanır:
Bu gün simsiyah, yarın bembeyaz.
İnsan yaşamaktan usanır,
Hülyâya dalmaktan yine usanmaz.¹³⁷

diyerek, insan tabiatında var olan bir hakîkatî dile getirir. Arolat, ruhunu sıkıntı ve kasvetten kurtaracak günün asla doğmayacağını da bilmektedir ama o yine de “hülyâya dalmaktan usanmaz.” Aynı şiirin devam eden mısralarında şair, şunları kaleme almıştır:

¹³⁶ Yay. ş.

¹³⁷ Dergâh, nr.28, 5 Haziran 1338 (1922), s.109-110

Bu günde, gözlerim durgun sularda,
Kenarda uzanmış ben yatıyorum.
Kalbimde ufuksuz bir keder var da
Ben yine kendimi aldatıyorum:

Yarabbi, çok şükür, geçti bu gün de,
Yarın belki daha şen doğar! Derim.
Aylardan beridir böyle sürgünde
Ufka doğmayacak bir gün beklerim.¹³⁸

Ali Mümtaz Arolat, “Fırtına Başlarken Geçen Atlı” isimli şiirinde, hayâl iklimlerine ulaşma adına göstermiş olduğu kararlılığını devam ettirir. Çetin bir fırtınaya hiç aldırış etmeden, “bir mavi rüyâ”nın ardında yoluna devam eden yolcunun ağzından, her ne pahasına olursa olsun hülyâsının peşinde olduğunu dile getirir:

-“Aradığımı bulsam nihâyet,
İsterse gençliğimin çiçekleri solsun,
Dağlar bana mezar olsun;
Hülyâmı arıyorum, hülyâmı”¹³⁹

Ali Mümtaz, gençliğinin gidip, dağ başlarında yapayalnız ölmesi pahasına peşinde olduğu “mavi rüyâ”yı, hiçbir engelin ve sıkıntının yaşanmadığı bir mekan olarak sunmaktadır.

2.1.8. Sanat

Arolat kimi şiirlerinde, sanatla ve sanat ürünleriyle alâkalı duygularını dile getirmiştir. Bu şiirlerin sayısı çok fazla olmasa da, şairin sanat konusundaki

¹³⁸ A.g.ş.

¹³⁹ Hayâl İliminden Döner Diyor Ki, s. 64-65

fikirlerini öğrenmemiz açısından önem göstermektedir. Bu konuda kaleme alınmış olan şiirleri, “Sanat-Sanatçı İlişkisi” ve “Şiir ve Şair” adı altında incelememiz mümkündür.

2.1.8.1. Sanat-Sanatçı İlişkisi

Ali Mümtaz’ın bu konuda kaleme almış olduğu “*Heykeltıraş*”, “*Bestekâr*” ve “*Ressam*” isimli şiirler, sanatın niteliklerini anlatmaktan çok, sanat-sanatçı ilişkisini konu almakta ve sanatçıyı anlatma gayretinin bir ürünü olarak görülmektedir. Örneğin “*Heykeltıraş*” isimli şiirinde Arolat, alçıdan, tunçtan, mermerden yaptığı heykellerle heykeltıraşı, zamanın tüm yıpratıcılığına karşı koyan biri olarak gösterir. Ona göre bu sanatçı, “yarınla cenkleşen bir dev”dir. Heykeltıraşın elinden çıkan her eserin bir manası olduğunu söyleyen şair, şiirin son kıtasında şunları kaleme alır:

Evet, sen de,
Sen de bir devsin;
Aydınlık atölyende
Sen
Alçıları ellerinle yoğurarak,
Mermerlere çekicinle vurarak
Dolaşırken
Gözlerinde parlıyordu dehadan bir alev;
Anladım ki bu devleri yaratan,
Böyle harekette hareketsiz ortaya atan
Asırlardan ürkmeyen bir dev.¹⁴⁰

Arolat’ın şiirinin önemli bir özelliği olan kötümserlik ve karamsarlık, sanat konusunda kaleme almış olduğu şiirlerinde de kendini hissettirmektedir.

¹⁴⁰Hayâl İkliminden Dönen Diyor Ki, s.46-48

“Bestekâr” isimli şiirinin ilk bölümünde şair, tabiatta her an meydana gelen zıtlığa dikkat çeker. Kelimelerin yan anlam değerlerinden faydalanarak işaret edilen bu zıtlık, şiirde şu şekilde anlatılır:

Leylâkların kederiyle
Yaz çeşmelerinin kakkahaları,
Ölü çınarların gölgeleriyle
Yapraklarla oynayan mayıs rüzgârları.
Gülen güller,
Gülen ve hıçkıran gökler,
Bütün
Gün
Bulutlarla cenkleşmeden bitkin, harâp,
Solan gülşen, açan mehtap,¹⁴¹

Bir tarafın gülerken diğer tarafın ağlaması veya bir tarafın mutlu olurken diğer tarafın üzülmesi şeklinde kendini gösteren bu durum, tamamen şairin ruh dünyasıyla ilgilidir. Tabiatta olağan bir şekilde meydana gelen olaylar, Arolat tarafından farklı bir yorumla dikkatlere sunulmaktadır. Şiirin devam eden bölümlerinde de aynı ruh hâlini devam ettiren Ali Mümtaz, tüm bu olayların birer nağme olduğunu ve bir bestekârın kemanında bestelenip kulaklarımıza kadar geldiğini söyler. Arolat’a göre bestekârın kemanına gerilmiş olan teller ise sıradan teller değildir. Kemanda, aslında bizim sınırlarımız gerilidir. Dolayısıyla bu nağmelerin hepsi bizi anlatmaktadır:

Yıkılan bir sur,
Yıkılan bir şehir,
Derinden derine,
Bize,
Yalnız kulaklarımıza değil, sınırlarimize
Bestelerken

¹⁴¹ Millî Mecmua, nr.71, 1926, s.1151

Aksedip gelir...
Bestekâr,
Ya iki kör,
Kemanda bu ince teller
Adî teller değil, bestekar,
Kemanında gerilen sinirlerimiz var!¹⁴²

Ali Mümtaz, bir sanatçının ortaya koymaya çalıştığı sanat eseriyle nasıl bütünleştiğini, “Ressam” isimli şiirinde ifadeye çalışmıştır. Kalbindeki hararet ve sükûnu resimlerine yansıtmaya çalışan bir ressam için şair şunları söyler:

Elinde fırça palet,
Bin bir çeşit boya,
Kalbinde hararet,
Bir lahzanın sükûtu veya
Fırtınasını,
Bir çocuğu gözlerindeki saffetle,
Hayretle,
Bir kadını veya seni
Veya hülyâsını,
Metanetle, ağır
Bir bir parçası üstüne,
Günden güne
Daha fazla çalışarak
Tespit eden ressam...¹⁴³

Şairin ifade ettiği, “metanetle daha fazla çalışmak” bir sanat eserinin ortaya çıkması için yerine getirilmesi gereken en birinci şart olarak görülmektedir. Arolat’a göre ressam, bir çocuğun gözlerindeki saffeti dahi göstermek istiyorsa, bu şartı yeri getirmek zorundadır. Şiirin devam eden mısralarında,

¹⁴² A.g.ş.

¹⁴³ Millî Mecmua, nr.68, 1926. s.1102

resme bu dikkatle yaklaşan bir ressamın tablolarındaki fırça izlerini şiirleştiren şair, şiirini şöyle bitirir:

Sulara akseden gölgeler,
Sularda raks eden gölgeler,
Kudura kudura
Birbirinin üzerinden atlar,
Karalara vura vura
İnleyerek çatlar
Beyaz köpüklü bir sürü dalga,
Şahlanmış hırçın atlar,
Parlayan binlerce tolga,
Birbirine çarpan
Kılıçlarla süngüler
Usta elinde
Hep aynı fırçadan
Çıkarken senin de
Kaşların çatılır, lâkin yüzün güler...¹⁴⁴

2.1.8.2. Şiir ve Şair

Arolat, şiir ve şair hakkındaki düşüncelerini yine şiirin imkanları içerisinde, “Şiir” ve “Şair” isimli eserlerinde dile getirmektedir. Şaire göre işi gücü olmayan, boş gezen biri, kesinlikle şiire dokunmamalıdır. Bunların şiire dokundukları zaman kalplerinin viran olacağını söyleyen Arolat, “Şiir” adlı kaleme tecrübesinde şunları ifade eder:

Hevaî genç, sakın şiire dokunma;
İç zevk kâsesinden bir yudum şerbet,

¹⁴⁴ A.g.ş.

Kendine ebedin zehrini sunma,
Kalbin viran olur, hayatın harap.¹⁴⁵

Şiirin devam eden mısralarında “şiir”, “kadeh” ile temsil edilir. Hayâl iklimlerinin anlatıldığı söyleyiş tarzıyla kaleme alınan bu mısralarda Arolat, işsiz gezen bir gencin bu “kadeh”teki şurubu içmesiyle başına gelenleri anlatır. Şair, bu işsiz adam için, “cahil” ve “tecrübesiz” nitelermelerini yapar. Arolat’ın kullandığı bu vasıflar, şiirin ne kadar tehlikeli bir sanat olduğunu ifade etmek içindir. O, şiirde gizli bir gücün olduğuna inanmaktadır. Bu güç, kullanmasını bilmeyenlerin eline geçtiği zaman tehlikeli olabilmektedir. Şiirin bu yönünü bilmeyen ve onu sadece işi gücü olmayan insanların vakit geçirmek için uğraştığı bir eğlence olarak görenlerin sonunu Arolat, şu şekilde anlatır:

Bu tecrübesiz genç, bu cahil adam
Kadehi güneşe doğru kaldırdı:
Gizli bir alevle parlıyordu câm...
Korkmadan ağzını hemen daldırdı.
Lâkin zavallı, bu şuruptan iki
Yudum içmeden, sessiz, figansız,
Henüz dudakları ıslanmıştı ki
Yıkıldı toprağın üstüne cansız...¹⁴⁶

Şiiri bu kadar önemli gören Ali Mümtaz Arolat, “Şair” isimli şiirinde de, bu eserlerin yaratıcılarını anlatma gayreti içerisindedir. En güzel şiirlerinden birisi olan bu eserin ilk bölümünde Arolat, zamanın ne kadar yıkıcı ve unutturucu olduğunu, asırların her şeyi yakıp yıktığını ifade eder:

Asırlar kudurup
Birbirinin yaptığını yıkarak,
İlâhlara bile zincir vurup

¹⁴⁵ Dergâh, nr.31, 5 Güz 1338 (1922), s.84

¹⁴⁶ A.g.ş.

Nisyan cehennemine tıkarak
Dünyamızdan gürültülerle geçmekte...

Asırlar değil yalnız insanları,
Hatta lisânları
Bozuyor, değiştiriyor
Ve bir başkalık damarlarına kadar giriyor.¹⁴⁷

Şiirin ikinci bölümünde, Truva'yı ve kahramanlarını anlatan Arolat, bunların hepsinin zaman içinde kaybolup gittiğini belirtir. "Şair"i bu noktada öne çıkaran Arolat, eğer Omirüs olmasaydı asırlardan buyana anlatılan tüm bu kahramanlıkların unutulup gideceğini, destanlaştırılarak anlatılmayacağını söyler ve şairin önemini belirtmeye çalışır. Şiirin üçüncü bölümünde, Omirüs'ün şahsında tüm şairleri anlatan Arolat, şiirini şöyle bitirir:

Ve, sen, ey kahramanların kahramanı,
Kaynayan kanı
Ve kuvvetiyle şöhretini ölmez yapan,
Cesaretine asırlar tapan
Mağrur Aşil,
Geriye doğru bak, gör:
Seni hâlâ yaşatan nim ilâhlığın değil,
Ağla Aşil, talihine küs;
Seni hâlâ yaşatan dilenci bir kör,
Asırların bile silemediği Omirüs...¹⁴⁸

¹⁴⁷ Hayâl İkliminden Dönen Diyor Ki, s. 7-9

¹⁴⁸ A.g.ş.

2.2. SOSYAL TEMALAR

2.2.1. İnsan ve Memleket

Ali Mümtaz, “insan ve memleket” konularını işlediği şiirlerinde insanların ve memleketin bütününe ait özellikleri anlatmaktan çok, daha dar seviyede birtakım meseleleri ele almayı denemiştir. Çeşitli meslek gruplarına mensup olan insanları anlatmak için, şiirin imkânlarından faydalanarak kendi duyuş tarzını sunmaya çalışan şair, özellikle, “memleket” teması içerisine dahil edebileceğimiz şiirlerinde “köy-şehir” kavramı üzerinde durmaktadır. Dolayısıyla onun bu temada yazılmış olan şiirlerini, “İnsan” ve “Köy ve Şehir” adı altında gruplandırarak inceleyebiliriz.

2.2.1.1. İnsan

Arolat'ın “*Demirci*”, “*Balıkçı*”, “*Avcı*”, “*Çoban ve Yolcu*” ve “*Korkuluk*” isimli şiirleri insan ve onun çevresinde gelişen hadiselerle ilgilidir. Şair bu şiirlerin bir kısmında, çeşitli meslek gruplarında olan insanları ve bunların özelliklerini dikkatlere sunmaktadır. Şair, “*Demirci*” isimli şiirinde, bir insanın hayata ne kadar sıkı bağlarla bağlandığını anlatarak azim ve kararlılıkla beraber gelen yaşama sevincini dile getirir. Alevlerin karşısında yıllardan beri, yılmadan örsü çekiçleyen bir demirciyi anlatan Arolat, insanların mutlu ve huzurlu olabilmeleri için aslında çok fazla şeye de ihtiyaçları olmadığını hisset-tirmeye çalışmaktadır. Önemli olanın gayret etmek olduğunu söyleyen şair, bu gayreti gören ölümün bile, belki korkup kaçacağını ifade eder. Arolat şiirinin ikinci ve son bölümünde şunları kaleme almıştır:

Asırlardan beri

Alevlerle aydınlanan
Karanlık ve izbe dükkânında,
Hurda, paslı demirler bir yanında,
Bir yanında güneşliğin yılan
Sırtı gibi parlak
Uzun, kısa zincirleri,
Neşeli türküler mırıldanarak,
Önünde örs, elinde çekiç,
Üstü başı kirler
İçinde, çabalayan
Bu parasız, yaman
Ve gayretli adam yorulmayacak mı hiç? ¹⁴⁹

Tahlil etmeye çalıştığımız şiirlerinden hareketle, kötümserlik ve huzursuzluğun, Arolat'ın şiirinin genel bir özelliği olduğunu daha önce söylemiştik. Şair, kimi şiirlerinde içine düşmüş olduğu bu durumdan kurtulmak için çeşitli çözüm yolları bulmaya çalışır. "Demirci" isimli şiiri, bu dikkatle kaleme alınmış olan ve yaşama sevincini ifade eden bir şiir olarak değerlendirilebilir. Arolat, aynı duygu ve düşüncesini "Balıkçı" isimli şiirinde de devam ettirmektedir. Hayat karşısında mutlu olabilmeyi, ümitsizliğe düşmemekle mümkün gören şair, emellerle bağlanılan hayatta gerçekleşmeyecek hiçbir şeyin olmadığına inanır. Bu inancını, şiirine konu ettiği balıkçıya öğütleyen Arolat, şunları ifade etmektedir:

Emellerle ördüğün
Ağı denize fırlat,
Uzaklara at!...

Sularda gördüğüm
Gümüş pullu balıklar
Emellerle ördüğün

¹⁴⁹ Millî Mecmua, nr.65, 1926, s.1054

Ağına dolacaklar.¹⁵⁰

Balıkçıya, ümidini kaybetmediği takdirde mutsuz olmayacağını söyleyen şair, inançla denize atılan ağın yüzlerce, binlerce gümüş pullu balıkla dolacağını müjdeler. Arolat, “Gümüş pullu balıklar” ve “emel” kelimelerini kullanarak insan zihninde, hayâl dünyasına ait birtakım çağrışımlar uyandırma gayretine girmiştir. Şiirin devam eden mısralarında ise kendinden bekleneni yerine getirmiş olan bir insanın taşıdığı ruh hâlini yansıtmaya çalışır ve şunları kaleme alır:

Artık aç yelkeni ve kollarını
Yorgun kalçanı daya;
Dün, türküler söyleyerek yükselen aya,
Sahilde yavruların bekliyor yollarını...¹⁵¹

Arolat, “Avcı” isimli şiirinde, yukarıdaki şiirlerde ortaya koyduğu “hayata tutunmaya çalışan insan”a tezat teşkil edecek bir durum göstermektedir. Bu şiirinde kendisini ormanda başıboş gezinen ve her şeyden ümidini yitirmiş bir avcı olarak tanıtan şair, ufak bir sestem endişelenecek kadar da şüphelidir. Şiirinde:

Ben o avcıyım ki, elinde yayı,
Başıboş geziyor sık bir ormanda;
Bir ses işitiyor, ya kurt, ya ayı,
Hareket seziyor aynı zamanda.¹⁵²

diyen Arolat, hayat karşısındaki yerini de böylelikle ifade etmiş olur. Ona göre dünya, nereden geleceği belli olmayan tehlikelerle doludur. Bu tehlikelere karşı kendini savunmasız hisseden şair, her şeyden şüphelenmekte ve huzursuz olmaktadır. Bu sıkıntısını bir avın peşinde gezen avcının

¹⁵⁰ Millî Mecmua, nr.64, 1926, s.1041

¹⁵¹ A.g.ş.

¹⁵² Hayâl İkliminden Döner Diyor Ki, s. 40-41

durumuyla anlatmak ister ve şiirinin sonunda tüm korkusunun yalnızca kendi gölgesinden kaynaklandığını belirterek şunları kaleme alır:

Ve çatırdayarak düşünce bir dal
Anlıyor duyduğu rüzgârın sesi,
İçinden sezdiği korku bir masal,
Gördüğü karaltı kendi gölgesi.¹⁵³

Ali Mümtaz, tabiata ve onunla ilgili her şeye ayrı bir ilgi duymakta, bu ilgisini kaleme almış olduğu şiirlerinde göstermektedir. Arolat'ın bu temada kaleme almış olduğu şiirlerinden özellikle "Çoban ve Yolcu" isimli şiir, çobanlık yapan bir insanı anlatması bakımından önemlidir. Çeşitli başlıklar hâlinde altı bölümden oluşan bu uzun şiirin "Bir Çoban" adlı bölümünde şair, çobanı, yapmış olduğu işle âdetâ bütünleştirir. Ona göre bu çobanın tüm dünyası, tüm duası, sabahtan akşama kadar beraber olduğu hayvanlarıdır. Arolat, şiirinin ilk bölümünde çobanın görünüşünü anlatır ve şunları kaleme alır:

Bir çoban: Kaba saba;
Omzunda bir aba,
Bacağında bir şalvar.

Ufka dalmış gözlerle yolunu seçiyorken
Bir yabancı diyor ki: Sürüler geçerken
Çal kavalını çoban, dilince hakka yalvar!¹⁵⁴

Onun "Korkuluk" ismini taşıyan şiiri de aynı dikkatle kaleme alınmıştır. Şair yaz, kış tarlada kollarını iki yana açarak kuşları korkutan bu maketin her ne kadar ürküten bir görüntüsü olsa da, kalbinin çok şefkatli olduğunu söyler. Böylelikle insanlara ait birtakım özellikler kazanmış olan korkuluk, "başında parlak şapkası, tenekeden delik su tası ve üzerinde eski püskü elbiseler" de

¹⁵³ A.g.ş.

¹⁵⁴ Dergâh, nr.32, 20 Güz 1338 (1922), s.29

olsa, farklı bir kavram olarak sunulma gayreti içerisinde. Korkuluktaki bu hâlin anlaşıldığı takdirde bütün işin bozulacağını kaydeden Arolat, bu durumu şiirinde şöyle ifade eder:

Duruşu biraz hiddetli,
Lâkin kalbi şefkatli...

Bu hâlini küçük kuşlar bile görseler
İşi dökerdiler alaya
Ve dolardılar tarlaya...¹⁵⁵

2.2.1.2. Köy ve Şehir

Ali Mümtaz Arolat bazı şiirlerinde şehre, köye ve sosyal hayattaki dengesizliğe dikkat çekmektedir. Şair, “Haydut”, “Köyler ve Şehir” ve “Şehir” isimli şiirlerinde bu bakış açısını dile getirir. Bulutların yerlere kadar serildiği dağ başlarının ve tepelerin, Ali Mümtaz için ayrı bir önemi vardır. Şair buraları, şehrin ve kalabalığın bunaltıcı gürültüsünden uzak, “hürriyetten ve inzivadan sarhoş olarak” dolaşılan mekânlar olarak görmektedir. “Haydut” isimli şiirinde Arolat, dağ başlarını kendine yurt edinmiş olan bir insanın ruhuna sinen mekan duygusunu vermeye çalışmaktadır. Şehri bir zindan, dağ başlarını ise Köroğlu’ndan kalma bir miras olarak gören bu “haydut”u, şiirinde şöyle anlatır:

Sırtımda bir kurt kürkü,
Omzumda bir martin,
Nazarlarımda kin
Dudaklarımda da yanık bir türkü,
Şehrin zincirlerinden uzak,

¹⁵⁵ Milli Mecmua, nr.69, 1926, s.1112

Hürriyetten inzivadan sarhoş olarak
Gezerim dağ
Başında...¹⁵⁶

Sonunun sert bir kurşunla ölmek olduğunu söyleyen “haydut”, cansız bedeni “şehrin korkunç kapısı”ndan içeri sürüklense de, ruhunun bu dağ başlarını terk etmeyeceğini ifade eder. Şiirine konu ettiği haydutun şahsında, doğaya ve sükûnete olan düşkünlüğünü dile getiren Arolat, aynı zamanda da şehirlerden kaçıp uzaklaşmak istediğini belirtmektedir.

“Köyler ve Şehir” isimli şiirinde, köyden şehirlere bilinçsizce yapılan göç problemi üzerinde duran şair, bir önceki şiirinde söylediği, şehirlerdeki sonu gelmeyen kalabalığın ve gürültünün sebebini de izah etmiş olmaktadır. Geçmiş günlerin sessizliğini ve sükunetine özlem duyan Arolat, şehirlere yapılan göçün yoğunluğunu anlatırken şunları kaleme alır:

Eskiden
Köylerden şehre giden
Yolcular böyle çok değildi;
Şimdi
Şehre giden her yol sanki bir nehir...¹⁵⁷

Sosyal bir hadiseyi dile getirdiği bu şiirinde Arolat, yoğun bir şekilde yaşanan göç sonucu, nüfusu dört beş kat artan şehirlere değil de boşalan köylere üzüldüğünü kaydeder. Köylerin yalnızlığa mahkûm edildiğini söyleyerek şiirini şöyle bitirir:

Şehir
Köyleri yutuyor,
Taştan ve demirden heybetiyle
Ufukları tutuyor.

¹⁵⁶ Hayâl İkliminden Dönen Diyor Ki, s. 54-55

¹⁵⁷ Millî Mecmua, nr.57, 1925, s. 928

Köylerde hissediyor ölmek dehşetiyle
Yalnızlığın kasvetini
Ve çekiyor geçmiş günlerin hasretini...¹⁵⁸

Ali Mümtaz, bu göçler sonucu şehirlerde meydana gelen farklı dünyaları “Şehir” isimli şiirinde anlatma gayreti içerisinde. Fakir ve zengin olanları, oturdukları evlerden ayırt etmeye çalışan şair, yaşanan mekânın insanın her şeyine yansıdığını hissettirme çabasıdır. Gelir seviyesindeki dengesizlik neticesinde memleketin bütün şehirlerinde oluşan zengin ve fakir mahallelerin evleri, Arolat’ın şiirinde değişik özelliklerle karşımıza çıkar. Bu özellikler anlatılırken kullanılan kelimeler özenle seçilmiş ve birbiriyle çağrışım yapmasına dikkat edilmiştir. Şair, fakir binaları anlatırken, hasta ve ölmeye yakın bir insandan bahsediyor gibidir:

Birbirinin üzerine abanmış,
Kimi geriye çekilmiş, kimi ileriye uzanmış,
Kimi uykuda, kimi yarı uyanmış,
Kiminin tahta kemikleri fırlamış, hasta,
Kimi yıllardır boya görmediğinden yasta,
Kiminin göz kapakları cumbadan şiş,
Hepsi harap, birazı geniş,
Çoğu dar,
Fakir mahallelerde sıralanmış binalar...¹⁵⁹

Aynı şiirin ikinci bölümünde ise, zengin mahallelerdeki evler anlatılır. Arolat bu binaları da, hiçbir derdi olmayan gamsız ve neşeli insanları benzetir. Şiirin ikinci bölümü aşağıdadır:

Bellerinde balkonlardan kuşakları,
Beyaz, kurşunî, sarı
Taştan devler

¹⁵⁸ A.g.ş.

¹⁵⁹ Hayâl İkliminden Dönen Diyor Ki, s. 68-69

Zengin mahallelerde
Apartmanlar, evler;
Tutulmamış hiç biri ufak bir derde,
Hepsi neşeli,
Gamsız, düşüncesiz yaşıyorlar;
Hepsi birbirinden deli,
Bulutları tutmaya uğraşıyorlar...¹⁶⁰

2.2.2. Tarih

Ali Mümtaz Arolat, kaleme almış olduğu bazı şiirlerinde tarih duygu ve düşüncesini ortaya koymuştur. Tarihiyle gurur duyan ve şiirlerinde bunu açıkça ifade eden şair, geçmişini sürekli olarak özlemle yâd eder. Onun bu temada kaleme almış olduğu şiirlerini “Cenge Hazırlık” ve “Tarih Yazan Sultanlar” diye iki grupta toplamamız mümkündür.

2.2.2.1. Cenge Doğru

Arolat, “*Kartal*”, “*Kırmızı Hilâl*”, “*Hayâlet*” ve “*Haberci*”, ismini taşıyan şiirlerinde, yeni başlamış olan bir cengin heyecanını duyar ve bu heyecanını mısralara dökmeye çalışır. “*Kartal*” isimli şiirinde, yüksek bir kayadan kartalın gözüyle ovaya bakan şairin Hayâlinde, cenge hazırlık yapan bir ordu canlanır. Arolat, bu savaş anını anlatırken seçmiş olduğu kelimelerle söyleyişini zenginleştirmek istemiştir. Şairin, mısra bütünlüğü içerisinde konuyu ele alışını, ortaya koymasını ve sonuçlandırmasını, anlatmaya gayret gösterdiği tema ile bütünlük göstermektedir. Ali Mümtaz, dilin sunmuş olduğu imkânlardan da faydalanarak bu bir savaş hazırlığını şöyle anlatır:

¹⁶⁰ A.g.ş.

Uyanıyor vadilerde canlı tarihler:
Yeniçeri saflarından yükselen tekbir
Kayaların gövdesine çarparak inler;

Sipahiler, ellerinde şimşekten şimşir,
Uçuyor toz bulutu içinde; karşı
Tepelerden uğultulu tehfiller gelir,¹⁶¹

Ali Mümtaz şiirinde, asırlar boyunca savaş meydanlarında at koşturan şanlı ordunun neferlerine ait bir takım özellikler vermektedir. Sipahiler bu özelliklerle, insanüstü varlıklar gibi anlatılır. Arolat şiirin devam eden mısralarında, savaşta artan heyecana paralel olarak söyleyişindeki coşkunu da artırır ve şöyle devam eder:

Kişnemeler, nal sesleri çıldırtır arşı;
Sorguçlarda yanıyorken son pırıltılar
Nakkâreler coşturuyor bir hücum marşı;
Her geçitte renk renk açmış birçok bayrak var
Aksederken yalçınlara bir ezan sesi,
Ovalarda yükselmeden her sedâ donar,¹⁶²

Çalılardan örülü yuvasında savaşların meydana geldiği ovayı seyreden kartal, aslında bu şanlı tarihin bir temsilcisidir. Tutmuş olduğu mekândan, gelip geçen asırların tanıklığını yapmakta ve kanadına sinen ağır cenk havasıyla dinlenmektedir. Şair, şiirin sonunda bu durumu ifade için şunları kaleme almıştır:

Ruhuma siner bu esnada bir cenk havası...
Ufukları parlatırken meşaleler âl âl
Kanadında geçen günün sönmüş nefesi

¹⁶¹ Şair, 11, c.1, 1919, s.164

¹⁶² A.g.ş.

Yalçınların tepesinde dinlenir kartal...¹⁶³

Arolat tarihle ilgili duygu ve düşüncelerini kaleme alırken, daha çok yapılan savaşları ve yukarıdaki şiirde olduğu gibi, Türk ordusunun kahramanlığını anlatır. Onun tarihe ait şiirlerinin ortak noktasında bu dikkat vardır. “Kırmızı Hilâl” ismini taşıyan şiirinde, bu muzaffer ordunun savaştaki durumunu şu mısralarla anlatmaya çalışmaktadır:

Veremli bir güneş ufka alçalıyor.
Yanıyor karşiki dağların mor renkleri,
Parıldıyor, küçük göldeki altın su

Borazan çalıyor
Hücum borusu

Atlar kulak verdi: Bakışlarında kin!
Kılıçlar ellerde, şimşek gibi çaktı,
Süvariler birden dizgini bıraktı

Alev dolu dizgin,
Sel gibi aktı.¹⁶⁴

Süvarinin bindiği atın dahi başkalaştığı savaş, hücum borusunun çalmasıyla başlar. Şairin kullanmış olduğu “dizgin”, “alev” ve “sel” kelimeleri tesadüfi değildir. Arolat bu ve benzeri kelimeleri, savaştaki coşkunluğu ifade etmek için kullanmıştır. Şiirin devamında, canlarını bu vatan toprağı için feda eden kahramanları anan şair, kalbinin sızlamasına da engel olamaz ve “hilâl”in ne pahasına alındığını gelecek nesillere anlatarak şunları kaleme alır:

Alay geçti... Bütün şimdi hilâl!...
Dalgacıklarında gölün var bir sızı,

¹⁶³ Ag.ş.

¹⁶⁴ Dergâh, nr.37, 5 Teşrin-i Evvel 1338 (1922), s.199

Ağlıyor akşamın ilk yanan yıldızı

Kara gökte, hilâl
Kandan kırmızı.¹⁶⁵

Ali Mümtaz, “Hayâlet” ismini taşıyan şiirinde de aynı duygu yoğunluğunu devam ettirerek, Menderes Nehri civarında meydana gelen savaşı anlatır. Hürriyetine kastedilen bir milletin neler yapabileceğini, vatani için gerektiğinde canını bile seve seve feda edebileceğini dile getirir. Şair, şiirinde:

İşte bir haftadır çarpışan ordu
Her neferinde hep aynı mukaddes
Emel, aynı hasret ve aynı heves,
Akdenize doğru uzanıyordu.¹⁶⁶

diyerek, Türk Milleti’nin bir inanç etrafında tek yürek olmasını belirtir. Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılışını ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunu gören Ali Mümtaz Arolat, her iki dönemi de aynı tarihi çizgi üzerinde değerlendirir. Ona göre, Kurtuluş Savaşı’nı gerçekleştirerek bağımsızlığını elde eden millet ile asırlar boyunca kıtalar fetheden millet aynıdır. Şair, şiirinin sonunda bu durumu şöyle dile getirir:

Çakır gözlerinde keskin bir şimşek,
Beyaz bir hayvandan ufka gülerek
Bakarken bir hayâl gördü kumandan
Müşîr titreyerek hemen baş eğdi,
Çünkü bu, kabrine basan Yunan’dan
Öç alan Osmanlı’nın Hayâletiydi.¹⁶⁷

¹⁶⁵ A.g.ş.

¹⁶⁶ Dergâh, nr.39, 20 Teşrin-i Sâni 1338 (1922), s. 40

¹⁶⁷ A.g.ş.

Ali Mümtaz şanlı tarihi anarken, güzel günlerin geride kalmış olmasından dolayı üzüntü duyar ve hali hazırda şikâyet eder. Bir zamanlar rüzgârın bile ismini fısıldayarak estiği “Tuna ordusunun bir Türk askeri” artık yoktur. “Haberci” ismini taşıyan şiirinde bu üzüntüsünü dile getiren sanatçı, kalbindeki hicranla o günleri yâd eder. Arolat, şiirinde:

O günler tarihte bu günden uzak:
Ne yeşil yurt kaldı, ne aylı bayrak,
Ne de o şereften öksüz bir eser.
Belimiz bükülmüş, saçımızda ak,
Kalbimizde hicran rüzgârı eser.¹⁶⁸

diyerek, şanlı tarihten bu güne bir şey kalmamasından duymuş olduğu üzüntüyü dile getirir. Şair, kalbindeki hicranın esas sebebini şiirin sonunda söylemekte ve bir soru sormaktadır. Ona göre, madem ki o şanlı tarihten bu güne bir şey kalmamıştır, onca yapılan akınlar “o erler, o şan” hep boşuna mı olmuştur. Arolat şiirini şu mısralarla bitirir:

Bir de o akınlar, o erler, o şan?
Yurt oğullarından kalmamış nişan,
Budur kalbimizde kıran ümidi.
Bu er tarihinin en sonu bir kan
İziyle yazılmış bir hatme miydi?¹⁶⁹

2.2.2.2. Tarih Yazan Sultanlar

Arolat, ilk önce Dergâh Mecmuası’nda “Tunç Madalyalar” ismiyle neşrettiği daha sonra “Bir Gemi Yelken Açtı” adlı şiir kitabına bazı değişiklikler yaparak “Tunç Madalya” ismiyle aldığı şiirinde, bir kısım Osmanlı

¹⁶⁸ Nedim, 11, 1918, s. 199

¹⁶⁹ A.g.ş.

padişahları ve sadrazamları hakkındaki duygularını kaleme almıştır. Kendi içerisinde, anlatılan şahsiyetin ismiyle “Fatih”, “Cem”, “Turgut”, “Barbaros”, “Yavuz”, “Selim-i Sâlis” ve “Tiryaki Hasan Paşa” isimleriyle bölümlere ayrılmış olan bu şiirlerde, Fatih Sultan Mehmet, Cem Sultan, Turgut Reis, Yavuz Sultan Selim, II. Selim, Barbaros Hayrettin Paşa ve Tiryaki Hasan Paşa anlatılmaktadır. Bu bölümlerde ele alınan devlet adamları, tarihte şöhret bulmuş yönleriyle anlatılmaya çalışılmıştır. Örneğin şiirin, “Cem” ismini taşıyan kısmında Arolat, Haçlılara esir düşen Cem Sultan’ın Osmanlı İmparatorluğu’na karşı nasıl koz olarak kullanıldığını şu mısralarla anlatmaya çalışır:

Bükülür bir nefret hissiyle ağzı
Fersiz düşünürken tahrirli gözler;
Günlerce sussa da dökülür bazı
Ateşli bağrından ateşli sözler...

Esaret hayatı geçer pek sade:
Yıllarca kalbine elemeler dolar;
Nihâyet gurbette esir şehzâde
Katil bir papanın zehriyle solar...¹⁷⁰

Yavuz Sultan Selim’i anlattığı, “Yavuz” isimli bölümde şair, padişahı öncelikle, küpeleriyle ve elmastan tacıyla anlatır. Fakat kavga vakti geldiğinde “Padişah öz erdir erlik kahtında” diyerek, askerin olmadığı zamanda Yavuz’un, en iyi askerden daha kahraman olduğunu belirtir. Şiirin son kıtasında ise Arolat, Yavuz Sultan Selim’i devlet adamı olmasıyla değerlendirir ve şunları kaleme alır:

Onunla göklendi devlet ağacı,
Yazılmış dünyayı almak bahtında.
Ne çare derdinin yokmuş ilacı,

¹⁷⁰ Dergâh, nr.6, 5 Güz 1337 (1921), s.90

Yaşıyor bir timsal gibi lâhdinde.¹⁷¹

Arolat, yine aynı şiirin “Selim-i Sâlis” adlı bölümünde II. Selim’i anlatmaktadır. İhtişamlı bir imparatorluğun düşmüş olduğu durumlara dikkat çeken şair, padişahın çaresiz ölümüne gidişini şiirleştirir:

Ne askeri kalmış, ne de parası,
Milletin bağrında Moskof yarası.
Hünkâr el açıyor seccadesinde

Kâbil mi düzeltmek taassup varken,
Taassup hürmetle sarık sararken?
Hünkar dua eder son nefesinde
Cellatlar boynuna kement atarken.¹⁷²

¹⁷¹ Dergâh, nr.6, 5 Güz 1337 (1921), s.90

¹⁷² Dergâh, nr.6, 5 Güz 1337 (1921), s.90

Ali Mümtaz Arolat'ın şiirlerindeki temaları ve bu tema gruplarında ele alınan şiirlerin dağılımını, aşağıdaki tablodan da incelememiz mümkündür:

Tablo 4:

TEMALAR											
GRUPLAR	2.1.1.	2.1.2.	2.1.3.	2.1.4.	2.1.5.	2.1.6.	2.1.7.	2.1.8.	2.2.1.	2.2.2.	Toplam
2.1.1.1.	5										
2.1.1.2.	6										
2.1.1.3.	4										
2.1.1.4.	5										
2.1.1.5.	5										25
2.1.2.1.		4									
2.1.2.2.		5									
2.1.2.3.		5									
2.1.2.4.		2									
2.1.2.5.		2									
2.1.2.6.		4									22
2.1.3.1.			4								
2.1.3.2.			2								
2.1.3.3.			1								
2.1.3.4.			4								11
2.1.4.1.				3							
2.1.4.2.				4							
2.1.4.3.				3							10
2.1.5.1.					4						
2.1.5.2.					5						
2.1.5.3.					2						11
2.1.6.1.						4					
2.1.6.2.						4					
2.1.6.3.						10					18
2.1.7.1.							5				
2.1.7.2.							4				
2.1.7.3.							5				14
2.1.8.1.								3			
2.1.8.2.								2			5
2.2.1.1.									5		
2.2.1.2.									3		8
2.2.2.1.										4	
2.2.2.2.										8	12
Genel Toplam											136

SONUÇ

Ali Mümtaz Arolat'ın, hayatı, şairliği ve şiirlerindeki temalar üzerine yapmış olduğumuz bu incelemenin sonuçları şöyle özetlenebilir:

Ali Mümtaz Arolat, 1897 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Hem anne hem de baba tarafından çok nüfuzlu bir aileye mensup olan Arolat, Galatasaray Lisesi'nin ikinci sınıfındayken, gönüllü olarak, I. Dünya Savaşı'na katılmıştır. Dönüşte, Âlî Ticaret Lisesi'ni bitirerek çeşitli bankalarda memur olarak görev almaya başlayan Ali Mümtaz, asıl memurluğunu 41,5 yıl çalıştığı, T.C. İş Bankası'nda yapmıştır.

Ali Mümtaz Arolat, şiir yazmaya Galatasaray Lisesi'ndeyken başlamış ve 1936'lara kadar yoğun bir şekilde şiirle uğraşmıştır. İlk şiirlerini 1918 yılında "Seza" mahlasıyla, "Nedim" mecmuasında neşretmiş, 1919 yılından itibaren ise "Şair", "Dergâh", "Millî Mecmua", "Yarın", "Yeni Mecmua" ve "Varlık" dergilerinde yayınladığı şiirleriyle edebiyat dünyasına girmiştir. Arolat kaleme almış olduğu şiirlerini en çok "Dergâh" ve "Millî Mecmua"da neşretmiştir.

Ali Mümtaz, cumhuriyet öncesinde ve sonrasında şiir yazmış, hem imparatorluğun yıkılışını görmüş hem de yeni bir devletin doğuşuna tanıklık etmiş insanlardandır. Onun şiir anlayışı, daha çok cumhuriyet öncesinde görülen edebî faaliyetlerin neticesinde gelişmiş, Fransız Sembolistleri ve dönemin şairlerinin etkisinde kalmıştır. Arolat'ın bu noktada tesiri altında kaldığı en büyük şair, Yahyâ Kemal Beyatlı'dır. Şair, Ahmet Hâşim'den de etkilenmiş fakat kendisini daha çok Yahyâ Kemal'in bir tilmizi olarak görmüştür.¹⁷³ Arolat, son döneminde serbest vezinle de şiirler yazmıştır. Devrin edebî faaliyetlerinin etkisiyle kaleme alınan bu şiirlerde serbest nazmın ve çocuklarının da ifade ettiği gibi, Nazım Hikmet'i hatırlatacak bir ses zenginliğinin varlığı sezilmektedir.

¹⁷³ A.g.söy.

Ali Mümtaz'ın iki şiir kitabı vardır. Bunlardan ilki 1926 yılında "Bir gemi Yelken Açtı" ismiyle yayınlanmıştır. Osmanlı harfleri ile kaleme aldığı bu şiir kitabında Arolat, yeni şiirlerinin yanı sıra, o yıla kadar mecmularda yayınlanmış olan şiirlerini bir araya getirmiştir. Şairin ikinci şiir kitabı, 1960 yılında "Hayâl İkliminden Dönen Diyor Ki" ismiyle yayınlanmıştır. 38 şiirin yer aldığı bu kitaptaki şiirlerin bir çoğu, 1926 yılında Millî Mecmua'da neşrolunan şiirlerdir.

Ali Mümtaz Arolat, şiirle yoğun olarak 1922 ve 1926 yılları arasında ilgilenmiş ve neredeyse şiirlerinin tamamını bu dönemler arasında kaleme almıştır. Yayınlanmış olduğu iki şiir kitabı arasında otuz dört yıl gibi uzun bir zamanın olması, Onun bir dönem şiire ara verdiğini akla getirmektedir. Suskunluk dönemi olarak adlandırabileceğimiz bu dönemde şair, daha çok İş Bankası'ndaki memurluğuyla uğraşmış fakat şiirden de bütün bütün vazgeçmemiştir. Onun hiçbir yerde yayınlamadığı ve şiir kitaplarına almadığı 18 şiiri, bunun bir göstergesidir.

Ali Mümtaz'ın şiirinin bilinen en önemli özelliği, hayâl unsurlarına mısralar arasında çok fazla yer vermiş olmasıdır. Uzak diyarlara duyulan özlem ve ötelere gitme temasında yazılmış olan şiirlerinde Arolat, deniz, martı, mehtap, dalga, rüzgâr gibi kelimeleri bilinen manalarının dışında, yan anlam değerleriyle kullanmış ve kendi şiirine has bir "öte imgesi" meydana getirmiştir. Onun şiirinde, bu mekânlara ait dikkatler anlatılırken deniz, mehtap, bahar, gece ve yaşanan mekânda hissedilen daha başka birçok güzellik değişmekte, başka bir hâl almaktadır.

Edebiyatımızda daha çok "Bir Gemi Yelken Açtı" şairi olarak bilinen ve bu şiiriyle şöhret bulan Ali Mümtaz, kuvvetli bir "öte" şairi olarak gösterilebilir. Bu durumu şairin diğer temalarda yazılmış şiirlerinde de görmemiz mümkündür. Örneğin, yaşama sevinci ve tabiatı anlattığı şiirlerinde şair, doğayla adeta bütünleşmiş gibidir. Bu temadaki şiirlerinde Arolat, sık sık kişileştirme sanatını kullanarak tabiatı dikkatlere sunmaya çalışır.

Aynı zamanda Arolat, şiirlerinde gizliden gizliye kendini hissettiren ince bir melâlin sahibidir. “Kötümserlik ve Huzursuzluk” olarak ortaya çıkan bu melâl, şairin ustalık yılları diyebileceğimiz dönemlerinde kaleme almış olduğu şiirlerinin çoğunda görülmektedir. “İç huzursuzluk” olarak da isimlendirebileceğimiz bu durum, Arolat’ın hemen hemen tüm temalarını etkilemiştir. Örneğin şair, “Aşk ve Sevgi” konulu şiirlerinde bile, bu ruh halinden dolayı aşka girmekten çekinir. Tabiatı ve güzelliklerini anlattığı şiirlerinde, bedbin ve karamsar bir ruh hâline bürünür. Rüzgârlı bir havada sahile vuran denizin dalgaları, sonbaharda sararıp dalından düşen bir yaprak, ya da, gece gökyüzünde parlayan mehtap, şairi, kendinin de tam olarak tarif edemediği bir hüznün içerisine sürükler.

Ali Mümtaz, umutsuzluğun ve kötümserliğin vermiş olduğu iç huzursuzluk ile, özlemini duyduğu, hayâlinde canlandırdığı âlemlerin, farklı iklimlerin arayışı ve hülyâsı içerisine girmiştir. Şiirlerinde hayâl buluşlarını her şeyden üstün tutarak, bu hayâl iklimlerinin havasını elinden geldiğince hissettirmeye çalışan Arolat, içerisine girmiş olduğu sıkıntılı ruh hâlini, şiirlerinde kelimelere yüklediği imge değerleriyle dikkatlere sunma gayreti içerisindedir.

Mizaç itibarıyla son derece keyifli olan ve yaşama karşı çok özel bağlılıkları bulunan Ali Mümtaz’ın şiirlerinde görülen bu durum, etkilenmiş olduğu şairlerden, özellikle Fransız Parnasyenlerinden ve yaşamış olduğu devrin birey üzerinde yarattığı “yılgınlık psikolojisi”nden kaynaklanmaktadır. Zira Ali Mümtaz, başarısızlıkla sonuçlanan I.Dünya Savaşı’nı bizzat yaşamış ve “Millî Mücadele”de çok erken yaşlarda yer almıştır. Onun, hayâlinde oluşturduğu iklimleri bu kadar çok özlemesinin ve öte âlemlere karşı bu denli ilgi duymasının bir sebebi de, belki de budur.

Ali Mümtaz, bilinen bir âlemden bilinmeyen bir âleme açılırken “heceyi âhenkli bir eda ile kullanabilen ve orijinal bir ifade tarzı bulan”¹⁷⁴

¹⁷⁴ Saadettin Nüzhet Ergün, a.g.e.

sanatkarlarımızdandır. Kelimeleri uyumlu bir şekilde kullanarak, mısralar arasındaki musikiyi yakalamaya çalışan Arolat, “Millî Edebiyat Cereyanı”na devrin bir çokları gibi sadece hece vezninde şiir yazmak suretiyle katılmış,¹⁷⁵ şiirlerinde millet ve memleket meselelerine yer vermemiştir. Fakat, “Sosyal Temalar” içerisinde ele aldığımız “İnsan ve Memleket” ve “Tarih” konulu şiirlerinde Arolat, duygu ve düşüncelerini dile getirmiş, özellikle tarih üzerine yazmış olduğum şiirlerinde, geçmişe duyduğu özlemine açıkça ifade etmiştir.

1925’lerden sonraki yıllarda kaleme almış olduğu şiirlerinde hece vezniyle beraber, serbest nazmı da kullanan şair, bu türdeki şiirlerini “Hayâl İkliminden Dönen Diyor Ki” isimli şiir kitabında bir araya getirmiştir. Fakat serbest vezinle kaleme alınan bu şiirler, “klasik ölçünün ürünleri gibi”¹⁷⁶ gözükmekte, bilinen serbest vezinli şiirlerden ayrılmaktadırlar. Yine de, aruzdan heceye geçen ve ondan da serbest nazma geçmeyi kendine bir görev olarak kabul eden Arolat’ın,¹⁷⁷ şiirlerin yazıldığı dönem de düşünüldüğünde, bu tarz kalem tecrübelerini başarılı kabul etmek gerekmektedir.

Şairin hayâl iklimine yelken açan ve hayâl ikliminden dönen yolcuların maceralarını, dertlerini, beklentilerini dile getirdiği, “ötelere” ait duygularını şiirin imkânları içerisinde dikkatlere sunduğu her iki şiir kitabının, temelde birbirinden ayrılmadığı görülmektedir. Uzun bir bekleyiş döneminden sonra yayınlanan ikinci şiir kitabının, birincisinin devamı olduğu ve Arolat’ın konuda, ruhta aynı çizgide devam ettiği anlaşılmaktadır. Arolat’ın bu şiir kitabında, “Geçen zaman, sanki iç dünyasında hiç değişiklik yapmamış” gibidir ve “şairimiz bir eski zaman habercisi gibi, elinde ‘nefir’i, bize hüznle karışık mevsim sonu şarkıları söylemektedir.”¹⁷⁸

¹⁷⁵ Nihat Sami Banarlı, a.g.e.

¹⁷⁶ Hikmet Dizdaroğlu, a.g.m.

¹⁷⁷ A.g.söy.

¹⁷⁸ Hikmet Dizdaroğlu, a.g.m.

Şiirlerini, büyük çoğunlukla, yalnız kalınca ve gece kaleme alan Arolat,¹⁷⁹ mısra ve kelimeye büyük önem vermiş, şiirinde kullandığı kelimelere Fransız Parnasyenlerini andıran bir âhenk katmakta ve mısra sonlarında özellikle tunç kafiyeyi kullanmakta büyük ustalık göstermiştir.¹⁸⁰ Nitekim, Ali Mümtaz'ın kuvvetli bir cephesi de şiirlerini kaleme alırken kullanmış olduğu üslûbudur. "Bir Gemi Yelken Açtı" şiiriyle O, daha önce Cenab Şehabeddin ile başlayan ve sonra Ahmet Haşim ve Emin Bülend gibi şairlerle devam eden çöl romantizmi yerine artık, edebiyatımızda yeni bir deniz romantizmini başlatmış,¹⁸¹ kullanmış olduğu "deniz imgesi" ile "hayâl edilen iklimler"ın sınırlarını zorlamıştır.

¹⁷⁹ A.g.söy.

¹⁸⁰ Nihat Sami Banarlı, a.g.e.

¹⁸¹ M. Behçet Yazar, a.g.m.

BİBLİYOGRAFYA

A. Ali Mümtaz Arolat'ın Şiirlerinin Kronolojik Sırası *

1918

- “Diyan Yıkanırken”, **Nedim**, 2, 1918, s.22
“Venedik”, **Nedim**, 4, 1918, s.62
“Samsonun İntikamı”, **Nedim**, 5, 1918, s.70
“İki Tasvir”, **Nedim**, 6, 1918, s.93
“Billur Saray”, **Nedim**, 9, 1918, s.134
“Haberci”, **Nedim**, 11, 1918, s.199

1919

- “Nil”, **Şair**, c.1, 1919, s.154
“Kartal”, **Şair**, c.1, 1919, s.164
“Korku”, **Şair**, c.1, 1919, s.196

1921

- * “Bir Gemi Yelken Açtı”, **Dergâh**, nr.2, 1 Mayıs 1337 (1921), s.22
* “Pınar”, **Dergâh**, nr.2, 1 Mayıs 1337 (1921), s.22
* “Havuz”, **Dergâh**, nr.4, 1 Haziran 1337 (1921), s.57
* “Fırtınada Martılar”, **Dergâh**, nr.5, 20 Haziran 1337 (1921), s.71
“Tunç Madalyalar”, **Dergâh**, nr.6, 5 Güz 1337 (1921), s.90
* “Gölde Geceler I, II, III, IV, V, VI”, **Dergâh**, nr.7, 20 Güz 1337 (1921), s.107
* “Kumlara Çizdiğim Hatlar”, **Dergâh**, nr.8, 5 Ağustos 1337 (1921), s.26

* Yanında tek yıldız (*) olan şiirler “Bir Gemi Yelken Açtı”, çift yıldız (**) olan şiirler ise, “Hayâl İkliminden Dönen Diyor Ki” isimli şiir kitaplarında da yer almıştır.

- * “Sükût”, **Dergâh**, nr.9, 20 Ağustos 1337 (1921), s.138
- * “Oyun Kağıtları” **Dergâh**, nr.10, 5 Eylül 1337 (1921), s.155
- * “Dalgalarla Beraber I, II, III, IV, V”, **Dergâh**, nr.11, 20 Eylül 1337 (1921), s.167
- * “Korudaki Meydan”, **Dergâh**, nr.12, 5 Teşrin-i Evvel 1337 (1921), s.191
- * “Ademe Çıkan Yol”, **Dergâh**, nr.15, 20 Teşrin-Sânî 1337 (1921), s. 34
- * “Adem Yolcuları”, **Dergâh**, nr.16, 5 Kanun-ı Evvel 1337 (1921), s.58
- * “Çoban ve Yolcu/Yolcu, Dur”, **Dergâh**, nr.16-17, 5-20 Kanun-i Evvel 1337 (1921), s.58/71

1922

- * “Tunç Madalyalar”, **Dergâh**, nr.12, 5 Teşrin-i Evvel 1338 (1922), s.191
- * “Güller”, **Dergâh**, nr.20, 5 Şubat 1338 (1922), s.115
- * “Laleler”, **Yarın**, 21, 9 Mart 1922 Perşembe, s.8
- “Haykırmak İstiyorum”, **Yarın**, 22, 16 Mart 1922 Perşembe, s.4
- * “Fâni Türküler”, **Dergâh**, nr.18, 5 Kanun-i Sâni 1338 (1922), s.92
- * “Hayâl İklimleri”, **Dergâh**, nr.19, 20 Kanun-i Sâni 1338 (1922), s.108
- * “Teselli”, **Dergâh**, nr.23, 20 Mart 1338 (1922), s.163
- “Mehtap”, **Dergâh**, nr.25, 20 Nisan 1338 (1922), s.4
- * “Leylaklar”, **Dergâh**, nr.26, 5 Mayıs 1338 (1922), s.21
- * “Son Bahar”, **Dergâh**, nr.29, 20 Haziran 1338 (1922), s.67
- * “Tahassür”, **Dergâh**, nr.27, 20 Ağustos 1338 (1922), s. 35
- * “Büyükdere'de Bir Yaz Akşamı”, **Dergâh**, nr.28, 5 Haziran 1338 (1922), s.54
- * “Şiir”, **Dergâh**, nr.31, 5 Güz 1338 (1922), s.84
- * “Çoban ve Yolcu/Bir Çoban”, **Dergâh**, nr.32, 20 Güz 1338 (1922), s.29
- * “Gölde Geceler VII”, **Dergâh**, nr.33, 20 Ağustos 1338 (1922), s.133
- * “Sekiz Mısra”, **Dergâh**, nr.35, 20 Eylül 1338 (1922), s.167
- * “Zambaklar”, **Dergâh**, nr.36, 5 Teşrin-i Evvel 1338 (1922), s.182
- “Kırmızı Hilal”, **Dergâh**, nr.37, 5 Teşrin-i Evvel 1338 (1922), s.199
- * “Akşamın Ufkunda”, **Dergâh**, nr.38, 5 Teşrin-i Sâni 1338 (1922), s.22
- “Hayâlet”, **Dergâh**, nr.39, 20 Teşrin-i Sâni 1338 (1922), s.40

1923

- * “Saz”, **Yeni Mecmua**, 68, c4, 15 Kânun-i Sanî 1339 (1923), s.13
- “Mehtap”, **Yeni Mecmua**, 69, c.4, 1 Şubat 1923, s.22
- “Son Bahar Akşamları”, **Dergâh**, nr.40, 1339 (1923), s.52,
- “Mehtap I, II”, **Dergâh**, nr.41, 1339 (1923), s.73-74
- * “Üç Çeşme”, **Dergâh**, nr.41, 1339 (1923), s.69
- * “Kaval”, **Dergâh**, nr.41, 1339 (1923), s.76,
- * “Son Bahar”, **Dergâh**, nr.42, 1339 (1923), s.87,
- “Dalga Kıran”, **Dergâh**, nr.42, 1339 (1923), s.93
- * “Çoban ve Yolcu/Çoban, Kuşlar”, **Dergâh**, nr.42, 1339 (1923), s.85,
- * “Çoban ve Yolcu/Çoban, Yollar”, **Dergâh**, nr.42, 1339 (1923), s.86,
- * “Leylekler”, **Dergâh**, nr.42, 1339 (1923), s.90
- * “Kargalar”, **Dergâh**, nr.42, 1339 (1923), s.21

1925

- * “Fırtına”, **Millî Mecmua**, nr.50, 1925, s.819
- “Üç Gencin Rüyalari”, **Millî Mecmua**, nr.56, 1925, s.908-909
- “Liman”, **Millî Mecmua**, nr.56, 1925, s.908-909
- ** “Yel Değirmenleri”, **Millî Mecmua**, nr.56, 1925, s.908-909
- “Gece ve Sukut”, **Millî Mecmua**, nr.56, 1925, s.908-909
- ** “Rüzgârlar”, **Millî Mecmua**, nr.52, 1925, s.908
- ** “Şehir”, **Millî Mecmua**, nr.52, 1925, s.908
- ** “Hayâl İklimine Doğru”, **Millî Mecmua**, nr.52, 1925, s.908
- ** “Gül ve Aşkım”, **Millî Mecmua**, nr.55, 1925, s.894
- ** “Akşam Rüzgârları”, **Millî Mecmua**, nr.57, 1925, s.928
- “Çınar Altı”, **Millî Mecmua**, nr.57, 1925, s.928
- “Köyler ve Şehir”, **Millî Mecmua**, nr.57, 1925, s.928

1926

- ** “Son Mevsim”, **Millî Mecmua**, nr.57, 1925, s.928
- ** “Saatler”, **Millî Mecmua**, nr.58, 1925, s.934
- ** “Ölen Gençliğimiz”, **Millî Mecmua**, nr.58, 1925, s.934
- ** “Haydut”, **Millî Mecmua**, nr.58, 1925, s.934
- ** “Dün ve Yarın”, **Millî Mecmua**, nr.59, 1925, s.953
- ** “Hayâl İkliminin Yolcuları”, **Millî Mecmua**, nr.59, 1925, s.953
- ** “Üç Yaprak”, **Millî Mecmua**, nr.59, 1925, s.953
- ** “Son Bahara Doğru(Girerken)”, **Millî Mecmua**, nr.59, 1925, s.953
- “Üç Çeşmeden İçen”, **Millî Mecmua**, nr.61, 1926, s.992
- “Dalgalı Bir Denizde”, **Millî Mecmua**, nr.61, 1926, s.992
- “Çay Kenarında Değirmen”, **Millî Mecmua**, nr.61, 1926, s.992
- “Hükümdar”, **Millî Mecmua**, nr.61, 1926, s.992
- “Mezar Taşları”, **Millî Mecmua**, nr.62, 1926, s.1011
- ** “İstirap”, **Millî Mecmua**, nr.62, 1926, s.1011
- “Gençliğe Hasret”, **Millî Mecmua**, nr.62, 1926, s.1011
- “Düşünürken”, **Millî Mecmua**, nr.63, 1926, s.1018
- ** “Haykırmak İsteyince”, **Millî Mecmua**, nr.63, 1926, s.1018
- “Esterleyin”, **Millî Mecmua**, nr.63, 1926, s.1018
- “Balıkçı”, **Millî Mecmua**, nr.64, 1926, s.1041
- “Kenarda”, **Millî Mecmua**, nr.64, 1926, s.1041
- “Mavi Rüyaların Melikesi”, **Millî Mecmua**, nr.64, 1926, s.1041
- “Tenha Yollar”, **Millî Mecmua**, nr.64, 1926, s.1041
- “Demirci”, **Millî Mecmua**, nr.65, 1926, s.1054
- ** “İlham (Sevdayı Gördüm)”, **Millî Mecmua**, nr.65, 1926, s.1054
- “Hasta”, **Millî Mecmua**, nr.65, 1926, s.1054
- “Nasihat”, **Millî Mecmua**, nr.65, 1926, s.1054
- “Bahar Arzuları”, **Millî Mecmua**, nr.66, 1926, s.1072
- “Sahil Fenerleri”, **Millî Mecmua**, nr.66, 1926, s.1072
- “Güllerde ve Gönüllerde”, **Millî Mecmua**, nr.66, 1926, s.1072
- ** “Gölgem”, **Millî Mecmua**, nr.66, 1926, s.1072
- “Kapımı Vuran Yolcular”, **Millî Mecmua**, nr.67, 1926, s.1086

- “İstiyorum”, **Millî Mecmua**, nr.67, 1926, s.1086
- “Mavi”, **Millî Mecmua**, nr.67, 1926, s.1086
- “Emel ve Ümit”, **Millî Mecmua**, nr.67, 1926, s.1086
- “Ressam”, **Millî Mecmua**, nr.68, 1926, s.1102
- “İstiyorum”, **Millî Mecmua**, nr.68, 1926, s.1102
- “Uzun Yol”, **Millî Mecmua**, nr.68, 1926, s.1102
- ** “Mandolin”, **Millî Mecmua**, nr.68, 1926, s.1102
- “Eski Günler”, **Millî Mecmua**, nr.69, 1926, s.1112
- “Harap Yalı”, **Millî Mecmua**, nr.69, 1926, s.1112
- ** “Bulutlar”, **Millî Mecmua**, nr.69, 1926, s.1112
- “Korkuluk”, **Millî Mecmua**, nr.69, 1926, s.1112
- “Baharda Mehtap”, **Millî Mecmua**, nr.70, 1926, s.1130
- ** “Fırtına Başlarken Geçen Atlı”, **Millî Mecmua**, nr.70, 1926, s.1130
- ** “Heykeltıraş”, **Millî Mecmua**, nr.70, 1926, s.1130
- “Hazan Giyinmiş Şen Kadın”, **Millî Mecmua**, nr.71, 1926, s.1150
- ** “Delinin İlk Türküsü (Başka Bir Deli Türküsü)”, **Millî Mecmua**, nr.71, 1926, s.1150
- “Bestekar”, **Millî Mecmua**, nr.71, 1926, s.1151
- ** “Şair”, **Millî Mecmua**, nr.72, 1926, s.1167
- “Armada”, **Millî Mecmua**, nr.90, 1926, s.968
- ** “Yelken Açan Gemi”, **Millî Mecmua**, nr.90, 1926, s.968

1934

- **İlham/Sevdayı Gördüm, **Varlık**, 32, c.2, II. Teşrin 1934, s.19

1935

- “Son Mevsim”, **Varlık**, 45, c.2, 9 Mayıs 1935, s.23

1937

- “Rüya”, **Varlık**, 105, 15 Son Teşrin 1937, s.12
** “Bir Vazo (Vazo)”, 94, 1 Haziran 1937, s.290
“Dinlenmek”, **Varlık**, 95, 15 Haziran 1937, 316
“Bezlemek”, **Varlık**, 97, c.5, 15 Temmuz 1937, s. 389
“Bizi Bırakıp Gidene”, **Varlık**, 99, c.5, Ağustos 1937, s.423
“Anahtar”, **Varlık**, 101, c.5, Eylül 1937, s.455

B. Ali Mümtaz Arolat'ın Yayınlanmamış Şiirleri *

SESSİZLİK

Bir akşam sonunda, bitince sözler,
Nasıl dertleşirse manâlı sözler,
Gönlüm de öylece konuşmak özler.

Her derdi silerken geçen zamanla
Beraber geçmeyip kalan figanla
Haykırmak isterim gizli lisânla.

Derinden duyarak duysun her geçen
Ve çıldırmış gibi ağlayan gülen
Bu ses geldi sansın kendi içinden

BAKIŞLAR VE DUDAKLAR

Yazın gökte yanan yıldızlar gibi
Her bakış yaşatır bir başka âlem...
Kimi hicranlıdır, kimi asabî,
Kiminde neşe var, kiminde matem.

Bak, ürperiyorum, bak, korkuyorum,
Hissettim onların derinliğini...
Dudakların hepsi başka uçurum,
Her biri bir başka canavar ini.

*Ali Mümtaz Arolat'ın şiir kitaplarına girmemiş ve herhangi bir yerde yayınlanmamış olan bu şiirleri, en büyük oğlu Ahmet Talat Arolat'dan alınmıştır.

Sevdayı yaratır derin bir bakış,
Öyle bir bakış ki bin arzu saklar
Ve sonra öldürür onu dudaklar
Ve başlar bir sonu açılmayan kış.

ESKİ HİKÂYE

Sanma ki baharın macerasıdır...
Üfler kalbimize ihtiyâr bir dev,
Derinden tutuşur gizli bir alev,
Bu alev hem yakar, hem de ısıtır.

Sevda, o bir cellât, elinde satır,
Homurdanıyor: -Öl ve ölmeden sev...
Önümde diz çökmüş Dara, Keyhüsrev...
Hayli zamanların macerasıdır.

Bu hikâye böyle başlar ve bitmez...
Ezelden gelse de ademe gitmez,
Her şey ölür yaşar gene macera.

O girdi kanına Mark Antuvan'ın,
Onu tutmak için şûh Kleopatra
Kendi zehrine sundu yılanın.

ODAMDA

Şu bel vermiş damın
Altındaki aydınlık odamın
Duvarlarında yarı alaycı, yarı rahat
Bakışlarla beni süzen ve üzen bir resim,

Hırsından günden güne zayıflayan bir takvim,
Öksüren ve hırıldayan yaşlı bir saat,
Bir de bunlardan daha korkunç bir canavar,
İçinde günler doğan ve günler batan ,
Her bakanda başka hisler yaratan
Parlak ve yuvarlak bir ayna var.

EBEDİN SIRRI

Ebedin sırrını mezarlar bilir,
Her göçenden kalır bir parça kerpiç,
Hayatın şaşmayan hakîkatidir
Varlığın sonundaki kazanç hiç...

Dünyada sayısız asırlar hem
Yapan, hem de yıkan en büyük sihir,
Sen neden yarattın bizleri, madem
Ebedin sırrını mezarlar bilir?

İnsan veya ilâh, melek ve şeytan
Ve bunları yiyen solucan, bu piç,
Hepsi göçer bir gün, gelir bir zaman,
Her göçenden kalır bir parça kerpiç.

Belki sen de hiçisin, değil sen bizi,
Seni biz yarattık belki, ey sihir.
Yalnız her mevcudun kaybolan izi
Hayatın şaşmayan hakîkatidir.

Aynı yoldur gençlik ve ihtiyârlık,
Her keder küllenir, söner her sevinç.

Belki başka şekil, yeni bir varlık
Varlığın sonundaki kazanç hiç...

EMEL

Emel, saçlarını çöz.
Bizler sana sarp ve dik
Yamaçlardan yükseldik.
Hayâlini gören göz
Sönmez, sönse de cihan.
Kalbimde sen olmasan
Hayat, ölüm, hepsi söz.

ÇIKRIK

Fıskiyenin çığığında
Durmadan döner ipler
Biter, gene başlar, biter...

Seçmiş en dolaşığı,
Fıskiyenin çığığında
Ay büküyor ışığı.

Ne olurdu emel, elem
Ve hülyâmı bükebilsem
Fıskiyenin çığığında?

HATIRLAMAK

Geçmiş dakikalar seyrek
Neşeler ve bol hüznle
İçimde lehimlenerek
Şekillenmekte yüzünle.

Düşüncemde eski hâlin
Gülümsüyorken ağlıyor...
Silinmeyen bu hayâlin
Kalbimi sana bağlıyor.

Yavaşça yaklaşıp bana
Hatıram titrek ellerle
Kalbimi bağlıyor sana
Hissedilmeyen tellerle.

BİR AKŞAM

Yıllar geçsin, gene ben hatırlarım
Bir akşam gezdiğim karanlık parkı...
Kuytularında yalnız ben varım,
Gölgemin hayâlden belirsiz farkı.

Ufukta sönerken son ışıkları
Bakır rengi güneş, tunç bir kalkandır...
Havuz yaralıdır, ölgün ve sarı,
Fıskiye yaradan fişkiran kandır.

Bu göklere doğru fişkiran kanı
Görüp de şaşırın benzi uçuk yüz,
Kuledeki beyaz saat kadranı,

Çarmıha gerilmiş bir mehtap, öksüz...
İnsanı düşürmek için hülyâya
Sanki yetişmezmiş gibi dekor
Dalıyor rüzgâr da hoş bir rüyâya
Ve ağaçlar bir sır fısıldaıyor.

ÜZÜLMEK

Neşemi kıskanan peri
Gizlice beynimi açmış,
İnce, sivri iğneleri
Avuçlar dolusu saçmış.

Kulaklar ve gözlerimden
Şimdi her renkte, yeşil, mor,
Süzülüp beynime giren
Her şey beni incitiyor.

Beynime o iğnelerin
Battığını duyuyorum
Ve gözlerim açık, derin
Bir uykuda uyuyorum.

ARZU

Niçin gözlerin yandı?
Benliğimde kıvrılan
Alev bakışlı yılan
Birdenbire uyandı...
Sinirimde her tele
Dokundu bu zelzele,

Gururum parçalandı.

ORMANDA YAZ

Ovayı kaplarken kızgın bir ateş
Bir öğle rüyası görmekte orman...
Süzülüyor çınar yapraklarından
Şeffaf gözyaşları halinde güneş.

Dağılan, toplanan cıvıltılarla
Bitmiyor kuşların dedikodusu.
Akıyor güneşten billûrlaşan su
Bir ince dereden fisıltılarla.

Zümrüt yosunlarla gülerken pınar
Anlatıyor evvel zaman içinde...
Uyumuş bir eski figan içinde,
Gerinip gerinip esniyor rüzgâr.

BEKLEMEK

Gözlerim hep aynı yerde
Dinlenmekten zevk alıyor.
Gözlerimde perde perde
Yaz akşamı alçalıyor.

Eriyor işte, saat kaç,
Akşam renginde gururum.
Bana ufak şu dönemeç...
Bekliyorum, beklıyorum.

Anlaşılmaz bir kedere
Gönül saplanmış kalıyor...
Gözlerimse hep o yere
Perçinlenerek dalıyor.

ENGİN HASRETİ

Köpükle, iyotla, tuzla karışık
Garip bir cazibe var ki renginde
Suların hepsi de denize âşık,
Ölmek istiyorlar gidip enginde.

Dere saçlarında yosundan süsü,
Gülüyorken bugün şakalaşarak,
Yarın, tutturup bir bahar türküsü,
Kabarıyor, genişliyor taşarak.

Çağlayan, kapılmış sönmez kedere,
Ne uçurum tanır, ne kaya dinler,
Atılır karışır bol köpüklere,
Denizin yolunda, haykırır, inler.

Nehir, daha sakin ve ağırbaşlı...
Sularına vuran orman, köy, şehir,
Tepe, dağ durmadan değişir... Yaşlı,
Bir âşık gibidir temkinli nehir.

Kanal bir korkaktır, siyah suyunda
Enginin hasreti koyulaşiyor.
Sinsi bir ihânet saklı huyunda,
Bu gün alçalsa da yarın taşıyor.

Göl, sahillerin çamur ve bataklık
Sazların arasında felâket kollar...
Derinde kayalar kımıldatarak
Arıyor kendine görünmez yollar.

Havuz içten kurup kendinden geçer
Bu daracık yerden kurtulsam diye...
Göklerde enginin rengini seçer,
Aldanır, atılır coşkun fıskiye.

Enginden ayrılmak büyük bir hasret
Sular bu hasreti saklayamadan
Duyarak yaşarlar ve derler: -“Elbet
Ayrılık kalkacak birgün aradan.”

Hatta bu güneşli, ferah salonda,
Kimi fakir, kimi zengin ciltlerin
Yanıdaki parlak billûr balonda
Düşünmekte bu su, içten ve derin.

Yanında vurunca akşam güneşi
Gönlünde dağılır renk renk ışıklar...
Kalbinde, kıskanıp kızıl ateşi,
Kıvrılır üzüntü gibi balıklar.

HÜLYA

Sizin olsun, hep sizin olsun,
Gönlümde yok bu emeller...
İşte kadeh, işte şehvet, işte şöhret, işte cevher.
Al, ilhamın kadehini kendine sun.

Al, sen de, şehveti...
Gözlerin tutuşsun, atsın şakakların
Ve sararmış ve titreyen dudakların
Emsin vücudunu saran iskeleti.

Sen de, işte şöhret, al, ismine yama...
Sen de, işte cevher, al ve takın.
Yalnız hülyamı bana bırakın,
Bırakın beni hülyama.

DENİZ KIZLARININ TÜRKÜLERİ

Şen deniz kızlarının davet türkülerini
Dinliyorlar hayretle, bakışlarında yaşlar,
Hiç biri hissetmiyor yıpranmış kaderini,
Uyuklayan denize doğru uzanmış başlar.

Rüyalarda duyulan türküler gibi şakrak,
Bu türküler geliyor hayalî bir ülkeden.
Bir heyecan sonunda birden ferahlayarak
Ay serpintileriyle oynuyor suda yelken.

Örtündüğü tüllerde göz kırparken yıldızlar,
Koynunda ne bir dalga, ne de köpüklü bir iz.
Fırtınayı düşünüp kalbi derinden sızlar
Ve gerinir lacivert tembelliğiyle deniz.

Bu türküler geliyor sahillere serpilmiş,
Kumsalın ninnisiyle uyuyan kayalardan...
Yelkenlerin genç göğsü olgunlaşmış, gerilmiş
Güllerin nefesini hatırlatan rüzgârdan.

Hız alarak esiyor, bir esir gibi ince,
Yıkılmış bir cennetin bahçelerinden rüzgâr,
Kaptırıp ruhlarını manâsız bir sevince
Doğmayacak bir güneş düşünmekte yolculuk.

Yolcular düşünmekte doğmayacak bir güneş,
Hepsinin benzi uçuk ve bakışları derin,
Yanıyor içlerinde hâlâ o eski ateş,
Teselli külleridir kor olmuş bir kederin.

Uyuklayan denize doğru uzanmış başlar,
Hepsi birden unutup bir kalbin kederini
Beraber dinliyorlar, bakışlarında yaşlar,
Şen deniz kızlarının davet türkülerini.

YORULMAK

İnce toz gibi elenen
Ruhu savurdum rüzgâra...
İçi, dışı zedelenen
Kalbi fırlattım sulara.

Şimdi artık ne ruhum var
Bana yük olan, ne kalbim.
Gene çağılıyor sular.
Rüzgârda inilleyen kim?

Saçlarım başımda beyaz
Ve vücudumda ezginlik...
Diyorum ki dursun biraz,
Sona ersin bu gerginlik.

HASRET

Komşumun bahçesinde
Açıldı alev güller
Şakımakta bülbüller
Komşumun bahçesinde...
Rengi az güllerimin,
Benim bülbüllerimin,
Sesinde o manâ yok.

C. Ali Mümtaz Arolat'tan Bahseden Kaynaklar

AKTAŞ, Şerif, Yenileşme Devri Türk Şiiri Antolojisi II, "Ali Mümtaz Arolat", Akçağ Yayınları, Ankara 1998, s. 67-72.

AKÜNAL, Dündar, 20 Yılın Şiirleri ve Şairleri, Akbaba Yayınları, İstanbul 1943, s.49-50.

AKYÜZ, Kenan, Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri, İnkılap Kitapevi, İstanbul 1965, 164-184.

AKYÜZ, Kenan, "Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi", "Ali Mümtaz Arolat", İnkılap Kitapevi, İstanbul 1960, s. 895-902.

AYVAZOĞLU, Beşir, Bozgununda Fetih Rüyası, Yahya Kemal'in Biyografik Romanı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2001, s. 310-312

BANARLI, Nihat Sami, "Resimli Türk Edebiyatı Tarihi", "Ali Mümtaz Arolat", İstanbul 1973, s. 1143-1145.

ÇAĞLAR, Behçet Kemal; Orhan HALUK, "Mütarekeden Sonrakiler 1918-1938 Şiir Antolojisi", İstanbul 1939, s.38-42.

DİZDAROĞLU, Hikmet, "Hayâlden Gerçeğe", Türk Dili Dergisi, c.8, Sayı:106, 1960, s.525-527.

DOĞAN, Mehmet H., 100 Yılın Türk Şiiri Antolojisi, YKY, İstanbul 2002.

ERGUN, Saadettin Nüzhet, Türk Şairleri, "Ali Mümtaz Arolat", İstanbul 1933, s. 448-451.

ERTOP, Konur, Mektepten Memlekete, Fotoğraflarla Yahya Kemal'in Öyküsü, Sel Yay., İstanbul 1997.

Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi, "Ali Mümtaz Arolat" Görsel Yay., İstanbul 1984, c.2, s.812.

KAPLAN, Mehmet; İnci ENGİNÜN; Zeynep KERMAN; Necat BİRİNCİ; Apdullah UÇMAN, Atatürk Devri Türk Edebiyatı I-II, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1992, s. XXXIV – 688.

KAPLAN, Mehmet, Cumhuriyet Devri Türk Şiiri, "Bir Gemi Yelken açtı", Dergâh Yay., İstanbul 1975, s. 43-50.

KARAALIOĞLU, Seyit Kemal, Resimli Türk Edebiyatçıları Sözlüğü, "Ali Mümtaz Arolat", İnkılap ve Aka Kitapevleri, İstanbul 1982, s. 60.

KARAALIOĞLU, Seyit Kemal, Cumhuriyetten Günümüze Resimli Motifli Türk Edebiyatı Tarihi, c.IV "Ali Mümtaz Arolat", İnkılap ve Aka Kitapevleri, İstanbul 1980, s. 291-294.

KARAALIOĞLU, Seyit Kemal, Ansiklopedik Edebiyat Sözlüğü, "Ali Mümtaz Arolat", İnkılap ve Aka Kitapevleri, İstanbul 1983, s.61.

KURDAKUL, Şükran, Çağdaş Türk Edebiyatı 1 / Meşrutiyet Dönemi, "Ali Mümtaz Arolat", Bilgi Yayınevi, İstanbul 1994, s. 231-232.

NECATİGİL, Behçet, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, Varlık Yay., İstanbul 1983, s45-49.

OKAY, M. Orhan, Yirminci Yüzyılın Başından Cumhuriyete Yeni Türk Şiiri, Türk Dili –Türk Şiiri Özel Sayısı IV-, S. 481-482, Ocak-Şubat 1992, s. 299.

ÖZCAN, Hidayet, 1901-1935 Yılları Arasında Gelişen Türk Şiiri, Hece Türk Şiiri Özel Sayısı, S.53-54-55, Mayıs-Haziran-Temmuz 2001, s.72.

ÖZDEMİR, Emin, Türk ve Dünya Edebiyatı, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1994, s. 214.

ÖZÖN, Mustafa Nihat, Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Maarif Matbaası, İstanbul 1941, s.99.

SEVÜK, İsmail Habib, Tanzimattan Beri, Remzi Kitap Evi, İstanbul 1942, s. 356

TANPINAR, Ahmet Hamdi, Edebiyat Üzerine Makaleler, Dergâh Yay., İstanbul, Eylül 1998, s.112.

Türkiye İş Bankası Genel Müdürlüğü Arşivi, İstanbul, "Ali Mümtaz Arolat'ın Sicil Dosyası".

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, "Ali Mümtaz Arolat", Dergâh Yay., İstanbul, s.160.

Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi, "Ali Mümtaz Arolat", c.1, s.442.

URAZ, Murat, Edebiyat Antolojisi, "Ali Mümtaz Arolat" Suhulet Kitapevi, İstanbul 1938, s.118-121.

15 Günün Olayları, 1967, "Ali Mümtaz Arolat Öldü", Varlık, 702, s.2.

YAĞCIOĞLU, Muammer, Ali Mümtaz Arolat, Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Lisans Tezi, Ankara Üniv. DTCF., no. 14, Ankara, 1966.

YAZAR, Mehmet Behçet, Edebiyatçılarımızı Tanıyalım, "Ali Mümtaz Arolat", Yedigün Dergisi, 1941, c.22, s. 13-18.

**YILDIZ, Ahmet, Ali Mümtaz Arolat, Hayatı Edebî Şahsiyeti ve Eserleri,
Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniv., Sos. Bil. Enst., Konya 1983.**

Ç. Faydalanılan Diğer Kaynaklar

Ahmet Lûtfi Efendi, **Vak'anüvis Ahmet Lûtfi Efendi Tarihi 6-7-8**, YKY, İstanbul 1995.

Atatürk Ansiklopedisi, c.1, s.284

AKSAN, Doğan, **Şiir Dili ve Türk Şiiri**, Be-ta Yay., İstanbul 1995.

AKTAŞ, Şerif, **Edebiyatta Üslup ve Problemleri**, Akçağ Yay., Ankara 1998.

AKTAŞ, Şerif, **“Saf Şiir Problemi ve II. Meşrutiyet Sonrası Türk Şiiri”**, Türk Yurdu, 129, Mayıs 1998, s. 28-33

ALKAN, Erdoğan, **Şiir Sanatı**, Yön Yay., İstanbul 1995.

ANDAY, Melih Cevdet, **Geçmişin Geleceği**, Türkiye İş Bankası Yay. İstanbul 1999.

AYDEMİR, Şevket Süreyya, **Makedonya'dan Orta Asya'ya Enver Paşa**, c. 3, Remzi Kitapevi, İstanbul 1966.

BANARLI, Nihat Sami, **Mehmet Akif'den Günümüze Kitaplar ve Portreler**, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 1985.

BELGE, Murat, **Edebiyat Üzerine Yazılar**, YKY, İstanbul 1994.

BEYATLI, Yahya Kemal, **Edebiyâta Dâir**, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul 1971.

ÇELİK, Yakup, **Şubat Yolcusu-Atilla İlhan'ın Şiiri**, Akçağ Yay., Ankara 1998.

ÇETİŞLİ, İsmail, **Cahit Külebi ve Şiiri**, Akçağ Yayınları, Ankara 1999.

DİLÇİN, Cem, **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, TDK, Ankara 1995.

DOĞAN, Ayhan, **Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Yeni Oluşumlar**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1999.

DOĞAN, Mehmet H., **Şiir, Bugün**, YKY, İstanbul 2001.

DOĞAN, Mehmet H., **Şiir ve Eleştiri**, YKY, İstanbul 1998.

EMİL, Birol, **Türk Kültür ve Edebiyatından Şahsiyetler**, Akçağ Yay., Ankara 1997.

ENGİNÜN, İnci, "Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri", **Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı IV, Çağdaş Türk Şiiri**, 481-482, Ocak-Şubat 1992, 565-615.

IŞIK, Gül, **Montale'nin Şiir Evreninde Anlamsal Yapılar**, İstanbul Üniv. Edb. Fak. Yay., no. 2437, İstanbul 1978.

İLDEM, Köprülülü Şerif, **Sarıkamış**, T.C. İş Bankası Yay., İstanbul, Aralık 1998.

İNCE, Özdemir, **Şiir ve Geçeklik**, Türkiye İş Bankası Yay., İstanbul 2001.

İslam Ansiklopedisi, c.3, MEB. Yay., Eskişehir 1997.

KAPLAN, Mehmet, **Şiir Tahlilleri I**, Dergâh Yay., İstanbul, Mart 1994.

KAPLAN, Mehmet, **Şiir Tahlilleri II**, Dergâh Yay., İstanbul, Ekim 1994.

KAPLAN, Mehmet, Tanpınar'ın Şiir Dünyası, Dergâh Yay., İstanbul 1983.

KIRCI, Mustafa, Ahmet Muhip Dıranas, Hayatı, Fikirleri His Dünyası, Akçağ Yay., Ankara 1997.

KORKMAZ, Ramazan, İkaros'un Yeni Yüzü Cahit Sıtkı Tarancı, Akçağ Yay., Ankara 2002.

Mehmet Süreyya, Sicil-i Osmanî, c.2, s.628

MÜDERRİSOĞLU, Alptekin, Sarıkamış Dramı, Kastaş Yay., İstanbul 1997.

OZANSOY, Halit Fahri, Edebiyatçılar Çevremde, Sümerbank Kültür Yay., Ankara 1970.

ÖZBALCI, Mustafa, Ahmet Kutsi Tecer, Şairliği ve Şiirleri Üzerine Bir İnceleme, Akçağ Yay., Ankara 1988.

ÖZBALCI, Mustafa, Yahya Kemal'in Duygu ve Düşünce Dünyası, Akçağ Yay., Ankara 1996.

PARLATIR, İsmail, "XIX. Yüzyıl Yeni Türk Şiiri", Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı IV, Çağdaş Türk Şiiri, 481-482, Ocak-Şubat 1992, 1-46.

ŞAHİN, İbrahim, Cengiz Dağcı'nın Hayatı ve Eserleri, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1996.

ŞAHİN, İbrahim, Selânikli Fazlı Necib, Devir-Şahsiyet-Eser, Bilge Yay., Ankara 1998.

TANPINAR, Ahmet Hamdi, Yahya Kemal, Yahya Kemal Sevenler Cemiyeti Neşriyatı, İstanbul 1962.

TURAL, Sadık K., Edebiyat Bilimine Katkılar, Ecdâd Yay., Ankara 1993.

YALÇIN, Mehmet, Şirin Ortak Paydası, Şiirbilime Giriş, Cumhuriyet Üniv. Yay., no.35, Sivas 1991.

D. Taranan Mecmualar

Dergâh

Millî Mecmua

Nedim

Şair

Yarın

Güneş

Rubâb

Şehbâl

Resimli Kitap

Büyük Mecmua

Hayat

Varlık

BELGELER

A. Ahmet Talat Arolat ile Yapılan Söyleşi *

İ.Tüzer: Ali Mümtaz Arolat'ın doğumu, anne, babası ve dedeleri hakkında bilgi verir misiniz?

A.T.Arolat: Babam, 1897 yılının haziranında İstanbul'da doğmuştur. Annesi Refia Hanım, babası Hasan İzzet Paşadır. I. Ordu kumandanı olan babası, emekli olduktan sonra Recî Nâzırlığı yapmıştır. Hatta babam da bu iş için bir iki defa Suriye'ye gidip gelmiştir. Aslımız Tokat'a dayanıyor. Ben 24. göbekten, babaannemin babası, Talat Paşanın torunuyum. Oradan Rıfat Paşaya kadar 24 göbek paşa gidiyor. Rıfat Paşa, Kanije Müdafaasındaki 2. Adamdır. Hasan İzzet Paşa I. Ordu kumandanı ise, esas dedemiz Çapanoğulları'na kadar gidiyor. Bizin esas annemizin baba tarafı daha kuvvetlidir. Babamın baba tarafı daha zayıf kalıyor. Biz esas Kel Hasan Paşa, 22 göbek Tokat'tan geliyoruz. Dedemiz adına Tokat'ta cami var. Beni oradan davet ettiler. Sizin ahvâdınız burada cami yaptırmış diye ama ben gidemedim.

İ.Tüzer: Okul yıllarıyla ilgili bilgi verir misiniz?

A.T.Arolat: Babam Galatasaray Lisesi'ne girmiştir. İlk okulu da orada okumuştur. Hatta midillisi varmış, okula midilliyle gidip gelirmiş. O zaman 9 yaşlarında falanmış babam. Yanında da erkek dadısı varmış, onunla beraber gidip gelirmiş. Babam ayrıca Galatasaray futbol takımında müdafa oyuncusuydu. Galatasaray Lise Takımı'nda oynadığı gibi, A Takımı'nda da oynamıştır. Sol tarafta Usturomcu Süleyman, sağ tarafta da kendisi

* Ahmet Talat Arolat ile yapılan bu söyleşi, 24-03-2002 tarihinde İstanbul/Taksim'de, Alman Hastanesi'nde gerçekleştirilmiştir.

oynamıştır. Fakat futbolculuğu fazla değildir. çünkü daha Galatasaray Lisesi'ni bitirmeden son sınıftayken, kendi isteğiyle, askere I. Dünya Harbi'ne gitmiştir. Bu savaşta 1 yıl bulundu. İstanbul'a geldikten sonra son sınıfı, Ticaret Lisesi'nde bitirmiştir.

İ.Tüzer: Babanızın bu savaş yıllarına dair bir hatırasını naklede misiniz?

A.T.Arolat: Babamın esas savaş yıllarıyla alâkalı hatırası II. Dünya Savaş2 yıllarındadır. Çünkü yedek subay olarak gitmişti ve babam o zaman 145 kiloydu. Aslında iri bir adam. Normal kilosunu 100 kilo civarında. Askere bu ikinci gidişinde mühimmat deposuna veriyorlar. Bütün işi, vazifeli olmadığı halde eline alıyor ve zayıflamak durumunda olduğunu hissediyor. Babam o zaman tam 40 kilo zayıflıyor. Aslında yemeye çok meraklıydı, damak zevki fevkaladeydi.

İ.Tüzer: A.M. Arolat'ın yetişme tarzıyla ilgili neler söyleyebilirsiniz. Ailesinin ve Galatasaray Lisesi'nin kendini olan tesiri nelerdir.?

A.T.Arolat: Babam çok kuvvetli bir ailede büyümüştür. Esas babasından ve Talat Paşadan etkilenmiştir. Bu adam gösterişli, boylu poslu, padişah yaveri olan bir adamdır. O zaman, ailemiz burada Cihangir'de 6 bir konakta yaşıyorduk. Biz Ankara'daydık ama, burada da oturuyorduk. Konakta yaşayanların hepsinin başı o zaman Pesent hanım, Talat Paşanın annesidir. Çok yardımcı bir ailedir. Benim dedem Hasan İzzet Paşa 6 lisan bilirdi ve kendi kendi başka konularda da yetiştirmişti. Mesela, tavukçuluk yapardı. Satmak için değil, yetiştirir tüm mahalleye dağıtırdı bunları. Emekli olduktan sonra böyle şeyler yapardı. Babam Ankara'da oturduğu zamanlarda da yazları İstanbul'a geldiğinde bu konağa gelirdi. Arolat'ın annesi bu konağı sattıktan sonra Şişli'de 22 daire bir de apartman satın almıştır. Oğluna 2 daire vermiş, diğerlerini de kendi kardeşlerine bırakmıştır.

İ.Tüzer: A.M. Arolat'ın memurluğu hakkında bilgi verir misiniz?

A.T.Arolat: Babam Ticaret Lisesi'ni bitirdikten sonra, bankacılık yapmaya başladı. İş Bankası'na girene kadar çeşitli bankalarda çalıştı. İlk başta, ticaretle uğraşmak istemiş. Adana Karataş Dalyanı'nda bulunan arazi Hasan İzzet Paşanın yeri olarak görünüyor. Babam buranın hisse meselesi için çok uğraşmış ama halledememiş. Babam çeşitli bankalarda çalışmıştır. Mesela, Fransız Bankası, Bank Fransız Depiryondant isimli bir bankada çalışmıştır. İş Bankası kurulduktan 9 ay sonra, Celal Bayar babamı oraya aldı. İş Bankası kurma işini Atatürk, Celal Bayar'a vermiştir. Babam, 41,5 sene bu bankada çalışmıştır. Muhasebeci olarak girmiş ve emekliliğine kadar muhasebe müdür muavini olarak çalışmıştır. Babamın bu görevinde kalmasının sebebi de daha sonra İş Bankası Tüzüğüne konan bir maddeden dolayıdır. Kısım müdürleri, yüksek okul mezunları olması gerekiyordu fakat babam yüksek okul mezunu değildi. O zamanki banka müdürü Ahmet Dalli da babamı çok sevdiği için, idare meclisinden genel müdür yardımcılığını çıkarmış fakat babam bunu istememiştir. Çünkü siyasete bulaşmak, siyasetçilerle beraber olmak istemiyordu. Daha sonra babam emekli olduktan 6-7 ay sonra, Turizm Bankası'nda muhasebe müdürü olarak 2,5 yıl daha çalışmıştır. Sonra, eve geldi ve hep şiirle uğraştı.

İ.Tüzer: Babanızın ve annenizin evliliklerinden bahsedebilir misiniz?

A.T.Arolat: Babamın eşi Fitnat Hanım, akrabalar zaten, kuzenler yani. Annem evlenmeden evvel Paris'e gitmiştir. Annemin babası Çerkez Mehmet Beydir. O da Çerkez Prensidir. Annem Fransızca ve Almanca bilirdi. Bazen babamla beraber Fransızca konuşurlardı. Fakat abim okluda Fransızca öğrenmeye başlayınca, babam Almanca'yı aşağı yukarı öğrenerek almanca konuşmaya başladılar.

İ.Tüzer: A.M.Arolat'ın günleri nasıl geçirdi, biraz babanızdan bahsedebilir misiniz?

A.T.Arolat: Babam çok yetenekli bir insandı. Almanca'yı öğrendikten sonra, coğrafik magazinleri okuyabilmek için gayret etmiş ve İngilizce öğrenmeye

çalışmıştır. Yine babam, çok dürüst bir insandı. İnsanlara yardım etmeyi çek severdi. Babamın bütün ziyarı kendisinedir. Çok fazla damak zevki vardı. Mesela, Sarıyer'e giderdi börek yerdi. Yahut, Sarıyer'e giderken meşhur dondurmacılar vardı, onlardan kendi kasesiyle dondurma alır, yerdi.

İ.Tüzer: Bu günlere ait mutlaka çok hatıranız vardır, bunlardan bir kaçını anlatır mısınız?

A.T.Arolat: Babam "Ben perhiz yapıyorum" dediği zaman bir tepsi kiraz yerdi. Bir tepsi kiraz 5-6 kilo. Son senelerde sosyal hayatı sadece, evden işe işten eve gidip gelmekti. Babam zaten bankada çalışırken kilo almaya başlamıştı. Bir kaç sene içinde 140 kiloyu bulmuştu. Bankada çalışırken babam arkadaşlarına 3 kilo muz aldırırdı, akşam olunca arkadaşları "Mümtaz ağabey, muzları eve götürmeyi unutma" deyince "onlar yerini buldu" diye cevap verirdi. Hepsini eve getirmeden yer bitirirdi.

İ.Tüzer: Emekli olduktan sonra şiirle uğraştı dediniz, bu dönemde şiir kaleme almış mıdır? En çok sevdiği şairler kimlerdir?

A.T.Arolat: Yok. Zaten babam şiirlerinin çoğunu, emekli olana kadar yazmıştır. Amam babamın şiirle meşgul olması şöyle, başka şairleri de bana okuturdu. Babamın en çok sevdiği şair, Yahya Kemal Beyatlı'ydı. Bana Beyatlı'nın şiir kitabını verir, en az yirmi şiirini sesli olarak okumamı isterdi. Ben okuyamıyorum ama sen de yanlış okuma derdi. Babam pek şiir okuyamazdı. Kendisi iyi yazardı ama okuyamazdı. İkinci olarak Nazım Hikmet ve Ahmet Haşim'i severdi. Nazım Hikmet'e en çok evlenme meselesinden dolayı kızardı. Son zamanlarda bir çok hikayecileri de bana okuttu. Mesela, Sait Faik Abasıyanık, babam bir de Faruk Nafiz Çamlıbel ile yakındı.

İ.Tüzer: A.M.Arolat, nasıl şiir yazardı. Bir hazırlık devresi geçirir miydi?

A.T.Arolat: Babama ta Galatasaray Lisesi'ndeyken şiir yazarmış. Çok gençliğini söylersek, evde ondan başka kimse varsa, gece kalkarmış. Bunu bana söyleyen, bizimle çok samimi, aile gibi olduğumuz bir tanıdığımız. Cumhuriyet'ten sonra da benim gördüğüm, yine gece kalkıp yazardı. Babam ilk önce kafiyele peşinen yazar, daha sonra da şiiri tamamlamaya çalışırdı. Daha sonraları serbest nazımda yazdı ama babam esas hece vezniyle yazardı.

İ.Tüzer: Babanızın şiirlerinin geneline olmasa bile, büyük bir çoğunluğuna hakim olan bir bedbinlik ve karamsarlık duygusu var. Bunun sebebi sizce ne olabilir?

A.T.Arolat: Çok iyi bir bankacı oldu ama ilk başta bu mesleği yapmayı istememiştir. Anlattığım gibi, daha çok serbest çalışmak istemiştir. Fakat babam, çok neşeli bir insandı. Ben ölene kadar yanındaydım, öyle hayattan bıktığını falan görmedim. Babamın hayattaki tek aşkı annemdi. Bunun yanında doğayı, tabiatı, denizi de çok severdi. Bu tarz şiir kaleme almış olmasının sebebi, Fransız şairi, Bodler olabilir. Düşünce tarzı on yakındı.

İ.Tüzer: Babanızın her iki şiir kitabı arasında bu kadar uzun bir sürenin olmasının sizce sebebi nedir?

A.T.Arolat: Babamın şiirleri aslında çok önceden hazırды. İkinci şiir kitabını bankadan çıkarmak istedi. Onun için bekledi. Bir de babamın ilk dört çocuğu kısa zaman içerisinde oldu. Bir aileyi geçindirmek zorundaydı. Onun için babamın memurluğu şairliğinden önce gelmiştir. Aslında babaannemin durumu çok iyiydi ama o hiç bir zaman gidip kendisinden para istememiştir.

B. Osman Saffet Arolat ile Yapılan Söyleşi *

İ.Tüzer: A.M.Arolat'ın şairliği ve şiir kaleme aldığı dönemle ilgili neler söyleyebilirsiniz?

O.S.Arolat: Babam şiire başladığı yıllarda ciddi bir Yahya Kemal tilmizi. Yahya Kemal'e ve Fransız simbolistlerine büyük hayranlığı var. Onlardan ezbere şiirler okuyacak seviyede hayranlığı var. Ahmet Haşim'e de belli oranda sempatisi var. Edebî çevreyle ilişkisi Ankara'ya gidene kadar olmuş. 1928'e, yani 31 yaşına kadar olan dönemde İstanbul edebiyat çevresiyle ilişkisi var. Ondan sonra zaten bankacılık dönemi başlıyor ve net olarak bir ilişkisi olduğu zannetmiyorum. Bu dönemden sonra şiir yazmaya devam ediyor ama birebir dergiye gidip o insanlarla ahbaplık ettiğini sanmıyorum. Zaten 1930'lu yıllarda, daha sonra Orhan Veli'lerin oluşturduğu akım gibi bir ekol zaten söz konusu değil. Ankara'da 1940'lardan sonra başlıyor o tip topluluklar.

İ.Tüzer: Babanızın ismi geçen şairlerle bir arada olduğunu resimleyen herhangi bir fotoğraf yada birbirlerine yazmış oldukları mektup, hatıra yazısı falan var mı?

O.S.Arolat: Babam fazla belge meraklısı bir insan olmadığı için, bu zamana kalmış pek bir şey yok. Galiba bir ara babamın iyi dostluğu Enis Behiç Koryürek ile oluyor. Öğrenci olarak bakarsak Yahya Kemal'in tilmizi ve Dergâh grubundan. Dergâh'ta ve Millî Mecmua'da fiili olarak bir süre çalışıyor da aynı zamanda. 1928'e, yani İş Bankası'na girene kadar daha aktif bir sanatçı. Fakat ben, babamın şiirden vazgeçtiği, şiiri bıraktığı dönemin çocuğuyum. Yani benim doğumundan sonra babam şiirden vazgeçmiş.

* Osman Saffet Arolat ile yapılan bu söyleşi, 25-03-2002 tarihinde İstanbul/Bağcılar'da, "Globus" Dünya Basınevi'nde gerçekleştirilmiştir.

İ.Tüzer: Nazım Hikmet'in, babanızın şiirine olan tesiri hakkında siz ne dersiniz?

O.S.Arolat: Bence babamın şairliğinin ağırlıklı olduğu dönemde, Nazım Hikmet çok ortada olan bir şair değil. O daha çok, 1930'lardan sonra adını duyurmuş bir şair. Babamsa 1942'den sonra şiiri bırakmış. Bana göre babamın üç esin kaynağı var: 1-Yahya Kemal, 2- Ahmet Haşim, 3- Fransız sembolistleri. Ama babamın dili de Nazım'ın dili de çok temiz bir Türkçe'dir. Babamın serbest nazma kayması, Nazım'la ilgili değil sanıyorum. Öyle otuzlar ekolünde böyle bir şey var. Mesela, İlhan Bekir'de de görüyoruz bunu, Ömer Bedrettin'de de.

İ.Tüzer: Babanızın bu kadar çok bedbinlik ve karamsarlık temasında şiir kaleme almış olmasının sizce sebebi nedir?

O.S.Arolat: Öncelikle esin kaynaklarında da var bu temalar. Ölüm teması sık kullanılan bir tema. İkincisi çok ciddi bir I.Dünya Savaşı yaşamışsınız ve bunun verdiği bir yılgınlık var. Hem babası Hasan İzzet Paşa, Sarıkamış'taki hareketin sonunu görerek bunu yapmayan komutandır. Bu olaydan sonra, fiili olarak ailede bir çöküntü başlar ve gerileme olur. Zaten Hasan İzzet Paşa, bildiğimiz paşa tiplerinden değildir. Mesela babamın dedesi küçük Talat Paşa, ağırlıklı olarak eski usül Osmanlı Paşasıdır ve çok ciddi bir rantı vardır. H.İ.Paşa ise aşırı dürüst bir insandır ve birden bire paşalıktan sonra rejide çalışmaya başlamıştır. Çok ciddi malî varlığı da yoktur. Babam ise I.Dünya Savaşı döneminde, zorunlu olarak Galatsaray Lisesi'nden ayrılmak zorunda kalmıştır ve Ticaret Lisesi'ne gitmiştir. Bu şunu getirir o dönemde , ülkenin yılgınlığı vardır; ailenin yılgınlığı vardır; bir anlamda da bireyin yılgınlığı vardır. Bu durum, genç yaşında kendisine Kurtuluş Savaşı'nı gösterecek bir model yaratmıştır. Fransız sembolistlerinde gördüğü böyle bir olumsuzluğu almıştır.

İ.Tüzer: Babanızın gündelik yaşamda çok neşeli olduğunu ve yaşama sımsıkı bağlandığını biliyoruz. A.M.Arolat'ın mizacından biraz bahsedermisiniz?

O.S.Arolat: Tüm bunların yanı sıra, ağırlıklı olarak ben babamın öldüğü güne kadar, ölümden bahsettiğini hiç duymadım. Mesela, çok sağlık problemleri yaşardı ama yine de aldırılmazdı. Yaşama çok bağlıydı. Bedbin bir insan hiç olmadı, yemekle, doğayla çok meşgul olan bir insandı. Yiyip içmeye ve gezmeye çok meraklıydı. Babamın anne kardeşleriyle çok kuvvetli bir bağı vardı. Onlara özel yemeklere gidilir, aile içi poker oynanırdı. Yaşama çok bağlıydı. Ben babamın, şiirlerinde var olsa da, hayatta karamsar olduğunu hiç görmedim. Babam çok iyi bir yöneticiydi. Demokrat bir yönetim sistemi vardı yani, herkesin “ağabey” dediği bir insandı. Çok yardım sever bir insandı.

C. Mehmet Neşet Arolat ile Yapılan Söyleşi *

İ.Tüzer: A.M.Arolat'ın, edebiyat tarihimiz içerisindeki hak ettiği yeri tam olarak alamamasının sizce sebebi nedir?

M.N.Arolat: Babam şiirlerinde kendisinden hiç bahsetmez, ben şairim bile demezdi. Bulduğu noktadan çok ötede olabilecek teklifleri, öne çıkmama gayesiyle kabul etmemiştir. Şair olarak hayatını sürdürürken de daima bir kenarda kalmayı tercih etmiştir. Edebiyat tarihinde hak ettiği yeri bulamamış olması, onun bu karakterinden kaynaklanıyor diye düşünüyorum.

İ.Tüzer: Babanızın şairliği ve şiirleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?

M.N.Arolat: Babamın çağdaş düşünceye yatkın olduğu şiirlerinde örneğin bir Nazım Hikmet tarzı görülüyor ve seziliyor. Babam, Yahya Kemal ve Ahmet Haşim'e nazaran daha az tutucudur. Aslında o yapıda bir insanın aruzdan ve heceden sonra serbest nazma adapte olabilmesi kolay değildi. Babam onu, kendine bir görev gibi bilerek kullanmaya çalıştı. Belki biraz da Nazım Hikmet tesiri de olabilir. Özellikle serbest vezinle yazdıklarında öyle bir etkiyi ben hissediyorum. Şimdi neden hissediyorum. Bizim evimizde o zamanlar televizyon falan yok. Radyo bile çok sınırlı kullanılıyor. Akşamları, neredeyse her akşam, şiir konuşulur, şiir değerlendirmeleri yapılırdı. Zaman zaman şiir kavgaları çıkardı. Sen onu niye beğeniyorsun, bunu niye beğeniyorsun gibi. Kardeşlerim arasında vezin yarışmaları olurdu. Örneğin, Nedim'in bir şiirinin, hangi kalıpta olduğunu bulmaya çalışırdık. Böylesine iç içeydi hayatımız şiirle. Dolayısıyla evde, tüm şairler hakkında da konuşulurdu. O şairlerin şiirleri ve yaptıkları hakkında sohbetler edilirdi. Ondan dolayı hatırlıyorum, çok olumlu bakardı babam Nazım Hikmet'e. Yani şair olarak onu çok iyi bir yere koyardı. Çok sık okuduğu kitaplar arasında,

* Mehmet Neşet Arolat ile yapılan bu söyleşi, 25-03-2002 tarihinde İstanbul/Ortaköy'de, "Arolat Mimarlık Mühendislik ve Müşavirlik A.Ş."de gerçekleştirilmiştir.

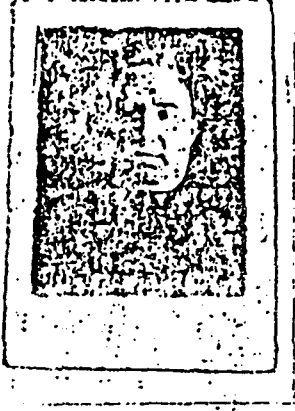
Fransız şair ve yazarları vardı. Babam dışı da çok açık bir insandı. Hepsinin kompozisyonunu, bir ara kesitini vermeye çalışmıştır diye düşünüyorum.

İ.Tüzer: Sizce A.M.Arolat, şiirlerinde açıkça görüldüğü gibi, bedbin ve karamsar bir insan mıydı?

M.N.Arolat: Kesinlikle değildi. Hayata çok keyifle bakan bir insandı. Çok kendine özgü zevkleri ve keyifleri olan bir insandı. Bedbin ve karamsar değildi hiç bire zaman. Şiirlerinin konusunun bu olması, etkilendiği şairlerin konularından aktarmadır diye düşünüyorum. Ama karakter olarak hiç bedbin bir insan değildi, kesinlikle. Ben babamın, hiç öyle sık sık ölümden bahsettiğini hatırlamıyorum bile. En sağlıksız olduğu dönemde dahi hatırlamıyorum.

Ç. ARŞİV BELGELERİ

1. Ali Mümtaz Arolat'ın, T.C. İş Bankası'na müracaat ederken doldurmuş olduğu,
"Tercüme-i Hal"

تاریخ الترشیح
مأمورین

دقت

نگین سزالدہ مراب و بر طلبہ .

حوالہ نامزد ... افندی و با حاتم طرفتدن ادلا ایله جاک

۱ - ترجمہ حال

اسم و خانگی

Ali Mümtaz

آدرس

Sakembula Beylerlik-i Kuzeyi Akhmediyehi
Merkum Kulest Pasa hanesi

محل و تاریخ تولد کتبی

Sakembul, 1315, Haziran

تأییدت . دین

Çirk, İslam

ایرادکتی واری و ندر

Hayr

املاکتی واری و ندر

Hayr

خدمت عسکره کتبی ایضا ابتدکتی

Çet. Büyük haptte ihtiyat mülazımı olarak bulundum .
باشق برونیقه و با نامورینده ترجمه حال و یاقه و برکتی

Çet. Mimaliki sarıya Francis Bankasında ve Banko di Roma
باشق به اتقادن اول بولندیکت و وظیفه و مأمورینده آلدیکت معاشق تاریخ صر مسیله یازیکت

Mimaliki Sarıya Francis Bankasında mukarrefe memur	500
Emaf Bankasında mukarrefe	800
Banko di Romada mukarrefe memur	1000
" " mukarrefe memur	1100
" " mukarrefe memur	1300

هانکی مکتبیره دوام ایندیکنز .

Galata Saray Lisesi - Ali Karam Mektebi

مکتبده هانکی درس لری تعقیب ایندیکنز .

İsmail ve Ticaret Mektebinin tahsil hayatımı takip ettim
مکتبدهن دیپلوما و با تصدیقنامه کز واری .

Ticaret Mektebinin diplomasını vardım
مکتب عالیده و با دارالفنونده کی تحصیلکنز که مهمی بود . ترجیح ایندیکنز درس لر هانکی لری بدر .

Ticaret Mektebinde tahilimi ikmal ettim ayrıca farsça, İngilizce ve Fransızca
بلدیکنز لسانلر هانکی لری بدر .

İngilizce ve Fransızca
تکلم ایندیکنز لسانلر هانکی لری بدر .

" "
بازه بلدیکنز لسانلر هانکی لری بدر .

İngilizce
نظری اصول محاسبه به آشنایکنز .

İngilizce
محاسبه اصول محاسبه بیلیمیکنز .

" "
ایلك تحصیلکنز زور لده بایدکنز .

Galata Sarayda
اورده تحصیلکنزی زور لده بایدکنز اچال ایندیکنز ایسه هانکی صنفه قدر کورودیکنز . حائز اولدایم نهادنامه و تصدیقنامه صورتلری لف ایدیکنز .

Galata Sarayda tahilimi ikmal etdim ve büyük harflerle okuma ve yazma öğrendim

Ticaret Mektebinin aldığım diploma ile kabiliyetim vasfakasını ilmi ve mesleki hayatımda kullanmış ve Fransız Bankası, İsmail Bankası, Paris Bankası ve diğer bankaların kullandığı para birimlerini öğrenmiş ve bunları kullanmış ve bunları kullanmış ve bunları kullanmış
اصول تجاره بیلیمیکنز .
حائز اولدایمکمز و تصدیقنامه صورتلری لف ایدیکنز .

u. derleri hiçer
ektelinde görülmü
line mekkem yaktı

سنه نوغرافی مانکی اصول ایله مانکی لاند
داقبولوغرافی ماکنه ایله
دیگر معلومات خدومه کیز واری .

Edeli melumatım vardır
معلومات ذیه کیز واری .

~~Hayri mektepten rosa ayrica istigal etmedim~~
~~بر کفالت آنجهسی ویره بیلریم کیز . نه مقدارده~~

~~بر کفالت سندی نه مقدار ایچین~~

~~بیزیک ایچون بر کفالت آنجهسی ویا سندی ویره بیه چک ذواتک اسم لرنجی بیلریم کیز .~~

سولک ممانکیزک مقداری نه ایدی .

Banka di Pomada Istanbulda 130 lina

طاب ابتدیکیز ممانکیز نه در

Istanbulda olursa 150, sair şehirlerde 200 raddesinde

حکمزده کیملردن معلومات آله بیلر .

Edis Servet ve Resit Safvet Beylerden

والده و پدر و نوره شلر کیز وازمیدر . وارسه کیملردر و زوده مقیدرلر .

Evet Pedecim Haran İzzet Papa, valden Refia hanım İstanbulda

افروبا و نعلقات کیز کارمیدر . وارسه کیملردر و زوده مقیدرلر

kiz kardeşim { Halite İstanbulda
Melik İstanbulda
Selat İstanbulda

Evet Ancaim Huseyin Hilal Beyden ve doğu halam var İstanbulda mekine

akiki kardeşim { Mehmet Rifat İstanbulda
işim ve dost yapında bir ekik pozisyon vardır

ایضا: نوزکیه ایش بانقه سنده بر خدمت طلب ایدن هر کس خدمت ایدولدن اول آدونه صرفه ان کدیسه

و بر بیان اشیر و زوایی صحیح و حقیقته موافق اولاراق طولدیرمایه و امضا ایله تصدیق ایتمه مجبوردر .

طالبك خلاف حقیقت معلومات اعلا ابتدکی نین ابتدکی تقدیرده بانقه خدمت قبول حفته کی ماملان

کازلم بکن عد ایده حکدر .

9/2/1929
@Simmunkoz

2. Nüfus Tezkeresi Sureti.

TKİYE İŞ BANKASI A. Ş.

Nüfus Tezkeresi Sureti

İsim ve Şöhreti: Ali Mümtaz
Pederi İsmile
Mahalli İkameti: Miralay Hasan İzzet Bey
Valdesi İsmile
Mahalli İkameti: Fatma Refia Hanım
Tarihi Velâdeti: 1315 Binüçyüz onbeğtir. Dersaadet
Milleti : İslâm
Sanat ve sıfat
ve hizmet ve
İntihap selâhiyeti: Mektep Meçin
Sicili Nüfusa kaydolanın mahalle
Vilâyeti : Dersaadet
Kazası : Aksaray
Mahalle ve Kariyesi: Bostancı bağı Abdullah ağa
Sokağı : Bostancı
No : 18
Nev'i Mesken : Hane

Balâda İsim ve şöhret ve hal ve sıfatı muharrer olan Ali Mümtaz bey Devleti Aliyenin Tabiiyetini haiz olup o suretle Cerideyi Nüfusta mukayyet olduğumu müğir işbu tezkerre ita kılındı. 10.7.38

Kaydı mucibince zaflinden verilmiştir.
201 İstanbul Vilâyeti
Nüfus Müdüriyeti

340/98
12.9.340 tarihinde Fatma Hatun mahallesinin Gümüş suyu caddesinde 19 Numaralı hanede Fitnat Hanımınla Akti icra kılınmıştır. 20.9.340
Türkiye Cumhuriyeti Beyoğlu Vilâyeti
Nüfus Müdüriyeti

AŞLININ AYRIDIR:

3. Askerlik Durum Belgesi

483
Fiyede Asteğmen

Hosan İzzet Paşa Oğlu

Ali Mümtaz

İSTANBUL - AKSARAY
315

Kayıt No. 17.134

Terhis edildiği kıt'a: Halep Hat Komiserliği
İstiklâl Harbine iştirak etmemiştir .

Yukarıda künyesi yazılı ve Askerlik muamelesi gösterilen
Ali Mümtazın Şubemizdeki kaydı isteği üzerine çıkarılarak
kendisine verildi .

Ankara Askerlik Şubesi
Reisliği

4. Fransız Bankasından Alınan Sertifika Belgesi

Constantinople, le 14/10/25

Banque Française
des Pays d'Orient
Constantinople

Nom et Prénom
Ali Mümtaz Bey

Certificat de Service

Services
Comptabilité

Dates :
de l'entrée
13/11/24
de sortie
14/10/25

Observations
Monsieur Ali Mümtaz
a son service toujours de la plus
satisfaisante et nous quitte
de son propre gré et libre de
tout engagement

Banque Française des Pays d'Orient
Signature

D. Fotoğraflar

Eşi Fitnat Hanım ve en büyük oğulları Hasan İzzet Arolat. (1932)

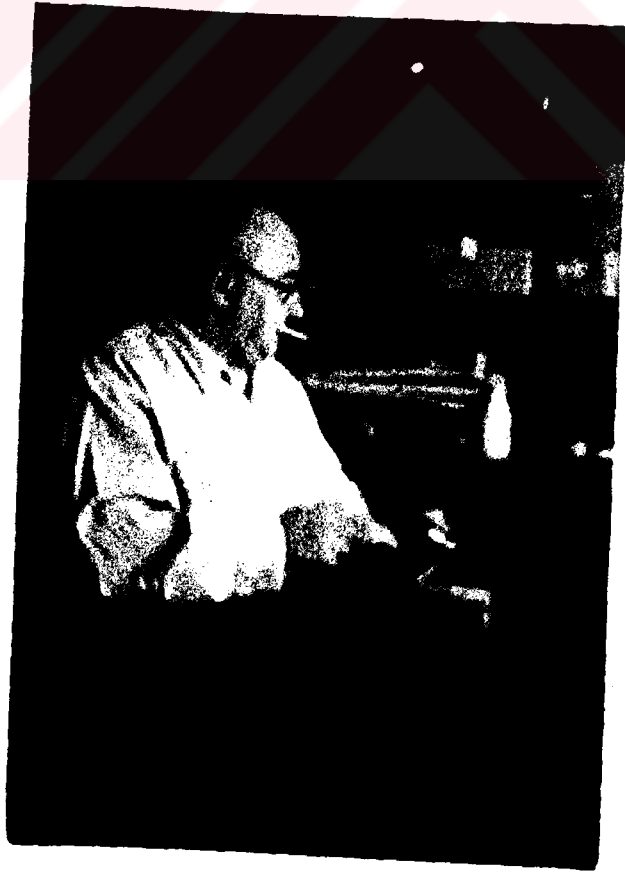
41,5 yılını geçirdiği İş Bankası'nın çalışanlarıyla birlikte... (1956)

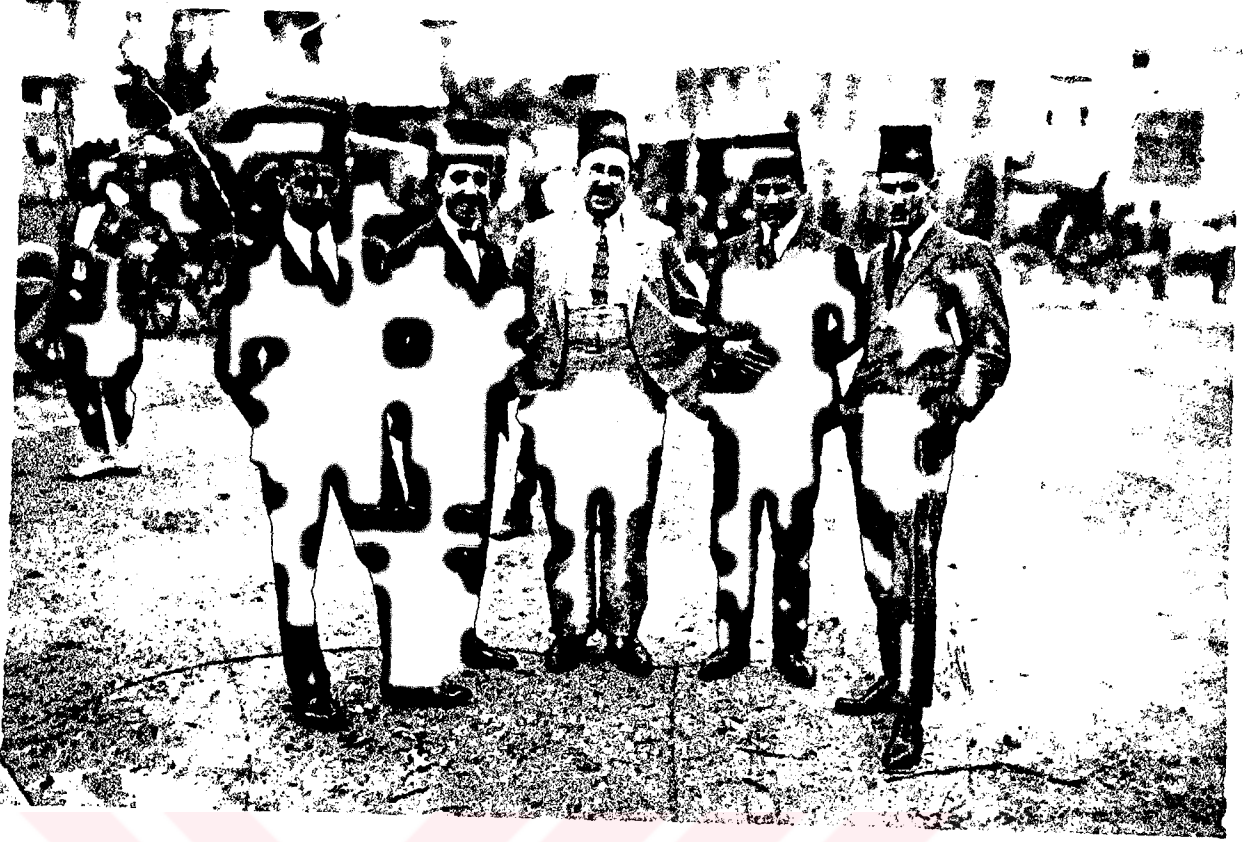
Eşi Fitnat Hanım ve oğulları Hasan İzzet (ayakta duran), Mehmet Neşet ve Ahmet Talat Arolat. (1936)

Bir gezinti dönüşü... (1957)

Kütüphanesinde çalışırken... (1956)

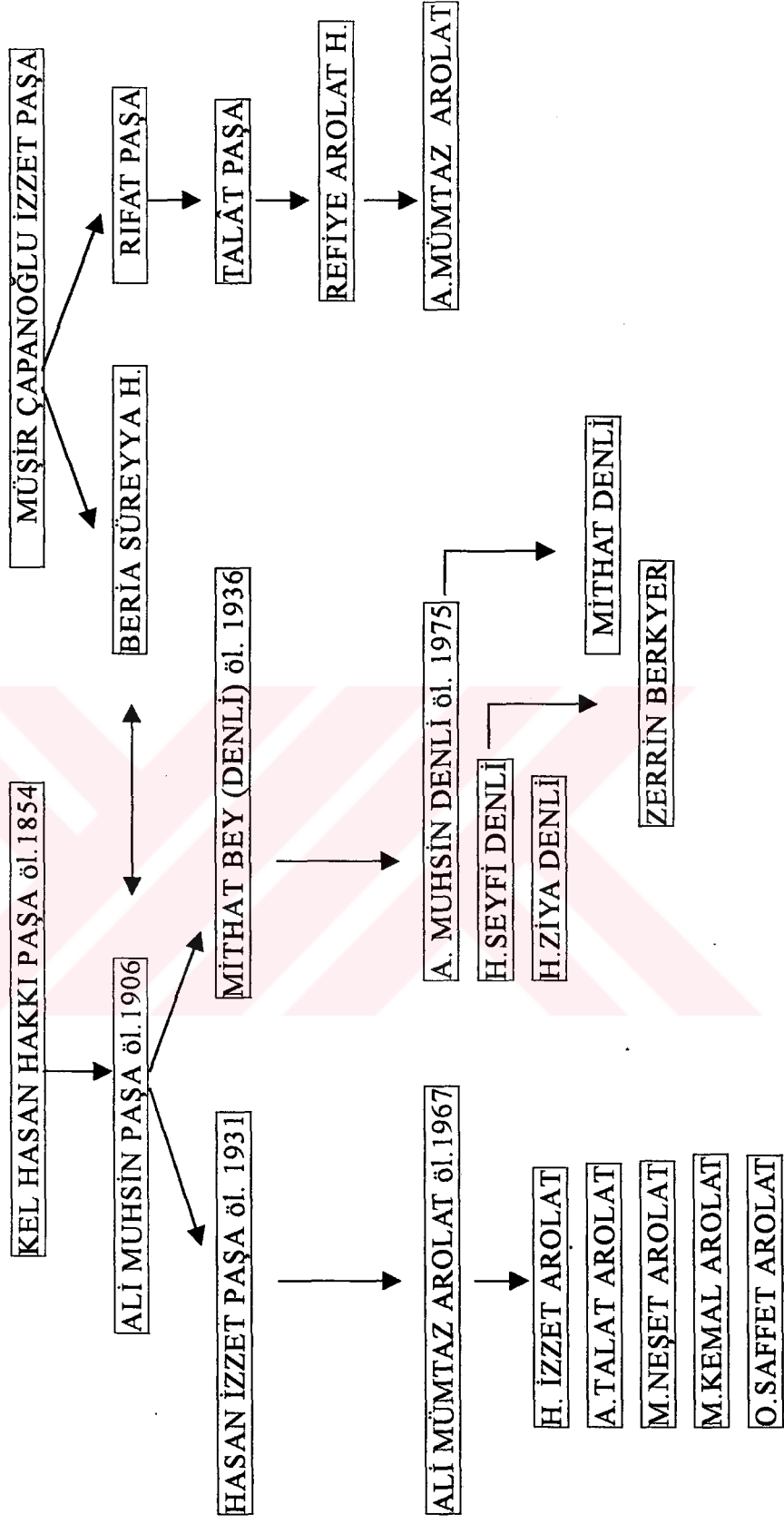
Memuriyet arkadaşlarıyla birlikte.. (1930)

Çok sevdiği denizle baş başa...(1957)

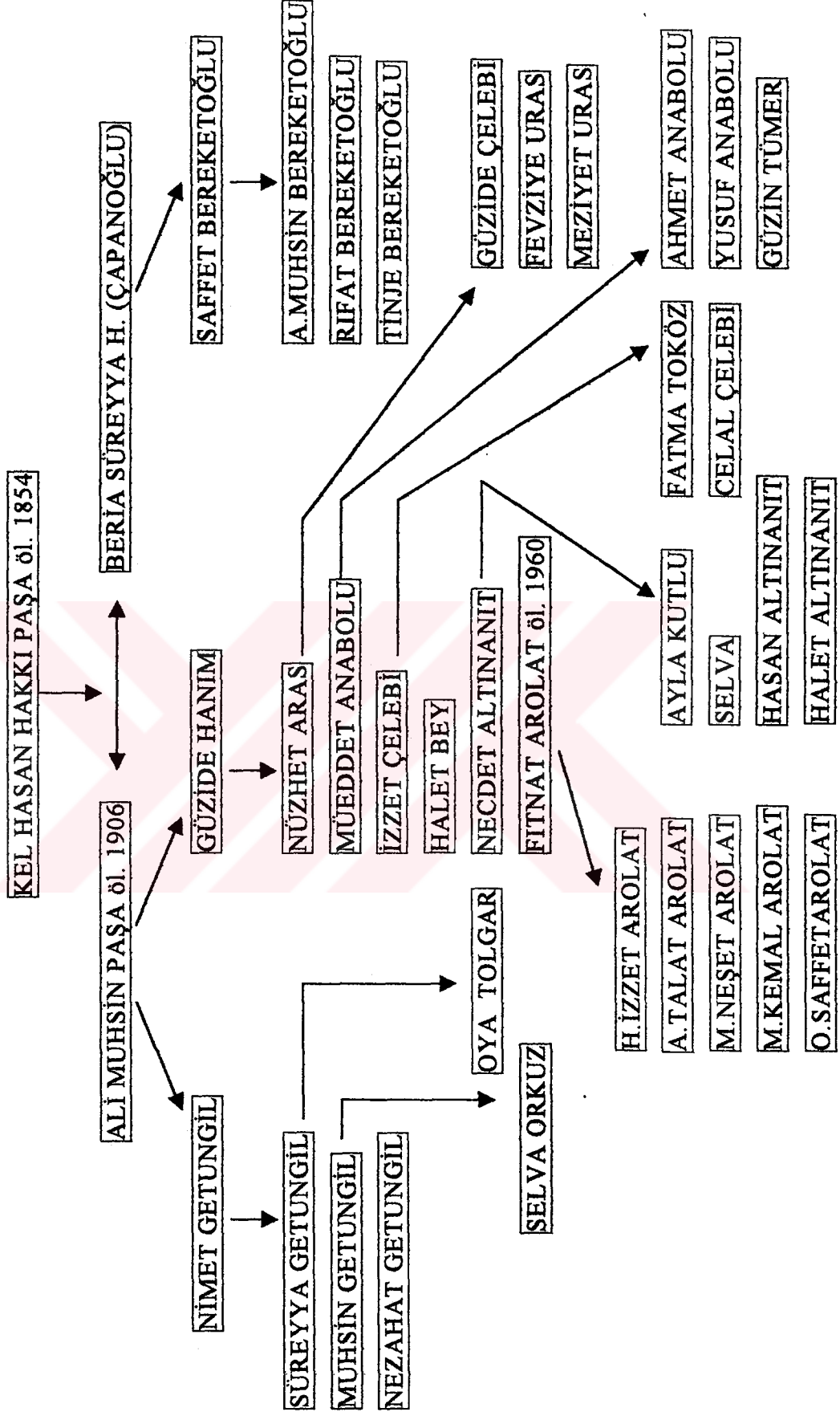
E. ALİ MÜMTAZ AROLAT'IN SOY AĞACI*

1. Erkek Tarafını Gösteren Soy Ağacı:

Bu bölümdeki bilgiler, Sayın Mithat Denli'den alınmıştır.

2. Kız Tarafını Gösteren Soy Ağacı:

ÖZ GEÇMİŞ

1977 yılında Tokat'ın Zile ilçesinde doğdu. İlk okulu memleketinde okudu. Orta okul ve Lise tahsilini Ankara'da, 1995 yılında tamamladı. Aynı yıl, Fırat Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne girdi. 1999 yılında mezun oldu. Bir ders yılı, Milli Eğitim Bakanlığı'nda öğretmenlik yaptı. 2000 yılında, Kırıkkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalında araştırma görevlisi olarak göreve başladı. Aynı yıl güz döneminde, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalında, Yüksek Lisans eğitimine başladı. Evli ve bir çocuk babasıdır.

